

BVD-infiltraties bij aktievoerder/sters

REGENJASSEN DEMOKRATIE

"Iedereen die ooit op de één of andere manier in de ogen van het gezag aanleiding heeft gegeven geregistreerd te worden, loopt de kans net als Jan-Karel bij het verlaten van het postkantoor een zwarte zak over zijn hoofd te krijgen"

Jansen&Janssen

Ravijn Reeks

In de Ravijnreeks zullen we onregelmatig maar minstens zes maal per jaar brochures uitbrengen. Het gaat om projecten die te groot zijn voor een tijdschriftartikel maar te klein voor een boek. In principe kunnen de brochures overal over gaan; ze kennen geen beperking in onderwerp. Soms zullen we er een half jaar over doen een brochure te maken, een andere keer springen we midden in de actualiteit en ronden we binnen een paar weken een nummer af.

De redactie is geïnteresseerd in manuscripten en voorstellen voor nieuwe onderwerpen.

Redactie: Wijnand Duyvendak, Rutger Post, Friso Roest, Kees Stad

Ravijnreeks:

1. De Shellconnectie. Shell, Zuid-Afrika en de Nederlandse universiteiten
2. Regenjassendemokratie. BVD-infiltratie bij aktievoerders\ters

ISBN: 90-72768-10-8

Vormgeving: Lay-out-collectief InBeelding
Druk: Drukkerij de Raddraaier

Uitgeverij Ravijn
Postbus 76116
1001 RE Amsterdam
020-713459

Deze brochure is te bestellen door overmaking van f 7,15 op giro 2424940 van Uitgeverij Ravijn o.v.v. "Regenjassendemokratie"

De beste manier om je verweren tegen de bedreiging door de geheime dienst is hun doelen en werkwijzen bekend te maken. Deze 'Schreibtischtäter' zijn alleen zo machtig omdat ze onder bescherming van geheimhouding en anonimiteit werken. Worden ze uit de schemering getrokken, dan zijn het ineens middelmatige ambtenaren, die helemaal niet zo geweldig en vreesaanjagend zijn. Ze zijn slechts machtig, als iedereen zwijgt. En dat zal zo blijven, zolang de slachtoffers zich laten afschrikken en diegenen die in vertrouwen genomen zijn niets zeggen. Alleen wanneer de geheime diensten moeten vrezen dat elke bespieding, benadering en provocatie bekend kan worden, zullen ze voorzichtiger worden en hun activiteiten inperken. Daarom moeten alle voorvallen aangekaart worden.

Hans-Jürgen Schulz,
"Die Geheime Internationale Spitzel, Terror und Computer" (Frankfurt, 1982)

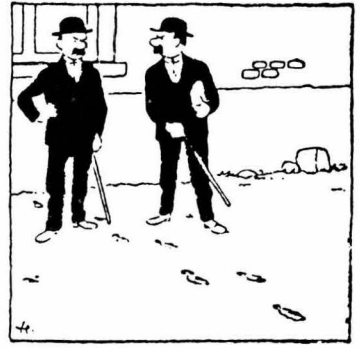
INHOUD

Inleiding		pag 5
Hoofdstuk 1:	"Neem die stap nou!"	pag 9
Hoofdstuk 2:	"Hoe komt u aan die informanten"	pag 19
Hoofdstuk 3:	Wat de BVD wil weten	pag 27
Hoofdstuk 4:	Demokratische controle	pag 35
Hoofdstuk 5:	De BVD rukt op	pag 45
Konklusie:	"De BVD verzamelt geen gegevens om daar vervolgens niets mee te doen"	pag 55
Bijlage 1:	Tilly en Ruud	pag 57
Bijlage 2:	Overzicht benaderingen	pag 65
Tips 1:	Hoe om te gaan met ontmaskering	pag 72
Tips 2:	De benadering	pag 76

Deze brochure is geschreven door Buro Jansen & Janssen. Ontmoetingen tussen krakers en gezag waren ooit de aanleiding van dit onderzoeksburo, dat in zes jaar is uitgegroeid tot een archief met meer dan 14.000 knipsels. De informatie, afkomstig uit dag- en weekbladen, vakliteratuur en minder openbare bronnen is toegankelijk via de computer en beschikbaar voor iedereen die met ons de politie kritisch wil volgen. Ook verrichten wij, op aanvraag, onderzoek, al dan niet ter publicatie over aanverwante onderwerpen als inlichtingenwerk, beveiligingsdiensten, speciale teams, Schengen en 1992. Wilt u onze grenzen weten, stuur dan een brief naar ons postadres.

Buro Jansen & Janssen
Post: Singel 268 1016 AC Amsterdam

Copyright: voor overname van teksten is toestemming van de uitgever vereist.

INLEIDING

"Het komt maar heel zelden voor dat mensen ons medewerking weigeren en nòg minder vaak dat mensen daarmee in de openbaarheid treden." dat zei BVD-topman P. Keller jl.juli in Wageningen op triomfantelijke toon tegen NOS-Pauline Broekema.

Dat is niet waar. Bij aktievoerders die benaderd worden vangt de BVD vaak bot en veel verhalen daarover worden gepubliceerd in bewegingsbladen of komen bij buro Jansen & Janssen terecht.

Onlangs zijn er ook een aantal gevallen in de landelijke pers verschenen, maar uit de manier waarop er in kranten over wordt geschreven zou ten onrechte de indruk gewekt kunnen worden dat het slechts om incidenten gaat, niet iets waar je je echt druk over hoeft te maken. Er wordt vaak wat lacherig gereageerd, verder dan een hoofdschuddend "t Is toch wat" gaat de bezorgdheid over het algemeen niet.

Deze houding wordt in de hand gewerkt door de stereotype indruk die BVD-ers maken. Hun aanpak vanuit een schijnbaar enigszins achterhaald wereldbeeld en hun eeuwig gehamer op morele waarden van de democratische samenleving geven hun een wat stoffig image, waarachter ze zich maar al te graag verschuilen. Dit leidt de aandacht af van waar de BVD in werkelijkheid mee bezig is.

Iedere benadering is er één. Er wordt daarbij er op onaanvaardbare wijze gegraven in het privéleven van mensen, zonder dat zij daar van afweten. Zij kunnen zich niet verweren en zich er ook niet voor afsluiten, zodat hun privacy ernstig wordt aangetast. Blijkbaar zijn de 'gewichtige belangen van de staat' voldoende argument om mensen uitgebreid te bespioneren of als verklippers te gebruiken.

Door infiltranten in te zetten en die een 'ruime taakstelling' te geven wordt er een enorme hoeveelheid informatie gewonnen, maar wat er met die gegevens gebeurt is niet duidelijk. Niemand weet hoeveel personendossiers er worden aangelegd over mogelijk te benaderen mensen en hun omgeving. En hoe zou het gesteld zijn met een eventuele Nederlandse variant op de 'Snuffelstaat' zoals die in Zwitserland bleek te bestaan?

De inmenging van de inlichtingendienst in het leven van mensen heeft ook een psychologische uitwerking. Omdat de activiteiten van de BVD geheim zijn, is het bijna onmogelijk een idee te krijgen over de omvang van haar werkzaamheden. Binnen groepen die -terecht of niet- denken dat ze in de gaten gehouden worden kan dat tot grote onrust leiden, zeker geen onbedoelde bijwerking van het optreden van de BVD.

Geheimzinnigheid

Essentieel voor het werk van de BVD is dat het in het geheim gebeurt. Een belangrijk wapen tegen die geheimzinnigheid is publiciteit.

Jansen & Janssen houdt de stand van zaken op het gebied van benaderingen door

de BVD al jaren zo goed mogelijk bij. In principe zijn we dus redelijk op de hoogte van het aantal pogingen dat deze inlichtingendienst doet om mensen voor hen te laten werken. Maar zelfs wij werden bij het samenstellen van deze brochure aan het denken gezet. Door de grote hoeveelheid materiaal die met betrekkelijk weinig moeite bereikte, door de inhoud van de verhalen en vooral door de verregaande voorstellen die door de geheime dienst aan mensen deed, begonnen we ons af te vragen wat de BVD nu eigenlijk als haar werkterrein beschouwt.

Uit onze analyse van benaderingsgesprekken en van verhalen van door de mand gevallen infiltranten blijkt dat de BVD zeker niet alleen diegenen bespiedt die op het punt staan over te gaan tot levensgevaarlijk terrorisme of andere activiteiten die de 'gewichtige belangen van de staat' bedreigen. De interesse van de Dienst is veel breder, het lijkt er meer op dat de BVD het liefst alles wat beweegt in kaart zou brengen.

Om het nivo van de inventarisatie en het waarschuwende vingertje te overstijgen, besloten we verder te gaan. Bestudering van de Wet op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten bevestigde ons vermoeden dat het begrip 'bedreiging van gewichtige belangen van de staat' naar believen kan worden uitgebreid, zoals ook het begrip 'terrorisme' te pas en te onpas wordt verrijkt met 'gewelddadige politieke acties'. Omdat er zijn geen vaste definities voor deze begrippen zijn, zijn ze onderhevig aan de "waan van de dag". Zo maakt de BVD haar eigen beleid, waarop controle bijna onmogelijk is.

Uit aktuele voorbeelden blijkt wat de gevolgen kunnen zijn van het eindeloos verzamelen van gegevens over radikaal links. Gegevens die ooit opgeslagen zijn kunnen op de raarste momenten weer opduiken. BVD-informatie vormde, zij het verhuuld, ondersteuning voor de artikel 140-aanklacht in de zaak tegen de Wolters-Noordhoff-krakers in Groningen. De geheime dienst begeeft zich hiermee op het gebied van het opsporingsonderzoek.

Kanttelingen

Bij deze presentatie van onze inventarisatie van benaderingsgevallen over de afgelopen jaren, moet een aantal kanttekeningen geplaatst worden.

Om te beginnen beperkt het onderzoek zich tot een deelgebied, dat van radicale activisten, door de inlichtingendienst samengevat onder de noemer 'de beweging': krakers, anti-militaristen, dierenbevrijders, slangensnijders, anti-impis en ga zo maar door.

De hier verzamelde verhalen werden opgestuurd naar aanleiding van herhaalde oproepen in bewegingsbladen of bereikten ons rechtstreeks, omdat bekend was dat Jansen & Janssen verzamelt. Zo krijgen we veel te horen, maar niet alles. Niet iedereen weet ons te vinden en soms zijn er redenen om een benadering niet openbaar te maken. Daar komt bij dat we niet echt actief hebben gezocht. Wel zijn alle verhalen nagetrokken en is er zoveel mogelijk met de (direkt-)betrokkenen gesproken. Op basis van dit materiaal is het mogelijk een beeld te vormen van de aard en omvang van BVD-activiteiten in de beweging.

Het gaat ons vooral om de interpretatie van het gevonden materiaal. De kale cijfers zeggen niet zo veel: ongeveer zestig gevallen over drie jaar. Dat zijn dan degenen die ermee naar buiten zijn gekomen, die het hebben durven zeggen. Vier mensen stopten na een jaar of langer met het doorgeven van informatie aan de politie of BVD. Is dat het topje van een ijsberg? Of komen alle gevallen vroeg of laat toch

boven drijven? Moeten we de BVD geloven als ze tegen iemand die ze benaderen zeggen dat ze in een bepaald café nog 3 of 4 mensen hebben rondlopen? Dat kan net zo goed een poging zijn een (aankomend) informant op zijn gemak te stellen of paniek te zaaien in bepaalde kringen.

De hier gepresenteerde verzameling van benaderingsgevallen kan niet meer zijn dan een indicatie van de werkelijke activiteiten van de BVD en de PID (Politie- of Plaatselijke Inlichtingen Dienst). Het werken met informanten c.q. infiltranten is zeker niet de enige manier is waarop de BVD aan haar informatie komt. De Dienst haalt haar kennis voor een groot deel uit openbare bronnen, zoals tijdschriften, pamfletten en discussiestukken en bezoekt demonstraties en openbare vergaderingen. Middelen als observatie, fotograferen en af luisteren van telefoongesprekken worden niet geschuwd om de uit gesprekken verkregen informatie aan te vullen. Het vrijpostig filmen van mensen op openbare bijeenkomsten vanuit speciaal daarvoor ingericht ME-bussen is een methode die het laatste jaar meer in zwang is geraakt.

In deze brochure hebben we ons beperkt tot benaderingen.

De rest van de activiteiten speelt zich nog méér in het duister af, daar is nauwelijks achter te komen.

Verantwoording

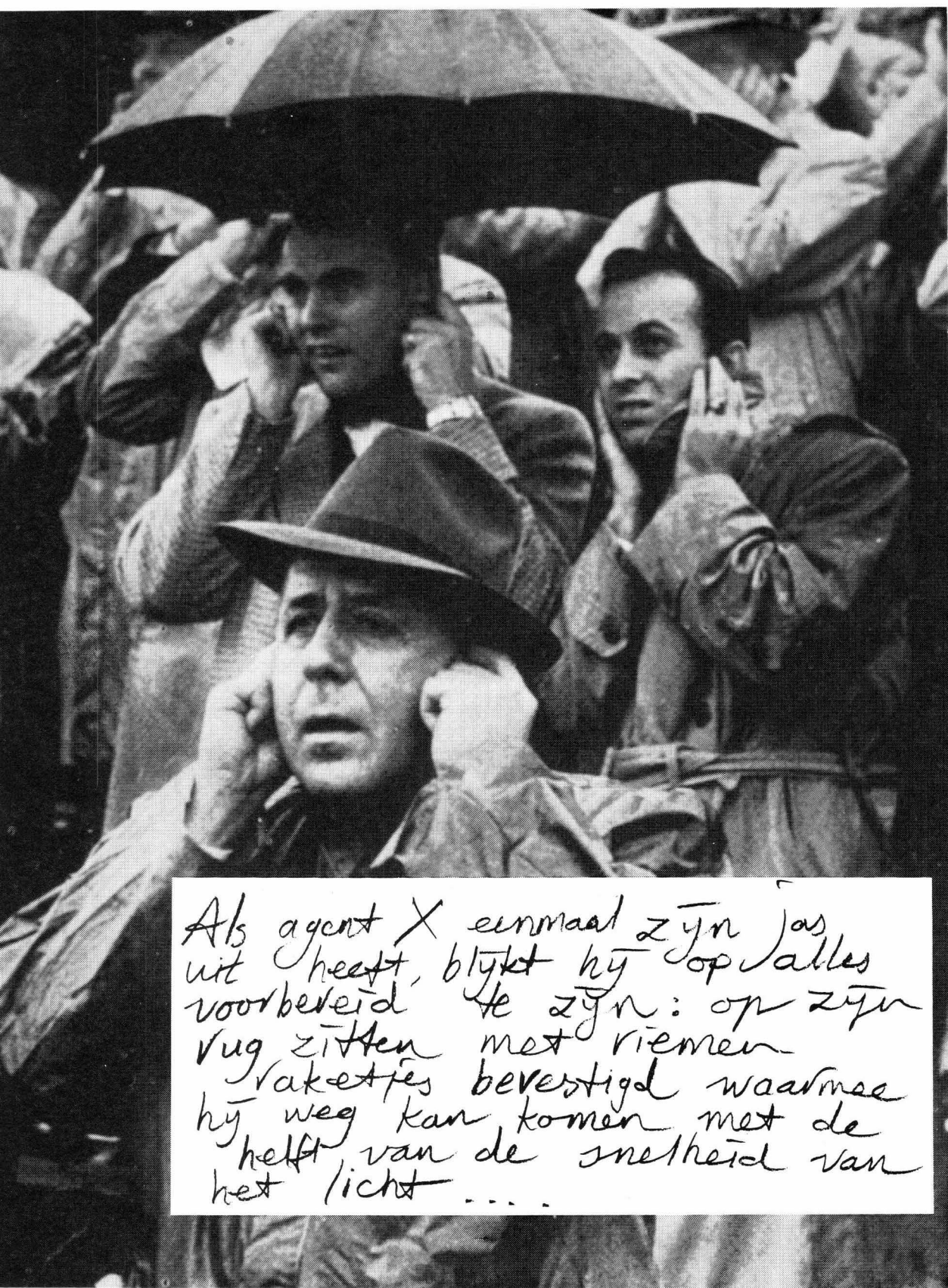
Sinds de publicatie van het geheime kwartaal-overzicht van de BVD in bluf! 267 in 1987, is er van BVD-activiteiten onder aktievoerders geen systematisch overzicht meer verschenen. Daarom hebben wij ons gekonsentreerd op de afgelopen drie jaar: onze inventarisatie loopt van 1987 tot nu, najaar 1990.

De verhalen over benaderingen en door de mand gevallen infiltranten zijn door de hele brochure verwerkt. Achterin is als bijlage een compleet overzicht opgenomen. In hoofdstuk 2 wordt wat uitgebreider ingegaan op een aantal specifieke gevallen. Hoofdstuk 3, over de manier waarop mensen benaderd worden en wie daarvoor in aanmerking komen, is gebaseerd op de verhalen van mensen die aangesproken werden. De analyse van het interessegebied van de BVD in hoofdstuk 4 is gemaakt mede op basis van informatie van benaderden, maar hierin komen met name de infiltranten aan het woord die langere tijd voor de BVD werkten.

De namen van mensen die benaderd werden zijn veranderd. De ontmaskerde infiltranten waren allemaal al eerder in de publiciteit onder hun echte naam, dat hebben we dus zo gelaten. Namen van BVD-ers en PID-ers zijn, voor zover genoemd, de namen die zij opgaven.

Omdat we PID-ers, politiemensen die in opdracht van de BVD werken, beschouwen als een verlengstuk van de landelijke geheime dienst, wordt in de tekst voor het gemak meestal slechts over BVD-ers gesproken.

Achterin: Handige tips van Jansen & Janssen: Hoe om te gaan met ontmaskeringen en Hoe om te gaan met benaderingen.

Als agent X eenmaal zijn jas
uit heeft, blykt hy op alles
voorbereid te zyn: op zyn
rug zitten met riemen
vaketjes bevestigd waarmee
hy weg kan komen met de
helpt van de snelheid van
het licht

Hoofdstuk 1

"NEEM DIE STAP NOU!"

Ervaringen met de BVD

In april van dit jaar werd in Wageningen Ruud van Aken benaderd door Tilly Roodduyn van de BVD en Richard Mulder van de PID. In twee lange gesprekken probeerde de BVD hem over te halen voor hen te gaan werken. Hij zou eerst wat meer gezichtsbekendheid moeten krijgen, om vervolgens voor langere tijd ingezet te kunnen worden. Hij zou dan naar vergaderingen van radicale aktievoerders moeten gaan, om informatie en inschattingen door te geven. Als voorbeeld werden Shell-slangensnijders genoemd, maar het eigenlijke doel bleek de Ziedende Bintjes te zijn. Deze aktiegroep ploegde gewapend met spade en knipschaar in augustus 1989 een proefveldje genetisch gemanipuleerde aardappelplantjes om uit protest tegen steeds verdergaande bio-genetisch onderzoek.

Ruud van Aken nam de gesprekken op en bracht de benaderingspoging in de publiciteit. De zaak leidde ook tot Kamervragen, waarbij minister Dales het optreden van de BVD verdedigde. Er waren volgens haar gewichtige belangen van de staat aangetast, op grond waarvan de BVD kan worden ingezet.

Een gemeenteraadsdebat over deze zaak in de kommissie voor politiezaken baarde groot opzien, omdat een hoge BVD-ambtenaar besloot in te gaan op de uitnodiging van de burgemeester van Wageningen om zelf toelichting te komen geven op deze zaak. Het media-circus dat daarop volgde, was een geslaagde poging de aandacht af te leiden van de kern van de zaak: de manier waarop de BVD probeert vat te krijgen op grote delen van aktievoerend Nederland. BVD-topman Keller slaagde er prima in de zaak af te doen als een incident vanwege de weigering, iets wat volgens hem bijna nooit voorkwam was. Een uitzonderlijk incident bovendien vanwege de publiciteit, waarbij de BVD volgens Keller verder volledig in haar recht stond.

Dat dit geval absoluut niet op zichzelf staat, blijkt uit het in deze brochure gepresenteerde materiaal.

Om een beeld te krijgen van de werkwijze van BVD en PID, in dit hoofdstuk een vrij willekeurige selektie uit onze verzameling en een nadere uitwerking van een aantal gevallen uit verschillende steden.

Vranckrijk

Francien moest infiltreren in Kraakkafé Vranckrijk, via "een vriendin die heel aktief is". De BVD-er verzekerde haar dat ze niet bang hoefde te zijn: "Er lopen daar nog twee van onze mensen rond, dat weet je van elkaar dus heb je steun aan elkaar". Ze moest in Vranckrijk gaan werken, naar vergaderingen toegaan en doorgeven wie er de radikaalste taal uitsloeg. "Je moet het niet zien als verraad, omdat het je vriendin

is (je moest eens weten wat ze allemaal uitvoerde..)".

Ze zou een cursus krijgen om te leren hoe je dat soort dingen aanpakt. "Je hoeft natuurlijk niet meteen iedere avond naar Vranckrijk te gaan, we gaan het langzaam opbouwen. En als het mis gaat, kunnen we je altijd laten verdwijnen."

Naast beloftes als deze probeerde de BVD-er tegelijkertijd de druk op te voeren. De naam van de vriendin in kwestie werd tijdens het gesprek niet genoemd, wel vroeg de man ineens onverwacht en indringend: "Je weet best om wie het gaat hè?"

Toen Francien liet merken dat ze er niets van wou weten, bleef hij aandringen: "Weet je wel dat je er veel geld mee zou kunnen verdienen?" Vooral als ze goed werk zou leveren zou het goed betalen. Omdat ze toen erg afhoudend werd heeft hij uiteindelijk niet gezegd hoeveel het zou zijn.

Francien vroeg hem weg te gaan en heeft hem nooit meer terug gezien.

De vriendin in kwestie werd kort daarop bij een demonstratie in een andere stad voortdurend in de gaten gehouden en na afloop nogal hardhandig gearresteerd. Ze had niets gedaan, kreeg ook niet te horen waarvoor ze was opgepakt. Wel werd ze urenlang door twee heren ondervraagd over haar mening over de RARA, anti-Shell-akties, en de IRA. Om haar te intimideren werden er vervelende grapjes gemaakt, zoals haar heel lang aankijken gevolgd door de opmerking: "Je zou hem dáár toch maar in moeten steken". Na zes uur moesten ze haar vrijlaten. De twee spuitbussen die toen ze naar huis mocht ineens bij haar spullen bleken te zitten, waren toch niet voldoende grond om haar nog langer vast te houden.

Haar burens kregen een aantal weken later bezoek van de BVD, met de vraag of ze wat meer konden vertellen. Deze buitenlandse familie was behoorlijk geschrokken van de onuitgenodigde visite, maar heeft geen medewerking verleend.

RARA

In april 1988 deed het Landelijk Coördinatie Team (LCT) invallen op een aantal adressen in Amsterdam, op zoek naar de RARA. Huisgenoten van mensen die toen werden verdacht vormen een permanent doel van aandacht. De moeder van Liesbeth, die in een van de doorzochte huizen woonde, kreeg van de BVD het verzoek haar dochter te polsen. Ze moest haar overhalen contact op te nemen met de BVD om te praten over de desbetreffende huisgenoten. Liesbeth liet weten dat ze voor de geheime dienst onbereikbaar was. Via haar moeder is later nog een keer een -mislukte- poging gedaan. In die tijd werd de telefoon van het huis van Liesbeth al afgeluis- terd, uit de tapverslagen van het LCT bleek later dat deze gesprekken uitgebreid op de band stonden.

Jan, die tijdelijk in hetzelfde huis woonde, kreeg een eigen woning. Drie dagen na de verhuizing stond er een man op de stoep die met hem wilde praten. Toen Jan vroeg waar het om ging bleek het om zijn voormalige huis te gaan. Hij wilde niet praten en liet de man niet binnen.

Iemand die bevriend was met een huisgenote van René R. werd benaderd; een vriendin van een vrouw die contact zou hebben met RARA-verdachten. Kortom, via omzichtige wegen werd geprobeerd ingangen te vinden. De kringen rond de RARA-verdachten zaten echter nogal dicht, in de meeste gevallen kwam het niet eens tot een gesprek.

Hans werkte bij de marine in Amsterdam, in 1986 stopte hij ermee en werd actief bij BONK en AMOK. In augustus 1987 belden om half tien 's morgens twee heren aan. Hans sliep nog omdat hij tot diep in de nacht had gewerkt aan de voorbereidingen van anti-Reforgerakties. In zijn onderbroek liet hij Bert en Peter van Binnenlandse

Zaken binnen. "We willen even met u praten over uw vredesbeweging". Hans liet meteen weten dat hij daar niet van gediend was. De mannen wilden tot een vorm van samenwerking komen om "de problemen die u ziet samen op te lossen". Zijn marine-verleden en de voor de BVD-ers onbegrijpelijke ommezwaai naar het antimilitarisme waren de invalshoek om Hans te benaderen. Ook het feit dat hij zich destijds diverse keren bij de MARID (Marine Inlichtingen Dienst) had moeten melden (voor verloren sleutels, dito identiteitskaart en het roken van een jointje onder diensttijd) werd nu ingezet om de druk op te voeren. Daarnaast werd er geschermd met de financieel aantrekkelijke kant van het werken voor de BVD.

In de Woongroep, ooit beschouwd als de harde kern van de kraakbeweging, bleken ze nog steeds geïnteresseerd. Ze informeerden naar Hans' buurt: "Ben je bewust in de Staatsliedenbuurt gaan wonen?"

Op de vraag wat hij van het gesprek vond en wat hij er mee ging doen, antwoordde hij dat hij het in ieder geval door zou geven aan mensen die met onderzoek naar inlichtingendiensten bezig waren. Dat werd niet echt op prijs gesteld.

Minderjarig

De benadering van Alie is een geval apart. Alie was na een aantal wilde Amsterdamse jaren in een dorpje buiten de stad gaan wonen. Toen ze in april 1989 bezoek kreeg van de BVD was ze 17 - minderjarig dus - en bovendien 9 maanden zwanger.

De eerste ontmoeting was om 10 uur 's avonds. De man stelde zich voor als Eric Schreurs, BVD-er van de afdeling Onderzoek, die "alles onderzoekt wat er gaande is." Of hij even met haar kon praten.

Na een discussie over het risico van akties waar doden bij kunnen vallen en een meningsverschil over het nut van slangensnijden (volgens de BVD-er "zielig voor automobilisten en pomphouders, maar niet voor Shell") kwam de hamvraag. Of ze niet weer eens in Vranckrijk wilde gaan rondkijken: "Ze kennen jouw gezicht, dus als je weer zou gaan valt dat niet zo op".

Ze zou ook naar vergaderingen moeten gaan om door te vertellen wat daar besproken was. De komende Shell-blokkade was natuurlijk ook interessant, maar daar wilde ze niet heen in verband met haar baby. Hij noemde maar één naam. Het ging om Dick, iemand die vaak in Vranckrijk kwam, waar ze goed op zou moeten letten. De voorstellen die Alie werden gedaan waren uitzonderlijk gedetailleerd. Ze zou fotoboeken moeten bekijken en mensen aanwijzen die ze kende. Het was de bedoeling eenmaal per week een afspraak te hebben, waar ze alles moest vertellen wat ze had gezien en wat er ging gebeuren. De BVD was, om alles onder controle te kunnen houden, met name geïnteresseerd in akties waarbij geweld werd gebruikt, in de organisatoren, en in de precieze plaats en datum waarop er dingen zouden gebeuren.

De BVD-er bood Alie veel geld aan: 30,- tot 50,- per uur. Ze moest het maar zien als een gewone baan, maar dan zou ze natuurlijk wel met goeie informatie moeten komen: "Dat geld dat kun je wel gebruiken als je een kind krijgt."

Alie had in totaal vier gesprekken van ongeveer twee uur met Erik Schreurs. Twee vonden voor de Amsterdamse Shell-blokkade plaats

en twee kort erna. Hij was steeds onverwachts langsgesproken, telkens in zijn eentje. Ze mocht niemand vertellen van hun gesprekken, "want dat is gevaarlijk voor jou". Waarom, dat wist hij ook niet precies. Hij schreef haar ook brieven met het logo van de dienst, een adres en een telefoonnummer, die hij zelf in de bus gooide. Toen ze genoeg had van zijn gezeur en het echt vervelend begon te worden heeft ze gezegd dat ze niet meer open zou doen als hij voor de deur zou staan.

Eric Schreurs omschreef ze als een lange, forse man met bruin haar. Verder had hij haar verteld dat hij 38 was en een vrouw en twee kinderen had.

Alie heeft geen strafblad, is zelfs nooit met de politie in aanraking geweest. Ze vermoedt dat oude vrienden van haar haar naam hebben doorgegeven. Zelf vond ze het in het begin wel leuk om over akties te diskussiëren met iemand die er een heel andere mening op na hield. Op zijn verzoek om te infiltreren is ze nooit serieus ingegaan. Met haar baby was het voor haar sowieso onmogelijk om vaak naar Amsterdam te komen om uit te gaan.

Omdat Vranckrijk onophoudelijk boeiend blijft, is de BVD soms ook wat direkter. Dick, wiens naam in het gesprek met Alie gevallen was, zat begin dit jaar langer dan een week vast na een ontruiming. Om daarna zijn vrijlating te vieren vertrok hij voor een weekendje naar Duitsland. Terug aan de grens werd hij aangehouden voor nog openstaande boetes. Hij betaalde een deel en zat twee dagen voor het overige geld. In zijn cel kreeg hij bezoek van twee stevige heren die naar zij zeiden "toevallig in de buurt waren. Eerlijkheidshalve moeten we erbij zeggen dat we uit Amsterdam komen." Ze wisten waar hij woonde en dat hij met Vranckrijk te maken had en vroegen of hij daar niet wat meer over kon vertellen. Via zijn t-shirt met gebroken schelp kwam het gesprek ook op Shell-akties. Dick zag het nut van verder praten niet in en werkte de twee heren zijn cel weer uit.

Wegrestaurant

Najaar 1988, in de woorden van de benaderde persoon: "Op een zonnige middag liep ik met mijn vriendin door de Molenpoortpassage. Ik flipte omdat ik geen poen had om eten te halen en ging de Coöp-supermarkt binnen om wat te lenen. Jammer genoeg werd ik opgepakt. In plaats van niets tegen die lui te zeggen gaf ik een valse naam en adres op. Tien minuten later stonden de wouten in de Coöp en namen me mee naar buiten. Mijn vriendin die buiten zat, riep: 'Hé ... (mijn naam). Ik werd mee naar het buro genomen, waar ik aan de tand gevoeld werd. Ze wisten wie ik was, wat ik ook toegaf. Daarna vroeg de 'aardige' man in het 'Jan Lenferink'-bloesje of ik trek had in een 'vrijblijvend' kopje koffie. Ik zei ja. Hij gaf me een rondleiding door hun (auto)werkplaats en we stapten in een auto en reden weg. Hij wou naar Lent (het café) aan de snelweg, want als mijn vrienden me met hem zouden zien zou ik vast problemen krijgen. We reden naar Lent maar het café werd verbouwd dus reden we door naar Elst, waar we een kop koffie dronken. Hij vroeg me hoe ik over geweld als aktiemiddel dacht. Ik vertelde hem dat ik nergens over wilde praten. Hij aksepteerde dat en we gingen terug naar Nijmegen. Hij pushte me om een afspraak te maken bij de liftershalte de volgende dag. Ik weigerde dit. Daarna zette hij me af op de Oranjesingel en dat was het. Ik heb meteen daarna een aantal vrienden ingelicht. Konklusie: het was een zeer oppervlakkig verkennend gesprek. Zo'n 80% van het gesprek was hij vaderlijk bezig, om mij van de drugs af te helpen. Ik heb verder ook nooit meer iets van hem gehoord. Overigens, onder drugs verstaat de PID: stuff."

Tijdens de artikel 140-demonstratie in maart 1987 werd een vriend van Irene opgepakt en overgedragen aan de vreemdelingenpolitie. Bij een bezoek aan hem op het politieburo raakte Irene aan de praat met een zekere Smits van de vreemdelingenpolitie. Ze hadden het over de toestanden rond de ontruiming van de Mariënburcht en de artikel 140-razzia's.

Half oktober benaderde deze Smits Irene op haar eigen adres. Hij vroeg of ze zo snel

mogelijk een afspraak konden maken, maar wilde niet zeggen waarom. Toen zij te kennen gaf dat ze op vakantie zou gaan, drong hij aan op een afspraak direct daarna. Irene kwam niet op tijd terug en heeft ook geen contact met hem opgenomen. Een paar dagen later reed er een auto voor de deur en werd er een kaartje met een nieuwe afspraak in de bus gedaan. Ze is naar het buro gegaan om te weten te komen wat ze van haar wilden. Na een inleidende babbel over koetjes en kalfjes kwam het geweldsvraagstuk aan de orde. Dit als inleiding op de vraag of ze geen zin had om af en toe eens wat informatie door te spelen als ze wat hoorde met betrekking tot kraken en akties. Volgens Smits niet zozeer om mensen op te pakken, maar om confrontaties te vermijden en mensen te beschermen tegen zichzelf. Ze zou zich langzaam in de kraakbeweging in moeten werken.

Toen Irene duidelijk liet weten dat ze het niet zag zitten om mensen te bedonderen, benadrukte hij dat het echt niet de bedoeling was om mensen te pakken, dat was werk voor justitie. Ze hoefde niet bang te zijn, want er zouden speciale maatregelen getroffen worden om te voorkomen dat iemand er achter zou komen.

Na dit bijna twee uur durende gesprek werd er een tweede afspraak gemaakt voor een paar dagen later. Na overleg met vrienden besloot Irene wel naar die afspraak toe te gaan, om eventueel wat informatie te horen van die PID-er.

Na een lange autorit (snelweg richting Rotterdam) dronken ze koffie in een wegrestaurant en kwam de vraag of ze er al over nagedacht had of ze mee zou werken. Irene hield de boot af door te zeggen dat ze het risico te groot vond en dat ze misschien niet betrouwbaar was, omdat ze veel dronk. Dit was nieuw voor Smits, het verbaasde hem dat de PID daar niet van op de hoogte was (zoveel dronk ze overigens niet).

Smits begon haar vervolgens uitvoerig te vertellen dat ze niet bang hoefde te zijn, dat ze haar zouden beschermen, en hulp zouden bieden bij de verhuizing mocht dat nodig zijn. Maar ze moest voorlopig niet al te veel verwachten: voor wat, hoort wat immers. Hij probeerde haar nog een beetje te lijmen, maar toen Irene daar ook niet op reageerde, keek hij erg teleurgesteld. Hij vroeg nog één keer of ze er niet over wilde denken en of ze misschien andere mensen wist die zouden willen. Daarna is Irene niet meer lastig gevallen.

"Je wordt er niet rijk van.."

Lena, een vrouw van ongeveer 20, woont in een kraakpand in Utrecht maar is nauwelijks actief, ook niet geweest. Ze is wel bekend bij de politie vanwege sociale problemen in het verleden.

In maart 1989 werd ze eerst twee maal opgebeld door een man die zich voorstelde als Paul den Hertog van de Utrechtse gemeentepolitie en vroeg naar iemand die bij haar in huis woonde. Op 17 april 1989 stond hij ineens voor de deur. Lena liet zich overrompelen door zijn pasje en liet hem binnen. In de discussie die volgde zei ze dat ze tegen Shell in Zuid Afrika was, maar ook tegen elke vorm van geweld. Dat was voor Paul den Hertog een aanknopingspunt. Hij begon te informeren hoe actief ze was in de kraakbeweging en of ze zich daar ook meer in zou willen verdiepen. Ze kon zich dan op kosten van de politie abonneren op de Zwarte. Hij wilde graag dat ze naar aktievergaderingen zou gaan, met name vergaderingen over Shell. Een paar dagen daarna zou ze moeten vertellen wat er was besproken, welke mensen er kwamen en wat de achtergronden waren van akties. Als voorbereiding op haar informanten-rol zou Lena een korte cursus van een dag krijgen om daarna echt ingewerkt te worden. Onkosten zoals reiskosten zouden vergoed worden. "Je wordt er niet rijk van, maar je houdt er wel iets aan over."

Lena antwoordde dat ze zo'n positie niet kon verantwoorden ten opzichte van zichzelf, omdat ze toch tenminste sympatiseerde met de kraakbeweging, en mensen altijd voor haar klaarstonden als er wat was. Paul wist daar wel wat op: het was altijd mogelijk in de computer op de meldkamer bij haar adres 'alert reageren' te zetten. Als er dan iets aan de hand was zou de politie binnen enkele minuten bij haar zijn. Uiteindelijk vroeg Lena of ze niet met iemand kon praten die al informant was. Paul zei dat dit onmogelijk was, omdat die anoniem moesten blijven.

Lena vroeg een week bedenktijd. Waarschijnlijk is ze na die week wel opgebeld, maar omdat ze niet van plan was op zijn voorstel in te gaan heeft ze de telefoon niet opgenomen.

Ook bij Kees praatte een inlichtingenman van de Utrechtse politie zich naar binnen. Hij probeerde Kees te imponeren door te laten merken dat hij op de hoogte was van feiten uit zijn verleden, op welke scholen hij had gezeten bijvoorbeeld en waar hij had gewoond. Vooral zijn militaire achtergrond moest als ingang functioneren om op zijn gemoed te spelen. De politieman had tijdens zijn dienstplicht bij dezelfde afdeling gewerkt als Kees. Daardoor had hij er volgens eigen zeggen extra veel moeite mee om te begrijpen hoe het mogelijk was dat Kees' politieke opvattingen zo radikaal hadden kunnen veranderen.

Er werden informanten gezocht voor bekende ontmoetingsplaatsen en vergaderzalen in Utrecht, de Skwotter, het AKU, en de Kargadoor. Vergaderingen op die plekken over demonstraties en manifestaties zouden informatie moeten opleveren, waarmee de politie zich qua inzet beter zou kunnen voorbereiden. Als voorbeeld gaf hij de inhuldiging van een Centruumpartij-lid na de gemeenteraadsverkiezingen. Het zou voor de politie interessant zijn te weten wat voor reacties dat op zou roepen.

De PID-er bleef proberen Kees over te halen. Hij sprak hem aan op zijn loyaliteit ten opzichte van de staat. Het informant-spelen zou vergelijkbaar zijn met het leger, het dient de goede zaak. Mensen verlinken zou hij nooit hoeven doen. De belofte voor onkostenvergoeding ging gepaard met een opmerking over Kees' frequent café-bezoek en dito drankgebruik.

Kees vroeg om bedenktijd, maar de PID-er drong aan op een afspraak meteen de volgende dag. Toen Kees die dag op de afgesproken tijd aan kwam lopen zat de PID-er in een auto met draaiende moter op hem te wachten en vroeg hem in te stappen. Kees weigerde, zei dat hij het hele verhaal nogal vaag vond en dat het hem bovendien nogal link leek om informant te worden. Ondanks aandringen liet hij zich niet overhalen in te stappen. Een eindje lopen wilde de agent niet. "De wout blijft pushen: stap nou in en néém die stap nou."

Observatieposten

Januari 1990. Een klein kraakpand in een smal straatje in de Jordaan. De overbuurvrouw komt vertellen dat er net een mevrouw van de BVD bij haar langs is geweest met de vraag of ze bij haar thuis een observatiepost mochten inrichten. Omdat ze niet wilde zeggen waarvoor het was, ging de buurvrouw raden: het is voor die krakers zeker? "Inderdaad ja. Er gebeuren daar dingen in het schemergebied tussen wat er kan en niet kan. Dat moeten we in de gaten houden."

De buurvrouw maakte duidelijk dat ze er niet over piekerde met de BVD in zee te gaan. En dat ze het nergens anders hoefde te proberen, omdat niemand in de straat tot zoiets bereid zou zijn. De buurvrouw werkt bij de Vervoersbond van het FNV. Vroeger woonde ze samen met een Rode Jeugd-lid die zeven jaar lang geschaduwd werd. De dag na het bezoek belde ze de BVD op en vroeg om het hoofd. Ze werd

doorverbonden met de heer Cuynen, een vriendelijke voorlichter. Hij wist van niks en zou het uitzoeken, maar vroeg wel onmiddellijk of hij iemand op haar werk langs mocht sturen om met haar te praten. Dat had ze liever niet. Een half uur later belde de voorlichter terug met tekst en uitleg.

Haar naam hadden ze uit het bevolkingsregister. Ze waren op zoek naar een huis met meer woningen achter één voordeur, zodat het niet zo duidelijk zou zijn waar ze naar binnengingen. De keus was op haar gevallen omdat ze alleen ingeschreven stond.

Degene die bij haar was langsgeweest, was Karin van Loon. Normaal belt de BVD eerst even op, dit was een haastklus en bovendien had de buurvrouw een geheim nummer. Vantevoren een brief sturen was volgens de voorlichter een te groot risico: stel je bent op vakantie en iemand anders maakt je post open. Alleen de hoofdbewoner mag op de hoogte zijn van contacten met de geheime dienst.

De BVD had gedacht vanaf 12 uur 's middags tot een uur of 1 's nachts op haar zolderkamertje te zitten. Als ze de sleutels van de voordeur hadden, konden ze onopgemerkt naar binnen zodat zij er geen last van zou hebben. Ze zouden zo gaan zitten dat het van buitenaf onzichtbaar was.

Weer een half uur later belde Karin van Loon zelf op. Ze hield ongeveer hetzelfde verhaal en na tien minuten vroeg ze hoe laat ze dan vanavond langs zou komen. Ze bleef aandringen op een nieuwe afspraak. De buurvrouw weigerde en overwoog een brief naar de burgemeester te schrijven.

Achter diezelfde voordeur probeerde de BVD het in dezelfde week nog eens bij de promovendus, wiens woonkamer zich recht tegenover het bewuste pand bevindt. Ook dit bezoek verliep weinig voorspoedig. Zijn eerste associatie bij het verzoek om een observatiepost was met de ETA of de IRA. Karin van Loon wilde aanvankelijk niet zeggen waar het om ging, maar gaf later in het gesprek toe dat het de krakers aan de overkant betrof. Ze kwam weer aanzetten met de "aktiviteiten in het scheurgedebied." De BVD was vooral geïnteresseerd in vergaderingen in het huis en de contacten die de bewoners zouden hebben. De buurman vroeg zich af wat hij zich er concreet bij moest voorstellen. Het antwoord was: twee heren met diplomatenkoffertjes die op bezoek komen en zich dan installeren. Hoe dat zou moeten in zijn woonkamer als hij gewoon thuis was, dat wist ze ook niet zo precies. "Wist u dan niet dat ik met een van hen in de redactieraad van de SUA zit?" - "O, u kent die mensen?"

In het kraakpand wonen geen terroristen. Wel iemand die bij Ultimatum werkt, een informatiecentrum over Midden Amerika. En een medewerker van buro Jansen & Janssen, voor onderzoek naar politie en BVD.

Ultimatum houdt kantoor in een pand in de Nieuwmarkt. Daar was het een week later raak. Een BVD-mevrouw in gezelschap van een BVD-meneer op bezoek bij een eerzaam burger, mét uitzicht op het bewuste pand. Hij blijkt echter slechts een tijdelijke bewoner en bovendien journalist bij het NRC-Handelsblad te zijn. Resultaat: een stukje in de krant over hoe de BVD op zoek gaat naar observatieposten.

Het grijpen naar het nogal zware middel van het inrichten van een observatiepost is kennelijk het resultaat van een reeks pogingen tot wroeten in het privé-leven van medewerkers van Ultimatum.

Maurice, een oude huisgenoot van een Ultimatum-medewerker, werd in het najaar van 1989 op zijn werk gebeld. Hij liet de BVD'er onder kantoorloft langskomen om te horen wat hij te vertellen had. De vraag was of Maurice dacht dat de jongen als informant te benaderen was. Maurice zei dat hij hem al jaren niet meer gezien had

Observatiepost

Het is kwart voor zeven, het uur van het avondeten of de afwas, als de bel gaat. In het donker op de stoep staan een man en een vrouw, die graag 'een gesprek willen voeren'. Hoewel hun blik vastberaden op hoop en begrip staat, hebben ze niet de tassen met stichtelijke lectuur bij zich waarmee religieuze colporteurs zich verraden.

„We zijn van Binnenlandse Zaken”, legt de man uit. „En we kunnen ons wel legitimeren”, voegt zij toe, waarop hij weer een geplastificeerd kaartje tevoorschijn haalt.

De voor de hand liggende vraag, waarover het duo dan wel wil spreken, blijkt niet eenvoudig te beantwoorden. „Dat kunnen we maar beter niet zo op straat uitleggen. Daarvoor zouden we graag even binnenkomen.” De bekende truc, sluw en effectief. Aandringen helpt niet. De nieuwsgierigheid wint.

„U woont hier aardig”, probeert hij, eenmaal binnen, het ijs te breken. En zij knoopt haar jas al open. Maar de voordeur is nu dicht, dus we mogen toch wel eerst horen wat het doel van dit bezoek is?

Wat ongemakkelijk staand, de jas nog aan, bekent zij vriendelijk dat ze dit huis eigenlijk als observatiepost zouden willen gebruiken. Met een vanzelfsprekendheid alsof ze een kamer komt huren na een advertentie in de krant.

Als observatiepost? Ja, om een pand of gebouw hier in de buurt in de gaten te houden. En met een breed armgebaar maakt ze de burens links, alle overburen, de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam en de burens rechts verdacht.

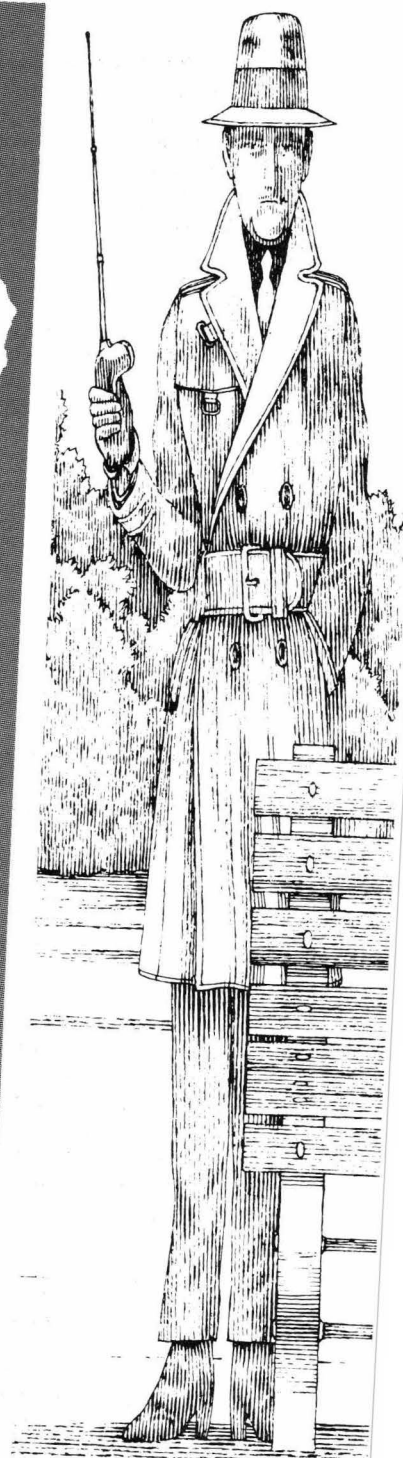
Inderdaad, ze zijn van de BVD,

dat stond immers ook op het pasje? Maar we zeggen altijd Binnenlandse Zaken. Wilt u niet meewerken? Maar u weet toch waar deze organisatie voor staat? En dat ze haar werk niet kan doen zonder de medewerking van burgers?

En dankzij deze handige gesprekstechniek wordt de conversatie nu zo gestuurd, dat de onwillige bewoner het gevoel krijgt dat hij moet rechtvaardigen waarom hij er helemaal niets voor voelt om twee geheimagenten in zijn slaapkamer achter de vitrages te laten posteren om de overburen te bespioneren. Bijna laat de bewoner van het strategisch gelegen pand zich verleiden tot een principiële discussie over het belang van de Dienst voor Ons Land, maar hij bedenkt zich bijtijds en blijft weigeren.

Zij probeert nog: „Maar er staat een financiële vergoeding tegenover.” Het mag niet baten. De komende dagen (weken? maanden? jaren?) zullen de geheimagenten weer in hun koude dienstauto moeten doorbrengen, met een thermoskan koffie achter een krant met kijkgaatjes. Maar de onrust is gezaaid. Wie zouden ze op het oog hebben? De Steenmannetjes? Hun rebelse zoon? De groenteboer? Of hebben ze het eigenlijk op onszelf gemunt? Zijn ze trouwens wel echt weg? Staan ze nog op de stoep? Ss... misschien hebben ze richtmicrofoons. Voeg naar bed is maar het beste, met de dekens over je hoofd. En de volgende dag een stukje doorbellen naar de krant vanuit een telefooncel in de provincie.

JUURD EIJSVOOGEL

en sowieso niet veel contact met hem had gehad. Hij hield de boot een beetje af. Hij vertelde wat dingen waarvan hij veronderstelde dat ze toch al bekend waren. Het gesprek duurde niet zo lang en de BVD'er droop af.

Eva, een vrouw met een vaste baan die ooit met iemand van Ultimatum op hetzelfde adres ingeschreven had gestaan, werd in april 1989 op haar werk ontboden door de chef Veiligheidszaken. Ze werd voorgesteld aan iemand van de BVD. Hij vroeg haar wat ze van de betreffende persoon wist, wie zijn vriendin was, wat hij overdag deed. In verband met veronderstelde betrokkenheid bij radicale akties, overwoog de BVD hem te benaderen als informant. Hij vroeg hoe zij dacht dat hij op zo'n benadering zou reageren. Eva liet weten dat ze hem vrijwel nooit meer zag en daardoor weinig over zijn doen en laten wist. Bovendien was ze niet bereid aan het BVD-onderzoek mee te werken. Toen de teleurgestelde BVD'er waarschuwend zei dat haar omgang met radikale figuren mogelijk gevolgen kon hebben voor haar positie binnen het bedrijf, greep de personeelschef in: "Dat staat hier buiten."

Een half jaar later werd Eva thuis opgebeld door iemand van de BVD. De man wilde nog een keer met haar praten, omdat de informatie die zij destijds had gegeven niet klopte met die van andere informanten. Na lang aandringen stemde ze in met een gesprek van 15 minuten. Ze spraken af in een coffeeshop in de buurt, hij was te herkennen aan zijn grijze regenjas. Het gesprek verliep in een onaangename sfeer. De BVD'er zei over nieuwe informatie te beschikken waaruit zou blijken dat zij destijds niet de volledige waarheid had verteld. Eva antwoordde dat ze alles had verteld wat ze wist en dat ze de zin niet in zag van een verder gesprek.

Intimidatie door iemand via zijn werk te benaderen gebeurde ook in het geval van Dieter, een ex-huisgenoot van iemand die bij Ultimatum werkt. Hij werd gebeld door Kees Boskamp, die met hem wilde praten over mensen die hij van vroeger kende. Toen Dieter vroeg waarover het zou moeten gaan, kon hij niet meer zeggen dan dat het mensen betrof die "mogelijk betrokken waren bij subversieve dan wel terroristische activiteiten." Dieter zei meteen dat hij er weinig voor voelde, maar na sterk aandringen beloofde hij er een nachtje over te slapen. De volgende dag heeft hij Kees Boskamp teruggebeld (op nummer 070-3609940) en hem duidelijk gemaakt dat hij er geen prijs op stelde benaderd te worden. De BVD'er deed nog een nadrukkelijke poging hem over te halen, maar Dieter wilde nooit meer iets met de BVD te maken hebben.

Sindsdien is het redelijk stil gebleven...

Hoofdstuk 2

"HOE

KOMT U AAN DIE INFORMANTEN?"

Voormalig BVD-chef de Haan: "Wij wenden ons tot mensen in die groep van wie wij weten dat zij toch al wat wankelmoedig zijn, dat zij weliswaar lid van zo'n organisatie zijn geworden, maar dat zij toch niet ten diepste overtuigd zijn dat zij in die organisatie ook een goed belang dienen. Wij proberen dan ook niet de 'hardliners' te bewegen voor ons te gaan werken, die doen dat natuurlijk toch niet, die zeggen al bij voorbaat: Nee." (NRC, 22 december 1984).

Uit de verzameling verhalen ontstaat een beeld van het soort mensen dat mogelijk object van benadering is. Natuurlijk is dat beeld niet eenduidig, er zullen altijd uitzonderingen of nieuwe varianten zijn. Toch een poging.

Degene die benaderd wordt beweegt zich bij voorkeur op de rand van de *scene*, behoort niet tot wat heet de kern van politiek radikaal actieve mensen. Deze keuze voor een andere manier van leven en een gehele of gedeeltelijke terugtrekking uit de aktiewereld kan zeer verschillende oorzaken hebben, mensen gaan uit teleurstelling alleen wonen, en om kinderen te krijgen, of om een baan of studie.

Het kan ook zijn dat de door de BVD gezochte betrokkenheid loopt via een hechte vriendschap met een aktievoerder, het delen van een huis of het volgen van dezelfde opleiding.

Een derde potentieel wordt gevormd door mensen die weliswaar met een been in de beweging staan, maar met het andere in bijvoorbeeld de drugscene. Mensen die in het verleden met de politie in aanraking geweest zijn en om die reden chantabel zijn, of in ieder geval onder druk te zetten. Te betalen boetes of nog uit te zitten straf maken informatie leveren ineens tot een schijnbaar redelijk alternatief.

Een combinatie van deze factoren is ook goed voorstelbaar.

Een belangrijke voorwaarde voor wie dan ook is dat iemand wel mogelijkheden heeft tot het betreden van de 'binnencirkel' die de BVD op het oog heeft.

Hoe gaat zo'n benadering?

Wanneer er zo'n type op de stoep staat mag je er van uit gaan dat er al enig voorwerk is verricht. Op de eerste plaats ben je opgedoken in het onderzoek naar iemand anders, een groep mensen waar je op de een of andere manier mee te maken hebt. Omgang met politiek actieve mensen kan de aanleiding zijn, soms is het genoeg om ingeschreven staan op hetzelfde adres als iemand die al de aandacht van de Dienst heeft. Om in te schatten hoe jij zal reageren is er al een klein dossier samengesteld. Misschien is er op school naar je geïnformeerd, of hebben je ouders of bureaus een gesprekje gehad. Het bevolkingsregister levert informatie, oude bestanden worden nagelopen. Ze vormen zich een beeld van je en zullen het niet nalaten daar tijdens een van de eerste gesprekken iets over te laten vallen. Hoe diep

er is gegraven is afhankelijk van wat ze met je willen, de voorbereidingstijd die er was en de nauwkeurigheid van de desbetreffende ambtenaar.

Maar het hoeft ook weer niet zo te zijn dat de komplette omgeving van iedereen die eventueel benaderd kan worden in kaart is gebracht.

Niet iedere benadering verloopt op dezelfde manier. Ook al is er zeker een lijn in de tactiek te ontdekken die het stereotype beeld bevestigt, niet elke BVD-er is even knullig.

Soms zijn ze met z'n tweeën, vaak ook alleen. In Nijmegen, Wageningen en Amsterdam werden ook vrouwen ingezet. Een duidelijke type-beschrijving is niet te geven. Sommige BVD-ers zijn echt truttig gekleed, maar de meeste mannen lopen in vage pakken of C&A-kleding. Mensen van de plaatselijke politie, de PID-ers, zijn meestal iets vlotter gekleed, dat kan variëren van vrijetijdskleding, de typische stillen-look (jack, spijkerbroek en gympen) tot het pak waar net geen das bij hoort. De gemiddelde leeftijd ligt tussen de 30 en 40, het type is net wat burgerlijker dan doorsnee en zeker niet opvallend. (en misschien daardoor weer juist wel te herkennen),

De aanpak van de BVD is gericht op overrompeling. Het aanspreken gebeurt bij voorkeur op een onbewaakt ogenblik, het verstoort de dagelijkse routine. De persoon in kwestie wordt eventjes aangeschoten, met naam, bijvoorbeeld tijdens het openmaken van de fiets of bij het legen van de postbus. Of de BVD-er belt aan en staat in de kamer voor je er goed en wel erg in hebt.

Een iets beleefdere methode is eerst contact opnemen voor het maken van een afspraak. Dat kan telefonisch zijn.

Iemand kan worden opgebeld op zijn of haar werk, of zelfs via de werkgever benaderd worden.

Een derde mogelijkheid is gebruik maken van een toevallig contact met de politie als ingang. Thuis langsgaan omdat er nog iets afgehandeld moet worden bijvoorbeeld i.v.m. een brand of een inbraak. Of een bezoekje aan iemand die in de cel zit voor iets dat met de benadering weinig te maken heeft.

Nogal dwingend is de benadering via familieleden. Ouders worden vereerd met een (langdurig) bezoek waarbij de inzet is dat zij hun kind overhalen contact op te nemen met de PID of de BVD. Dit is vooral in Nijmegen een veelbeproefde methode. De PID schroomt niet net zo lang bij ouders te blijven zeuren totdat het gesprek tot stand is gekomen. Of weer langs te gaan als een benaderde zich niet aan de afspraak voor een tweede gesprek gehouden heeft. Het is zelfs voorgekomen dat ouders onverwacht aanwezig waren op de afspraak.

De BVD-er legitimeert zich door vluchtig een soort giropasje te tonen, waarop een naam en de woorden Binnenlandse Zaken of Binnenlandse Veiligheids Dienst staan. Waarschijnlijk loopt er ook nog een schuine streep overheen. Het is tekenend dat niemand van de benaderden precies kon vertellen hoe zo'n pasje eruit ziet. Dat legitimeren wordt ook wel eens vergeten. De BVD-er stelt zich voor met voor- én achternaam, of alleen met een voornaam, waarbij het nooit duidelijk is of hij een schuilnaam gebruikt.

Komt het tot een gesprek met de benaderde dan is de introductie niet bijster origineel. Meestal begint het met een verhaal over de democratische waarden in onze maatschappij en de functie van de BVD daarin. De geheim agent is zich terdege bewust van het slechte image dat de Dienst heeft in onder aktievoerders en probeert dan ook zijn werk zo gunstig mogelijk af te schilderen. De in deze brochure opgenomen transkriptie van het eerste gesprek tussen de BVD met Ruud van Aken uit Wageningen is hier een goed voorbeeld van.

Aan de hand van een discussie over gewelddadige akties in een land als Nederland,

wordt het nut van het bestaan van een inlichtingendienst aangegeven. Tilly Roodduyn tegen Ruud van Aken: "Op het moment dat jij zegt: Shell uit Zuid Afrika...(...) Iedereen mag een politieke partij oprichten ook al is het met als enige item Shell uit Zuid Afrika. Iedereen mag een picket-line houden, demonstreren tegen Shell, de hele Maliebaan mag je volzetten met mensen, spandoeken die tegen Shell zijn, je mag sandwichborden en petitie, je mag een konsumentenboykot tegen Shell organiseren. Maar op het moment dat je slangensnijdt, dan ga je te ver. Op het moment dat jij brand sticht bij Shell, ga je te ver."

Deze discussies nemen een groot deel van het eerste gesprek in beslag en gaan meestal over anti-Shellakties en slangensnijden of andere radikale akties die op dat moment aktueel zijn.

Dat het evenwel niet om een vrijblijvende uitwisseling van morele waarden gaat, blijkt uit subtile wendingen die het gesprek vervolgens kan nemen.

De BVD-er laat merken op de hoogte te zijn van details uit iemands persoonlijke leven. In de regel is dat een mengeling van openbare en inlichtingen-informatie. Men laat bijvoorbeeld blijken te weten waar de aangesprokene vandaan komt en waar hij op school of in dienst heeft gezeten. Tussen neus en lippen door valt er een opmerking over huidige vrienden, werkkring of bezigheden. Veel mensen ervaren dit als zeer intimiderend, omdat het onduidelijk is hoe de BVD aan haar kennis komt. Bovendien is niet te achterhalen wat er nog meer bekend is, dus kan de BVD altijd spelen met de suggestie dat dit maar een deel is van wat men weet.

Warmmaken

Intussen wordt de benaderde voorzichtig gepolst over zijn of haar mening over het werk van de BVD. Is de reactie te afwijzend dan volgt vooralsnog een hernieuwde poging het nut van het in de gaten houden van groepen uit te leggen.

Soms is de BVD-er in eerste instantie nog zo voorzichtig dat hij niet precies zegt waar het om te doen is. Dat is afhankelijk van het wantrouwen waarmee hij bejegend wordt. In zo'n geval zal hij aandringen op een tweede gesprek om verder op de zaak in te gaan. Anderzijds hangt er veel van deze keer af: tijdens het eerste gesprek is de benaderde onvoorbereid. Zo'n kans is er nooit meer.

Om iemand warm te maken voor het werken voor de dienst is het van groot belang op het juiste moment de goede toon aan te slaan.

Na de uitgebreide inleiding komt de vraag: of de benaderde bereid is af en toe informatie te leveren. Over bekenden, of over kringen waarin hij ooit verkeerde.

Meestal wordt dan ook meteen duidelijk wat de bedoeling is: de persoon in kwestie zal aktiever moeten worden: vaker naar het kraakkafé gaan, in het plaatselijke kraak-restaurant gaan werken of foto's afleveren bij het *scene*-blad. Bij het zoeken naar geschikte activiteiten wegen hobbies of vroegere gewoontes mee.

Af en toe komt er wat vleierij aan te pas, benadrukt de BVD-er dat ze het zonder hulp niet zouden kunnen: "Wat denk je dat er zou gebeuren als wij zelf naar Vranckrijk (kraakkafé) zouden gaan? Voor jou is het niet zo moeilijk, jouw gezicht kennen ze al."

Ter geruststelling wordt uitgelegd dat niet alles van de ene op de andere dag hoeft te gebeuren. Er wordt een schets van een langere termijn loopbaan, waarbij de informant stapje voor stapje dichterbij het doel terecht komt. De informant moet eerst meer gezichtsbekendheid krijgen en geaksepteerd worden door de beweging.

Daarbij schijnt kennis krijgen aan RARA-leden toch wel een erg hoge score op te leveren, ook nu nog, ondanks het feit dat deze groep al jaren nauwelijks aktief is. In openingsgesprekken worden wisselend de MAKRO-branden als afschrikwekkend

perspectief geschilderd, als toetsing voor wat er nog door de beugel kan, dan wel infiltratie in die groep als hoogste doel opgegeven.

Bij Ronnie (ex-PID informant uit Den Haag) werd het advies niet te hard van stapel te lopen verduidelijkt met dit voorbeeld: "Stel aan dat tafeltje zit René R. (voormalig RARA-verdachte, red.), dan moet je niet in één keer bij hem aan hetzelfde tafeltje terechtkomen. Nee, dan doe je misschien eerst twee stappen vooruit, dan weer eens één achteruit, langzaam maar zeker kom je dan dichterbij zonder dat het opvalt."

Om een benaderde over te halen medewerking te verlenen, doet bijvoorbeeld de PID'er alsof de politie en de benaderde gemeenschappelijke belangen hebben: 'Als jij ons informatie geeft, kunnen wij onze tactieken aanpassen, zodat het minder vaak op konfrontaties uitdraait.'

Een manier om al bij een eerste gesprek gegevens over een bepaalde aktievoerder los te krijgen, is tegen de benaderde zeggen dat de BVD overweegt die aktievoerder te vragen als informant. De benaderde wordt gevraagd daarover zijn mening te geven en is snel geneigd in ieder geval een aantal goede dingen over de aktievoerder in kwestie te vertellen. Misschien dingen waarvan hij veronderstelt dat ze toch wel bekend zijn of dingen die geen kwaad kunnen. Voor de BVD kunnen dat juist die details over het (privé-)leven van iemand zijn die nog ontbraken.

Afhankelijk van de bereidheid tot praten bij zo'n oriënterend gesprek kan deze benaderde alsnog zelf tot agent promoveren.

De druk wordt wat verder op gevoerd met een opmerking over de mogelijke zwakke plekken van de benaderde, zoals stevig drankgebruik, waarvoor een zakcentje nooit weg is. Soms gaat dat nog een stapje verder en doet de PID'er de aankomende infiltrant een aanbod om uit een benarde situatie te komen. Dat kan variëren van het bieden van een perspectief in het leven tot konkreter het helpen bij het vinden van een huis na een verwoestende brand. Bij een aantal mensen kwam het tot regelrechte chantage waarbij beloofd werd dat bepaalde -in het verleden gemaakte- overtredingen door de vingers gezien zouden worden, zolang er medewerking verleend werd. Zolang hoefde de infiltrant een eventuele voorwaardelijke straf niet uit te zitten.

Aan iedereen die niet heel duidelijk zegt dat hij of zij niets met de BVD te maken wil hebben, wordt gevraagd het aanbod serieus in overweging te nemen. Wie om bedenktijd vraagt, ook al is het alleen maar om het ongewenst bezoek de deur uit te krijgen, zit bijna meteen aan een vervolgspraak vast. Het liefst zo snel mogelijk na de eerste ontmoeting of zelfs al de volgende dag moet er teruggebeld worden naar een nummer in Den Haag van Binnenlandse Zaken. Of de PID'er staat een paar straten verderop met de auto te wachten om een eindje te gaan rijden voor een kop koffie in een wegrestraurant. Als er maar iets van een opening gegeven wordt, springt de Dienst erin.

Als je het laat laten afweten bij een vervolgspraak betekent dat doorgaans niet dat je er van af bent. De BVD'er of PID'er schrikt er niet voor terug iemand op te bellen om hem ter verantwoording te roepen, thuis langs te gaan om haar alsnog op te halen of desnoods meerdere malen, een kaartje in de bus te gooien voor hernieuwd kontakt.

Bij een duidelijke afwijzing al tijdens het eerste gesprek of bij het tweede, wordt nog even geprobeerd de benaderde over te halen om te kunnen beoordelen hoe serieus de weigering is. Dat kan door aandringen of door erg beteuterd te gaan zitten kijken.

Tot slot spreekt het voor zich dat de BVD'er nooit zal weggaan zonder te benadrukken dat hij of zij er vanuit gaat dat deze ontmoeting geheim blijft, mogelijk met de toevoeging dat het anders wel eens nare gevolgen voor de betrokkene zou kunnen

hebben. Wat dat dan precies zou moeten inhouden, daar is nooit duidelijkheid over verkregen.

Informant of infiltrant?

Op een vraag over het eventueel infiltreren van de BVD in organisaties die de verdenking van die dienst hebben gewekt, zegt de voormalige BVD-chef de Haan: "Het is een wijdverbreid misverstand dat de BVD zelf zou infiltreren in organisaties waarin zij geïnteresseerd is - in anti-democratische of staatsgevaarlijke groepen dus, in organisaties die zich bedienen van geweld of terreur. Dat doet de BVD nooit. De mensen van de BVD doen hun werk hier aan de Kennedylaan. Een BVD'er die zich voordoeft als lid van zo'n verdachte organisatie, dat gebeurt niet. Nimmer. Wat de BVD doet is mensen werven die een dubbelrol moeten spelen, die lid blijven van de organisatie waartoe zij al behoren maar die ons dan tegelijkertijd informatie gaan verschaffen over die organisatie. Dat zijn dus geen BVD-ers, dat zijn ook geen infiltranten. Dat zijn informanten."

(NRC, 22-12-1984)

De BVD werkt met informanten en infiltranten. Die laatsten worden door hen 'agenten' genoemd. BVD-topman Keller maakte in Wageningen een erg scherp onderscheid: volgens hem zijn informanten mensen die desgevraagd iets vertellen wat ze al weten en dan blijft het bij één gesprek.

"Een agent is iemand die gevraagd dóór ons, wordt gestuurd, min of meer door ons opgeleid, en die ons datgene vertelt wat hij op verzoek van ons te weten is gekomen." In de praktijk is de scheiding tussen die categorieën veel minder helder: iemand die aanvankelijk slechts wordt gepolst of iemand uit zijn omgeving te benaderen zou zijn als informant, kan later bezoek krijgen met het verzoek zelf veel meer informatie te leveren. En aan een infiltratie gaat altijd een periode vooraf om te checken of de kandidaat inderdaad het gevraagde kan leveren.

Uit de in deze brochure gepresenteerde inventarisatie van benaderingen komt duidelijk naar voren dat de BVD mensen meestal vraagt (weer) aktiever te worden in kringen waar ze bijhoorden of toegang toe zou kunnen hebben. In tegenstelling tot wat de BVD zelf beweert, is het dan dus niet zo dat mensen alleen maar informatie hoeven te geven over mensen om hen heen. Integendeel, er moeten stappen ondernomen worden, de benaderde moet andere dingen gaan doen dan hij of zij zelf van plan was zonder tussenkomst van een inlichtingendienst.

In dat licht is het nogal arbitrair te zeggen dat er niet geïnfiltreerd wordt. Feitelijk wordt er door de BVD wel geïnfiltreerd, alleen worden daar 'onschuldige mensen' voor gebruikt. In zekere zin is het ernstiger dat de BVD andere mensen aanzet tot infiltratie en in sommige gevallen zelfs tot het meedoen aan 'gewelddadige akties', in plaats van daar haar eigen mensen voor te gebruiken.

De BVD wast op die manier de handen in onschuld, kan zich profileren als een integere dienst en zal, in geval van schandalen rond ontmaskeringen, zolang mogelijk ontkennen er iets mee te maken te hebben. Zelfs als distanciëring niet langer mogelijk is, dan nog wordt, zoals in het geval van Han uit Nijmegen, het feit dat de 'informant' is aangezet tot overtredingen aan de fantasie van de persoon in kwestie toegeschreven.

Dat in de praktijk het onderscheid in feite niet gemaakt wordt blijkt bijvoorbeeld uit het taalgebruik van minister Dales in de Tweede Kamer. In haar antwoord op vragen over de benadering van Ruud van Aken op 6 juni 1990, zegt ze: "Voorzitter! ik maak dan meteen van deze gelegenheid gebruik om nog iets naders te zeggen over grenzen die aan infiltratiepogingen gesteld worden." Het opmerkelijke hieraan

is dat ze zonder terughoudendheid de term 'infiltratiepogingen' gebruikt. Wat ze vervolgens te zeggen heeft gaat helaas niet over die grenzen.

Het maken van een minitueus onderscheid tussen de termen 'infiltrant', 'agent' en 'informant' is een nogal arbitrair woordenspel. In deze brochure gebruiken we deze termen door elkaar heen, om iemand aan te duiden die informatie levert aan inlichtingendiensten over zijn/haar omgeving, of groepen waar hij of zij toegang toe heeft. Omdat het vaak mannen betreft is ter vermijding van lelijke deelstrepen meestal de mannelijke vorm gebruikt, wat niet wil zeggen dat vrouwen niet ook als infiltrant zouden kunnen werken.

Jongensdroom

Wat bezielt iemand om zijn medewerking te verlenen aan een inlichtingendienst?

Dat begint al op het moment van de beslissing iemand binnen te laten voor een eerste gesprek. Nieuwsgierigheid, gevoed door de vraag: 'Waarom ik?' en 'Wat willen ze weten?' Onmiddellijk gevolgd door 'Wat weten ze van mij?' Wat mee kan spelen is bijvoorbeeld gestreelde ijdelheid: blijkbaar ben ik niet zo'n grijs en onbelangrijk figuur als ik dacht. Of: naïviteit en er geen kwaad in zien eens te discussiëren met iemand die er heel andere ideeën op na houdt. Andere dingen die meehelpten om zo iemand binnen te laten: uitgeflipt zijn op het aktievoeren, in de steek gelaten of eruit getrapt en daardoor behoefte aan wraak.

Over mensen die langere tijd voor de BVD hebben gewerkt is iets meer te zeggen. Alhoewel ook dat moeilijk is, want een rechtstreeks antwoord op de waarom-vraag is meestal niet te krijgen.

De mensen die het uiteindelijk niet meer uithielden en met hun verhaal op de proppen kwamen, zijn grof gezegd minder stabiele randfiguren. Naar alle waarschijnlijkheid zijn dat voor de BVD makkelijker te manipuleren kandidaten, maar tegelijkertijd is er door hun problemen een grotere kans dat ze het op den duur niet volhouden.

Vooraf bij deze groep spelen er nog een aantal andere elementen mee. De regelmatige kontakten met vriendelijke heren of dames brengen wat lijn in een chaotisch leven, er wordt voorzien in de behoefte aan een vaderfiguur, het geeft een mogelijkheid op het rechte pad te blijven.

Voor Han, die voorjaar 1990 in Nijmegen ontmaskerd werd, bood het regelmatig contact met politiemensen hem het perspectief van een nooit verwezenlijkte jongensdroom: werken bij de politie.

Voor anderen gaat het meer om de spanning en de sensatie of is het een goeie manier om te proberen van de drugs af te komen.

Een mooi voorbeeld van iemand die het informantje-spelen duidelijk voor de kick deed en zelfs uit zijn ontmaskering nog een slaatje probeert te slaan is Frans van Putten. 15 juni 1989 stond hij op de voorpagina van het inmiddels ter ziele gegane tijdschrift *Aktueel*: "Waarom Justitie nooit vat kreeg op de RARA-terreur: Politie-informant MAKRO-branden was dubbelspion." In een groot verhaal, rijkelijk geïllustreerd met foto's, doet Frans het voorkomen alsof hij jarenlang de politie van informatie voorzag zonder ooit iets belangrijks te verraden en bovendien daartegenover mensen op de hoogte hield van waar de politie in geïnteresseerd was.

Hij is ervan overtuigd dat het hem gelukt is met gefingeerde bandjes en informatie die hij uit de krant haalde de politie voor de gek te houden. Werkelijk waardevolle tips voor aktievoerders zijn voor zover wij weten nooit op de plek van bestemming aangekomen. Integendeel, in de Amsterdamse aktiewereld stond Frans bekend als een grote ouwehoer die je nooit iets vertrouwelijks moest vertellen. In het *Aktueel*-

artikel was sprake van gokverslaving, zijn voormalige vrienden houden het meer op coke. Hij was volgens hen onbetrouwbaar, bestal zijn vriendinnetjes en kwam regelmatig met sterke verhalen die niet te checken waren. (Hij wilde bijvoorbeeld de Paus opblazen bij diens bezoek aan Nederland en probeerde diverse malen mensen te ronselen om daarvoor wapens en explosieven te gaan kopen in België. In laatste instantie kwam hij zelf dan niet opdagen). In het interview geeft hij een keer toe dat hij vroeger veel spannende boeken las en nu misschien wel de neiging heeft wat te overdrijven. Dat hij het interessant vond en behoefte had aan erkenning blijkt duidelijk uit het artikel en wordt bovendien bevestigd door zijn toenmalige omgeving. Hij wordt beschreven als paranoia en onzeker, maar niet echt gevaarlijk. Daarvoor miste hij het inzicht en had hij te weinig door hoe de verbanden liepen. Het is de vraag of Frans van Putten inderdaad zo'n onbetekenende randfiguur was. Hij duikt als enige informant uit de beweging op in de RARA-dossiers en verklaarde tegenover de politie dat twee van de latere arrestanten tot de 'kerngroep' behoorden.

Frans z'n uitspraken dat hij nooit iets zinnigs losliet in zijn gesprekken met de politie komen hiermee in een heel ander licht te staan.

"Dan zeg je: ja, ja, ja."

Ronnie uit Den Haag werd benaderd nadat zijn huis was afgebrand. Afgezien van zijn speedgebruik was hij al niet al te stabiel. De politie belooft hem te helpen met praktische zaken en geld, in ruil voor een lange termijn infiltratieproject. Het idee was dat hij langzamerhand ingewerkt zou worden en zich via zijn hobby als zend-amateur met het oprichten van een eigen zender voor de beweging een positie zou verwerven.

In plaats daarvan werd hij er helemaal gek van, hield het niet meer vol en heeft nu spijt.

Uit de gesprekken die er met hem gevoerd zijn, blijkt vooral hoe de inlichtingendienst, in dit geval de PID, bij het werven van informanten c.q. infiltranten gebruik maakt van iemands penibele omstandigheden. Een korte samenvatting, gebaseerd op eerder gepubliceerd materiaal uit het bewegingstijdschrift *De Zwarte*:

In 1979 was Ronnie actief als zendamateur, hij werkte bij verschillende piratenzenders in Den Haag. Hij was drie keer aanwezig bij een inval van de RCD, maar werd zelf nooit opgepakt. In 1982 kreeg hij een pamflet van Rebel in handen, gericht tegen het beleid van minister Deetman. Dit zette hem politiek aan het denken en via Rebel raakte hij betrokken bij de organisatie van de grote Haagse scholierendemonstraties in 1984. Met de kraakbeweging had hij niet veel van doen, hij kwam alleen wel eens in kraakkafé's. Hij was betrokken bij de groep Haagse Jongeren tegen Kernwapens. In 1984 werd Ronnie opgepakt bij een uit de hand gelopen demonstratie tegen het besluit tot plaatsing van nieuwe kernraketten, en beschuldigd van het bedreigen van politieagenten en een persfotograaf. In de vier dagen dat hij vastzat lieten zijn vrienden van Rebel niets van zich horen. Bij zijn verhoren door de politie heeft hij duidelijk laten merken dat hem dat dwars zat. De zaak werd uiteindelijk geseponeerd, maar Ronnie heeft weinig meer op met zijn Rebel-vrienden. Na zijn eindexamen in juli '84 moest hij meteen in dienst. Door zijn vroegere hobby kwam hij terecht bij de verbindingstroepen. Na zijn dienstitijd woonde hij nog anderhalf jaar bij zijn moeder. In april 1987 gaat hij kraken met een aantal oude schoolvrienden, het huis waar hij terecht komt staat binnen een jaar bekend als 'speed-pand'. Er wonen veel verschillende mensen en er wordt nogal wat afgeëxperimenteerd met

drugs. Eind 1987 zijn er rond de Blauwe Aanslag diverse gevechten tussen relbeluste Haagse jongeren, de politie en krakers. Ronnie maakt dat van dichtbij mee omdat hij vanuit zijn raam de eerste aanval van zogenaamde 'krullies' zag beginnen en onmiddellijk naar het kraakpand vertrekt om het te verdedigen.

Op 26 juli 1988 flipt een van zijn medebewoners uit en steekt het huis in brand. "Ronnie verliest daardoor in één klap zijn huis, zijn bezittingen en zijn kat en zeker ook zijn door de speed aangetaste zelfvertrouwen." Tijdens de brand zegt een hoge politiemann, Nubé -die de leiding over het politie-optreden had bij vele demonstraties en rellen- tegen Ronnie dat er nog wel contact met hem zal worden opgenomen over de verdere afhandeling. Ronnie gaat weer bij zijn moeder wonen en probeert van de speed af te komen. Hij zit nu in een situatie dat hij niets heeft dan slechte ervaringen en bovendien verslaafd is.

Een paar weken later wordt er inderdaad opgebeld, met de mededeling dat ze over een half uur voor de deur zullen staan. Hij wordt met de auto opgehaald en naar het hoofdburo gebracht. Ronnie vindt dit niet vreemd, hij dacht dat het zou gaan over de brand en eventuele verzekering. Na ongeveer een kwartiertje babbelen in een verhoorkamertje krijgt hij door waar Jan en Jos op uit zijn. In ruil voor informatie kunnen ze heel wat voor hem doen. "Als je nog wat nodig hebt..."

Ook tijdens dit gesprek worden reacties gepeild door middel van discussies over radicale acties. Alleen wordt er wel een erg vreemde draai gemaakt om die acties in verband te brengen met Ronnie's denkwereld: "Iemand heeft een erfenisje gehad, of iemands' bedrijf is net failliet verklaard en hij heeft nog wat spaargeld. Shell biedt dan een goeie kans om opnieuw te beginnen,en dan word je pasverworven Shell-station in de fik gestoken door aktievoerders." Of: "Er is al zoveel honger in de wereld en dan worden er steeds opslagplaatsen van levensmiddelen (MAKRO's) door aktivisten in de fik gestoken. Dat voedsel dat als protest tegen het apartheidsbewind in Zuid Afrika in de fik is gestoken moet dan weer uit andere landen komen waar al honger is."

Ze gaan zelfs zo ver dat ze de branden van MAKRO's en Shell-stations vergelijken met de brand in Ronnie's huis. "Bij jou ging je huis in de fik vanwege een konflikt om een vrouw, daar had jij niets mee te maken. Bij Shell of MAKRO gaat het om Zuid Afrika, daar heeft zo'n eigenaar toch niets mee te maken...?"

Ronnie maakt een afspraak voor een tweede gesprek op het hoofdburo. Ook in dit gesprek is het nog niet definitief duidelijk dat hij mee zal gaan doen. Ronnie: "Als je daar op zo'n moment zit en je bent zo zwak, dan zeg je, ja, ja, ja...". Hij laat zich wel alvast naar een Shell-slangensnijders-proces in Den Haag sturen om daar op de publieke tribune eens wat rond te neuzen en te luisteren.

Achteraf zegt Ronnie dat hij behoorlijk geshockeerd was door het feit ze hem hadden gevraagd. Dat ze jou moeten hebben bestempelt je naar je eigen idee al bijna tot verrader voor de beweging. Tegelijkertijd dacht hij dat hij nu wel eens wraak kon nemen op de smeris. Pas het derde gesprek leidt tot een definitief ja van Ronnie. Hij zegt hierover dat hij toen besloten had om dingen van de smeris te weten te komen en dacht dat hij hun toch niets kon vertellen, omdat hij niets wist. Een half jaar lang heeft hij daarna regelmatig gesprekken met Jos, Jan en Ron over activiteiten in verschillende Haagse kraakpanden en -kafés, waaronder de Blauwe Aanslag, over anti-Shellakties en reacties op extreem-rechts. Na de ontmaskering van Dave in Nijmegen wordt het ook Ronnie te heet onder de voeten en komt hij met zijn verhaal naar buiten.

Hoofdstuk 3

WAT DE BVD WIL WETEN

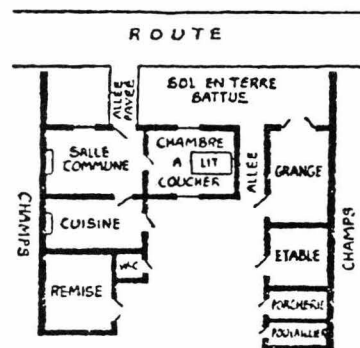
Legendarisch is het verhaal over de Amsterdamse kraakboekwinkel het Fort van Sjakoo, waar jarenlang iedere week een wat muizig heerschap schichtig alle schappen afging voor het nieuwste radicale drukwerk. Zijn onopvallendheid begon zo op te vallen dat de winkel besloot voor het gemak voortaan maar een pakketje voor hem samen te stellen en klaar te leggen. Met een bonnetje erbij.

Alternatieve periodieken zijn voor de BVD verplichte literatuur. Daaruit worden de belangrijkste thema's gefilterd, hoog op de hitlijst staan discussies over omstreken onderwerpen. Buitenlandse bladen en bewegingen krijgen eveneens de nodige aandacht in verband met hun invloed op het 'extremistisch gedachtengoed'. Zo kan de buitensporige belangstelling voor de Wageningse actie tegen genen-technologie misschien beter worden verklaard uit angst voor verbreiding van akties op dat terrein, zoals dat in Duitsland het geval is, dan uit het gevaar voor 'gewichtige belangen van de staat' waarop BVD-topman Keller zich in de Wageningse gemeenteraad beriep.

Uit de gesprekken tussen BVD-ers en benaderden blijkt dat de wensen en verlangens van de BVD zich geenszins beperken tot informatie over mogelijk 'staatsgevaarlijke activiteiten'. Aangevuld met de verhalen van door de mand gevallen infiltranten ontstaat een helder beeld van het werkteerrein van de BVD.

De interesses zijn duidelijk. Slechts in een enkel geval is het doel eenduidig en betreft het één bepaalde groep of mensen die daar volgens BVD-informatie toe behoren. De RARA was korte tijd zo'n duidelijk doel, waarbij er werd rondgevist in de omgeving van mensen die mogelijk verdacht waren. Verder fungeert de RARA vooral als cliché-voorbeeld voor alles wat gevaarlijk en slecht is. In alle andere gevallen is de opdracht veel breder en gaat het vooral om rondkijken en sfeerproeven, om allerlei losse informatie die niet specifiek betrekking heeft op een bepaalde club.

Het werk van één infiltrant beperkt zich niet tot één onderwerp. Iemand die is benaderd voor het rondkijken in 'krakerskringen', kan evengoed worden meegestuurd naar een antimilitaristische actie, een kijkje moeten nemen bij de werkelozenbeweging of gevraagd worden mee te doen aan een bezetting van het VNO in Den Haag. Belangrijk is ook dat het de BVD er absoluut niet alleen om gaat er achter te komen wie er eventueel in staat zou zijn tot zeer radicale akties. De belangstelling is veel breder. Ze zijn niet alleen nieuwsgierig naar wie er bij was en wat de plannen waren, ze willen ook graag weten hoe mensen zouden reageren in hypothetische situaties, zogenaamd met het oog op mogelijk aan te passen politie-optreden. Verder is de Dienst bovenmatig nieuwsgierig naar verbanden tussen verschillende groepen en naar de persoonlijke lijnen volgens welke die zouden kunnen verlopen. Die interesse strekt zich uit van de manier waarop akties georganiseerd worden tot de vraag wie er in het kraakkafé werkt en waar het geld dat daar verdiend wordt heen

gaat. Bovendien wordt er voortdurend geïnformeerd naar persoonlijke hebbelijkheden en gewoontes. Dat loopt van wie er het hoogste woord voert op vergaderingen tot het vragen naar persoonlijke relaties. Drugs- of drankgebruik van mensen, wie er met wie bevriend is en waar men zoal naar toe gaat, alles schijnt van belang. Daar komt bij dat er meerdere infiltranten uitgezet worden in een groter gebied, zodat de informatie van de één via een ander gecheckt kan worden. De één komt met een half verhaal dat de volgende verder moet uitzoeken.

De verhalen van infiltranten bevestigen de hypothese dat de BVD voortdurend bezig is om via het verzamelen van puzzelstukjes de plaatjes compleet te maken. Kortom, de nieuwsgierigheid is schier eindeloos. Het interesse-gebied van de BVD en PID kent geen grenzen. Het liefst zou de inlichtingendienst heel bewegend Nederland in kaart brengen.

Hoe gaat zo'n infiltratie in zijn werk?

In de praktijk komt het er op neer dat de infiltrant of 'agent' regelmatig, variërend van een keer per week tot eens in de twee maanden, een afspraak heeft met zijn 'runners', de vaste kontaktpersonen. Meestal zijn dat langere tijd dezelfde mensen, van de PID of van de BVD. Soms is er iemand anders bij of wisselt de vaste ploeg. De afspraken vinden plaats op plekken waar het risico bekenden tegen te komen zo klein mogelijk is: met de auto naar een wegrestaurant is favoriet. De infiltrant krijgt een telefoonnummer dat 24 uur per dag bereikbaar is, bellen met informatie kan altijd. De telefoon wordt opgenomen met 'Hallo' of met het noemen van het nummer wat gedraaid is, in plaats van met een naam.

De gesprekken met de runners duren 1 à 2 uur. Soms worden er ideologische discussies gevoerd of wordt het optreden van de ME bij een ontruiming geëvalueerd. Meestal is het konkreter en gaat het over activiteiten van mensen, moeten er namen worden genoemd, of personen aangewezen worden in fotoboeken. Het gaat over interessante panden of op handen zijnde akties, hij of zij wordt gevraagd een inschatting te geven van het verloop of de betrokkenheid van bepaalde mensen.

De infiltrant krijgt de verzekering dat hij nooit iets hoeft te vertellen waarmee hij zelf het risico zou lopen af te branden. Wanneer hij of zij een van de weinige mensen is die van bijvoorbeeld een bepaalde aktie op de hoogte zijn, kan dat beter geheim blijven, omdat anders wellicht alle vingers in de richting van de infiltrant zouden wijzen.

Een goede runner zal nooit laten blijken dat hij merkt dat een infiltrant zit te liegen. Hij checkt de informatie en komt er later nog een keer op terug. Als de informant vragen stelt, krijgt hij de volgende keer pas antwoord. Alles heel voorzichtig en stapje voor stapje.

Er wordt een plan voor het verdere verloop van de infiltratie opgesteld. Zo wordt er bekeken bij welke groepen de infiltrant actief moet worden, aan welke akties hij of zij mee zal doen. Eigen initiatief wordt op prijs gesteld, wel graag van tevoren even melden. Waar nodig worden grenzen gesteld aan de toelaatbaarheid van het gedrag van de infiltrant tijdens een aktie: ruiten ingooien mag in sommige gevallen om de geloofwaardigheid te vergroten. "Zorg dat je niet opgepakt wordt, want we kunnen niet altijd garanderen dat we je eruit halen."

Wat staat er tegenover?

Abonnementen op aktie-blaadjes worden betaald, de informant wordt dan wel verondersteld ze ook te lezen om op de hoogte te blijven. Onkosten, zoals reis- en

overnachtungskosten worden vergoed en als er goed werk geleverd wordt, komt het tot een regelmatige vaste vergoeding. Alhoewel er bij benaderingen wel eens sprake was van een uurloon van 50,- blijkt het in de praktijk niet meer te worden dan 100,- tot 200,- per maand plus onkosten. Er zijn wel allerlei toezeggingen gedaan aan informanten, zoals een nieuwe brommer, hulp bij het zoeken van een huis en de inrichting daarvan, het betalen van de telefoonrekening, maar meestal kwam dat er niet echt van.

In geval van een onverhoopte arrestatie bij een actie is het niet de bedoeling dat de infiltrant zich als zodanig bekend maakt. Toen Dave uit Nijmegen een keer vastzat, kwam hij zijn runners tegen op het bureau. Ze deden of ze hem niet kenden, maar hingen wel meteen aan de telefoon toen hij vrij gekomen was. Zoveel kun je dus blijikbaar ook niet verwachten. Ze betalen wel je boetes en stellen een schadevergoeding van 50,- per gezeten dag in het vooruitzicht. Vanuit tactisch oogpunt is het overigens niet slecht een tijdje te zitten: het is een manier om als held terug te komen in de beweging.

Ontmaskerd

In Nijmegen is de laatste jaren een aantal keren achter elkaar een infiltrant ontmaskerd die langere tijd voor de PID had gewerkt. In alle gevallen betrof het iemand wiens gezicht bekend was omdat hij al jaren meeliep.

Om te verduidelijken hoe breed de interesse van de PID/BVD is en hoeveel informatie een infiltrant kan leveren, is hier een verhaal uitgebreider uitgewerkt.

Het betreft een verslag van een gesprek met Dave, eerder gepubliceerd in *Flam*.

Dave was begin jaren '80 actief in de kraakbeweging in Nijmegen, maar raakte daarna steeds meer in de drugswereld verzeild. Begin 1987 werd hij veroordeeld tot 9 maanden voorwaardelijk voor dealen. Hij is als alternatieve straf druiven wezen plukken in Frankrijk, kwam daarna terug op een begeleid kamerwonenproject en moest zich regelmatig melden op het konsultatiebureau voor alcohol en drugs. In die tijd is hij benaderd. Ooit had hij meegedaan aan acties, waarvoor hij niet gepakt was. De PID-ers waren hiervan op de hoogte en dreigden alsnog werk te maken van deze zaak, waardoor vrienden van hem opgepakt zouden worden en hij alsnog zijn negen maanden uit zou moeten zitten.

Dave koos eieren voor zijn geld en werd infiltrant voor de Nijmeegse PID. Twee jaar lang (in 1987 en 1988) vertelde hij alles, maar dan ook echt alles wat hij wist aan de PID.

Dave moest niet alleen inlichtingen doorgeven over alle Shell- en kraakacties in Nijmegen, hij werd ook meegestuurd naar Woensdrecht, naar een universiteitsbezetting, hij moest meewandelen met 'Is het hier Oorlog?' in de Vierdaagse (wat hij niet deed), hij moest met werkelozenacties meedoen, ze vroegen hem zelfs naar op een discussieavond vertoonde Palestijnenvideo's en naar Dev Sol, naar aanleiding van schietpartijen tussen Turken. Alle doen en laten van actieve mensen was voor de PID interessant.

Mariënburcht.

Dave: "Pim vertelde dat ze voor de ontruiming al wisten waar de barrikades zouden komen. Hij wist precies hoe het zou gaan lopen. Tijdens de Mariënburcht hadden ze ook een agent, zo noemden ze ons, binnen zitten. Al ver voor de ontruiming had die tekeningen van het pand gemaakt. Ze zeiden: we hebben iemand binnen, net zoals jij. Die komt er vaak en zat er al vanaf de dagvaarding bij, bij het organiserende klupje. (..)

Ze hadden een lijst met namen, waarvan ze vroegen of die ermee te maken hadden. Dat moest ik dan uitzoeken of er een inschatting van maken. Volgens hun had de Broek (kraakpand) ermee te maken. Daar moest ik ook maar binnen zien te komen. De brand bij de rijkspolitie zou uit de Broek komen. Ik wist het niet en zij vonden dat ik maar beter mijn best moest doen. Op foto's moest ik mensen aanwijzen die ik kende van de Mariënburcht. Van de herkraak Mariënburcht wist ik niks. Na de herkraak belden ze me bij mijn vriendin. Ze waren pissig, hoe komt het dat je daar niet bij was? Je kent de afspraak, zeiden ze. En dan begonnen ze over de doofpot en dat ik mijn geld toch kreeg. Kwamen ze wel vaker op terug. Ze zaten ermee en vroegen zich af of ze dat nog een keer konden verwachten. Ze hadden wel een lijstje met namen waarvan ze dachten dat die bij de organisatie betrokken waren. Ik moest kijken of dat klopte. Van de meeste namen op die lijst wisten ze dingen: hoe ze over dingen dachten, waar ze mee bezig waren. (..)

Artikel 140

"Nadat de artikel 140-arrestanten waren vrijgelaten moest ik contact met ze maken. Met twee is dat gelukt. Ze wilden graag weten wat voor materiaal, dossiers de arrestanten zelf verzamelden, of mensen dingen bijhielden. Ze moesten in Nijmegen een zondebok hebben, vertelden ze, een duidelijk voorbeeld stellen. Ook wilden ze weten of dat effect had gehad. Ik vertelde dat nog steeds dezelfde mensen dingen organiseerden, alleen voorzichtiger. De politie hanteerde een lijst met ongeveer 10 namen. Volgens Pim en Herman ging het bij het Mariënburcht/artikel 140-proces om meer mensen dan alleen de arrestanten. Er was een kerngroep die orders gaf aan mensen buiten, ik moest inschatten wie dat waren, of dat klopte met hun lijstje. Over de procesdagen in Arnhem wilden ze weten wie er naar toe ging en dat belde ik dan door. Wanneer ik dat weet vertel ik het. Het is voor hun belangrijk zoveel mogelijk informatie te verzamelen.

Over het Vredes AktieKamp (VAK) op de Paasheuvel vroegen ze al vroeg wie daar naar toe gingen, hoeveel mensen, waarom, welke akties er gepland waren. Ik moest dat uitzoeken en vertelde het hun. (..) Ook moest ik naar de demonstratie op de procesdag, kijken wie er allemaal waren, daarna lieten ze me foto's zien, kijken of ik mensen herkende."

Arkstee

"Ik moest een tijd voor de ontruiming al proberen kontakten te krijgen in de Arkstee. En bij de Goot (kraakkafé) werken was voor mij gewoon leuk en het was een handige ingang. Ze vonden het prima dat ik daar zat, dan zie je veel mensen. Ik heb ze verteld wie er allemaal in de Goot werkten en wie er allemaal kwamen. Een tijdje voor de ontruiming heb ik alles en iedereen gefotografeerd, dat was een opdracht van hun. Die foto's zijn in een fotoboek terechtgekomen."(..)

Dave vertelde alles over de voorbereiding op de ontruiming, wie wat deed en waar bij betrokken was.

"Vaak vragen ze bij ontruiming en mensen speed gebruiken om opgefokter te worden, feller in de strijd. Persoonlijke dingen willen ze van mensen altijd weten, wie dope gebruikt, zuipt enzo. Een tijdje voor de herkraak van de Arkstee begon Pim over herkraken. Wie ik in staat achtte om kraakwachten eruit te gooien. Toen heb ik wat namen genoemd. Zij hebben dan iets van informatie binnen gekregen, bijvoorbeeld het woordje herkraken en dan gaan ze naar alle informanten toe. Van een woord proberen ze dan een verhaal te maken. De avond van de herkraak heb ik zo rond 9 uur nog met ze gebeld en later nog eens. Vlak voor ik op de verzamelplek naar binnen ging. Ze wisten het ook al via een andere informant. Over het verzameladres wilden ze niet zoveel weten, wel wie daar het woord voerden, wie er allemaal waren. (..) Alles wat ik wist heb ik doorgegeven.

Laatst is er iemand opgepakt nadat de ruiten waren ingegooid bij de Arkstee. Ik moest meteen uitzoeken of diegene die ze daarvoor opgepakt hadden ermee te maken had, wie er nog meer met dat soort akties bezig waren. Dat gebeurt wel vaker. Van die arrestant ben ik er toen niet achter gekomen."(..)

Shell-akties

"Via andere informanten hebben ze een lijst met namen over de Shell-akties (voornamelijk slangensnijden J&J). Ik heb zelf wel eens meegedaan. Dat had ik hun niet van tevoren verteld. Wel later wie erbij waren, wie wat deed. Ze zeggen meestal wanneer ik iets doe: zorg dat je niet opgepakt wordt, want we kunnen je niet overal uithalen. Ik deed aan die aktie mee omdat Pim en Herman me hebben gevraagd aan verschillende dingen mee te doen. Het maakt niet uit wanneer en hoe. Ik moest ook zelf wat voorstellen, of ik die Shell-akties heb voorgesteld weet ik niet meer. De namen van anderen zijn opgeschreven. Van vijf Shell-akties heb ik ze verteld, die ene waar ik zelf bij was en een paar anderen. Meestal vertelde ik hun achteraf alles wat ik er van wist.(...)

Alleen in de beginfase hebben ze me meer over RARA gevraagd. Of ik mensen in Nijmegen wist die ermee bezig waren. Ik heb ze verteld dat er wel mensen positief op reageerden en wie dat waren. Ook vroegen ze weleens of er vuurwapens in de beweging waren, maar dat wist ik niet."

Brullend Breekijzer

Het verhaal van Ronnie, die met zijn geschiedenis naar buiten kwam na de ontmaskering van Dave in Nijmegen, geeft een vergelijkbaar beeld.

Infiltratie in de kraakwereld via pilsjes in kraakkáfé het Brullend Breekijzer die hij vervolgens mocht deklarereren, was slechts een eerste stap. Het liefst hadden zijn runners dat hij op het grootste Haagse kraakpand "de Blauwe Aanslag" zou gaan wonen. Omdat Ronnie daar geen zin in had vanwege de verplichte 'inklus-periode' van een half jaar, moest hij maar vaak gaan eten in het koffiehuis op de begane grond. De belangstelling ging uit naar de sfeer in diverse kraakpanden, de reactie op mogelijke ontruiming en te verwachten akties in de Landelijke Kraakweek. En natuurlijk de hebbelikheden van allerlei mensen persoonlijk. De bedoeling was dat hij in kontakt kwam met de radikaalsten onder hen. Dat de angst van het gezag voor de Blauwe Aanslag bewoners grensde aan het absurde blijkt uit de kwesties die Ronnie werden voorgelegd. Met betrekking tot de ambitieuze stadhuis-plannen van wethouder Duivesteijn werd hem gevraagd: 'Stel dat Duivesteijn voorstelt: als jullie van het stadhuis afblijven, dan blijf ik van de Blauwe Aanslag af; wat zou dan jullie reactie zijn: averechts of zou er medewerking zijn?' Ze bleken ook bang te zijn voor akties als de krakers niet in de bouwplannen voor hun buurt betrokken zouden worden. Daarnaast vroeg de PID zich af of de werkzaamheden aan de brug voor het pand geen gevaar op zouden leveren voor de arbeiders die er op straat aan werkten, 'want de Blauwe Aanslag is nogal een hoog gebouw waarvan je makkelijk zware dingen kunt werpen.'

De interesse hield echter niet op bij kraken. Ronnie werd naar aanleiding van de rel rond de Centrum Democraten in Kedichem gevraagd een inschatting te geven van de reakties op een eventuele extreem-rechtse bijeenkomst in Den Haag. Een Koer-dendemonstratie, een informatie-avond over Palestina, de onthulling van een beeld van Prins Bernhard, niets was de PID te gek. Verder wilden ze alles weten over anti-apartheidsakties. Dat varieerde van de herdenking 200 jaar vriendschapsband Zuid Afrika - Nederland, via de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van Shell tot

de naderende blokkade van het Shell-laboratorium in Amsterdam. Ronnie: "Over Shell wilden ze echt alles weten. Als het me gelukt was om me te verkleeden om me te profileren als vrouw, hadden ze nog wel gewild dat ik naar de vrouwenvergaderingen was gegaan over het vrouwenblok. Als ik zei: 'Daar kan ik niet heengaan', zeiden ze: 'Ja, stom hè? Want je bent een jongetje, maar je kunt toch met de meisjes praten?'"

Is het hier oorlog?

En dan is er tenslotte de ontmaskering van Han uit Nijmegen, die gedurende ruim een jaar vrijwel wekelijks gesprekken had met agenten van de PID. In april 1989, na een káfé-ruzie waar ook de politie aan te pas kwam, werd hij thuis opgezocht door twee politiemannen, die naar later bleek van de PID waren. Zijn eerste opdracht was bij de Nijmeegse afdeling van het Netwerk Uitkeringsgerechtigden actief te worden. Het NU heeft in 1989 onder meer een bezetting van het VNO-hoofdkantoor in Den Haag georganiseerd. Han moest vergaderingen bijwonen en later ook voorbereiden. Zijn runners William en Gerard gaven hem er in het begin naast de gebruikelijke onkostenvergoeding een maandelijkse bijdrage van fl.150,- voor. Han viel echter direkt op omdat hij, terwijl niemand hem kende of ooit eerder gezien had, tijdens een landelijke vergadering van het NU opriep tot radikale acties tegen de Sociale Dienst vanwege het uitkeringsbeleid van de regering.

Het tweede doel van de PID was "Is het hier oorlog?", de wandelclub van anti-militaristen tegen de uniformen tijdens de Nijmeegse Vierdaagse. Han kon via deze organisatie wellicht gemakkelijker bij andere anti-militaristische groepen terechtkomen. Binnen enkele weken had Han zich opgeworpen tot dé man van de groep, degene die het wel eventjes regelde. Door zijn opvallende optreden was hij dan ook niet echt geliefd bij "Is het hier oorlog?".

In september 1989 kreeg Han zijn derde opdracht van zijn runners Gerard en William van de PID: actief worden bij het Vredes Aktie Kamp. Het VAK begon als aktiekamp bij de militaire basis Woensdrecht, werd later VAK-mobiel en trok van het ene naar het volgende militaire objekt om, zoals ze het zelf formuleren: "ter plaatse door middel van kleine prik- en plak-akties discussie met de militairen proberen uit te lokken."

Vanaf het moment dat Han zich bij het VAK aansloot kreeg hij opslag: Zijn telefoonrekening werd door de PID voldaan, eten en slapen op het VAK-mobiel werd achteraf terugbetaald, eventuele bekeuringen zouden door de politie worden vergoed, reis- en andere onkosten konden worden gedeklaard, de maandelijkse vergoeding was vanaf dat moment tot 225,- verhoogd, als Han vast zou komen te zitten zou hij per nacht een vergoeding van 50,- krijgen. Zijn wekelijkse afspraken, die telefonisch werden gemaakt via nummer 080-220012, vonden nu vlak over de grens met Duitsland plaats, om uit te sluiten dat hij door bekenden gezien zou worden. De boodschap die hem keer op keer door zijn runners werd meegegeven: 'Neem initiatief. Doe iets. Zorg dat je erbij komt. Wordt groter binnen de beweging. Onderneem aktie. Door een aktie te organiseren, kom je bij de organisatie terecht.'

In het voorjaar van 1990 kreeg Han een persoonlijke brief van iemand van VAK-mobiel. Hij werd uitgenodigd aan een geheime aktie mee te doen op een militaire basis. Het ging om posters plakken op vliegtuigen. Na toestemming van William is Han naar het verzameladres gegaan, maar de aktie was uitgelekt en kon niet doorgaan. Omstreeks die tijd kwam ene 'juffrouw Tilly' uit Den Haag naar een afspraak van Han met zijn runners. Tilly verwerkte volgens PID-er William alle informatie die Han gaf, en wilde nu wel eens kennismaken met degene die al die informatie

leverde. Dat was gebruikelijk, dat je als 'agent' na een half jaar 'PID-kontakt kennismaakte met een echte BVD-er.

In maart doet Han mee aan een hit and run actie op de militaire kazerne in Lunetten. Samen met andere aktievoerders worden hekken stukgeknipt, gebouwen ondergekalkt en banden van voertuigen lekgeprikt. Achteraf vroeg Han aan zijn runners of het OK was dat hij aan die actie had meegedaan. Toen zeiden ze: 'Je bent een bovenstebeste knul. Je zou het rapport eens moeten zien dat ik over je geschreven heb!'

Han, die als hobby fotografeerde, legde zich intussen toe op het fotograferen van akties en andere bijeenkomsten. Zo was hij met zijn kamera aanwezig op een AMOK discussie-avond over de toekomst van de NAVO in Nijmegen. Die foto's probeerde hij in eerste instantie aan bladen als AMOK, NN en Lekker Fris te verkopen, maar toen dat niet op prijs werd gesteld leverde hij ze van tijd tot tijd gratis.

In juni 1989 al probeerde Han het verhaal over zijn BVD-rol anoniem aan een journalist te verkopen. Zijn verhaal was echter onduidelijk en het kwam niet tot openbaarmaking. In het begin van 1990 nam Han opnieuw contact op met de journalist en beloofde met meer informatie over de brug te komen. Toen Han maar niet terugbelde voor een nadere afspraak werd besloten naar hem op zoek te gaan. Gekonfronteerd met de vele verdenkingen die er reeds op hem rustten heeft hij uiteindelijk in mei 1990 zijn verhaal verteld, dat later door de VPRO-radio is uitgezonden.

Zachte informatie

De BVD probeert zicht te krijgen op zoveel mogelijke radikalere aktievoerders in Nederland. Het gaat daarbij niet uitsluitend om bommengooiers of anderen die mogelijk in staat zijn tot activiteiten die een ernstige bedreiging vormen voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde. Integendeel. Iedereen die wel eens een aktie voert of op de een of andere manier mensen kent die dat doen, is mogelijk objekt. Over de hoeveelheid dossiers die op deze manier over mensen in Nederland worden aangelegd. Feit is wel dat voorafgaand aan iedere benadering in de omgeving van mogelijke kandidaten is rondgekeken. Dat iemand niet rechtstreeks benaderd is door de BVD, betekent nog niet dat er geen gegevens over hem of haar zijn verzameld.

De opdrachten die de infiltranten krijgen beperken zich bijna nooit tot één duidelijk doel, bijvoorbeeld een bepaalde groep of een grote aktie. De BVD is ook altijd geïnteresseerd in alle mogelijke 'zachte' randinformatie, die zich uitstrekt tot diep in het persoonlijke leven van allerlei mensen.

Bovendien wordt dezelfde infiltrant ingezet op zeer verschillende onderwerpen, het hele spectrum van linkse items behoort tot het interessesgebied van de BVD. Om fragmenten kennis te controleren en aan te vullen heeft de Dienst het liefst meerdere infiltranten op hetzelfde gebied die ieder een vergelijkbaar brede taakstelling hebben.

Mensen die benaderd worden met de vraag of ze informatie willen leveren, worden aangezet dingen te ondernemen die ze zonder tussenkomst van de geheime dienst niet zouden doen.

Dat loopt trapsgewijs van gezichtsbekendheid krijgen in bepaalde kringen tot het meedoen aan geheime akties en zelfs aanzetten tot 'gewelddadige overtredingen'; infiltratie op de rand van provocatie.

Hoofdstuk 4

DEMOKRATISCHE KONTROLE

Laten we, in dit hoofdstuk, voor het gemak aannemen dat we in een democratische rechtsstaat leven, en dat dus de politieke verantwoordelijkheid voor het doen en laten van overheidsdiensten bij de minister ligt. De minister legt verantwoording af aan de door het volk gekozen leden van de Tweede Kamer, die een controlerende functie hebben en de minister desnoods kunnen wegsturen.

Net als iedere andere overheidsdienst is ook de BVD aan controle onderworpen. Al ligt het voor deze dienst iets anders: alleen al de geschiedenis van de totstandkoming van de wet die het doen en laten van de veiligheidsdiensten regelt geeft aan dat de BVD niet zomaar een overheidsdienst is. De Wet op de inlichtingen en veiligheidsdiensten trad met ingang van 1 februari 1988 in werking en kwam daarmee in de plaats van het Koninklijk Besluit dat vanaf augustus 1972 de werking van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten regelde. Daarvoor was het bestaan van deze diensten geregeld in een geheim koninklijk besluit. Met de legitimiteit van de BVD lijkt het in orde, nu de wet door het parlement is aangenomen, en mensen bovendien met eventuele klachten over de BVD naar de Nationale Ombudsman kunnen. Het duurde ruim 12 jaar voordat de wet er was: al in 1975 aanvaardde de Tweede Kamer de 'motie-Roethof', waarin de regering werd uitgenodigd ter zake met een wetsvoorstel te komen. De eerste vraag die de regering destijds moest beantwoorden was, of een wettelijke regeling voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten tot stand kon worden gebracht zonder de doelmatigheid van het optreden van die diensten te schaden. Anders gezegd: een wettelijke regeling mocht niet tot gevolg hebben dat de diensten minder goed of minder effectief zouden gaan functioneren. De uitgangspunten die de regering destijds hanteerde bij het maken van het wetsvoorstel hielden in dat:

1. het optreden van de diensten volledig onderworpen diende te zijn aan parlementaire controle;
2. de diensten dienden te werken binnen de rechtsstaat, gebonden aan de (wettelijke) regels van de rechtsstaat;
3. er een toereikende regeling diende te zijn voor het onderzoek en behandeling van klachten tegen het optreden van deze diensten, en een garantie voor het nakomen door de diensten van door het parlement en/of door beroepsinstantie gedane uitspraken.

Gewichtige belangen

De taak van de BVD is uiteindelijk geregeld in artikel 8 lid 2 van de wet IVD en luidt als volgt:

- a. Het verzamelen van gegevens omtrent organisaties en personen welke door de doelen die zij nastreven, danwel door hun activiteiten aanleiding geven tot het

ernstig vermoeden dat zij een gevaar vormen voor de democratische rechtsorde, danwel voor de veiligheid of voor andere gewichtige belangen van de Staat;

b. Het verrichten van veiligheidsonderzoeken ter zake van de vervulling van vertrouwensfuncties danwel van functies in het bedrijfsleven, welke naar het oordeel van Onze terzake verantwoordelijke minister de mogelijkheid bieden de veiligheid of andere gewichtige belangen van de Staat te schaden;

c. Het bevorderen van maatregelen ter beveiliging van gegevens waarvan de geheimhouding voor het belang van de Staat wordt geboden en van die onderdelen van de overheidsdienst en van het bedrijfsleven, welke naar het oordeel van Onze terzake verantwoordelijke Ministers van vitaal belang zijn voor de instandhouding van het maatschappelijk leven.

Typerend in deze taakomschrijving is het gebruik van niet nader gedefinieerde sleutelbegrippen als 'de democratische rechtsorde', 'andere gewichtige belangen van de Staat', en 'het maatschappelijk leven'. Dit soort begrippen krijgt pas inhoud door debatten in het parlement, waar de minister van Binnenlandse Zaken verdere invulling aan en afbakening van de begrippen moet geven, en daarmee aangeeft hoe de BVD deze termen moet opvatten. Diezelfde minister moet vaststellen of er in de praktijk reden is een ernstig vermoeden te hebben dat er sprake is van een gevaar voor de democratische rechtsorde, de veiligheid of andere gewichtige belangen van de Staat, en bepaalt daarmee of er een onderzoek door de BVD moet plaatsvinden. In de Tweede Kamer wordt de BVD af en toe op de agenda gezet; altijd naar aanleiding van het verslag van de vaste kamercommissie, soms worden er interpellaties gehouden naar aanleiding van incidenten, publikaties en dergelijke. In het geval van de Ziedende Bintjes bijvoorbeeld werden er, naar aanleiding van de publikaties in de pers, mondelinge vragen gesteld over de BVD-activiteiten in Wageningen. Groen Links kamerlid Willems stelde de vraag of de aktiegroep de Ziedende Bintjes het landsbelang had geschaad en waaruit dat landsbelang in dit geval dan bestond. De minister, mevrouw Dales, gaf ten antwoord: "De aktiegroep de Ziedende Bintjes heeft de aanslag op een onderzoeksinstituut te Wageningen in augustus 1989 geclaimd. Aan de aanslag liggen politieke motieven ten grondslag. De schade bij deze aanslag liep in de miljoenen. Een en ander betekent een aantasting van gewichtige belangen zoals bedoeld in de Wet op de inlichtingen en veiligheidsdiensten. Aangezien het hier gaat om een gewelddadige aktiegroep die de gewichtige belangen aantast, heeft de BVD de taak hierover gegevens in te zamelen." Het PvdA-kamerlid Jurgens ging met dit antwoord niet akkoord: "De minister moet op zijn minst aantonen dat er sprake is van aantasting van de veiligheid van de Staat. Uit haar omschrijving van het delikt krijg ik de indruk dat het gaat om een kommuun, gewoon strafrechtelijk delikt, waarvoor de politie verantwoordelijk is. Op de minister berust alsnog de bewijslast om aan te tonen dat er sprake is van aantasting van de veiligheid van de Staat. Anders kunnen wij alle belangrijke misdrijven die worden gepleegd wel omschrijven als aantasting van de veiligheid van de Staat." Minister Dales reageerde: "Bij aanslagen, zoals gepleegd op het onderzoeksinstituut te Wageningen, met politieke motieven, waarbij de schade groot was, kan verondersteld worden dat het geen eenmalig incident was, mede gezien de claim die er gelegd is. Dergelijke aanslagen behoren gekwalificeerd te worden als aantasting van de gewichtige belangen, zoals bedoeld in de wet IVD." Dat er in nog geen drie jaar tijd heel verschillende interpretaties van een en hetzelfde begrip zijn ontstaan blijkt uit de volgende discussie, die plaatsvond bij de behandeling van de Wet op de inlichtingen en veiligheidsdiensten in de Eerste Kamer in 1987. Destijds vroeg de PvdA-senator Tjeenk Willink aan de minister van Binnenlandse Zaken van Dijk om welk soort belangen het gaat bij 'andere gewichtige belangen van de staat'. Hij stelde de vraag of de bepaling als volgt geïnterpreteerd

zou moeten worden: "Het belang moet tenminste gelijkwaardig zijn aan de veiligheid van de staat, en deze gelijkwaardigheid moet per geval kunnen worden aangetoond ten genoegen van de minister en door de minister ten genoegen van het parlement." Minister van Dijk antwoordde: "Ik beantwoord die vraag met een volmondig ja. Het begrip 'verdere gewichtige belangen van de Staat' dient uitsluitend op deze restriktieve manier te worden geïnterpreteerd."

Minister van Binnenlandse Zaken Dales denkt daar in 1990 blijkbaar toch anders over; haar mening over de actie van de Ziedende Bintjes dat het wel degelijk een staatsgevaarlijke actie betreft, is met de grootste moeite nog niet een restriktieve interpretatie van het begrip 'gewichtige belangen van de Staat' te noemen. Of zou de minister bedoelen dat de gewichtige belangen van de Staat samenvallen met de gewichtige belangen van multinationals? Omdat van een minister niet verwacht kan worden dat ze geheel zelfstandig kan beslissen of een actie(groep) een van die gewichtige belangen aantast wordt zij/hij geadviseerd door de BVD. De BVD voert daartoe verkennende activiteiten uit. "De BVD zal eerst over enige summiere kennis moeten beschikken alvorens te kunnen konkluderen dat er ernstige vermoedens bestaan. Die summiere kennis wordt voor het overgrote deel verkregen uit open bronnen", aldus de minister in 1985. En de regering bij de behandeling van het wetsvoorstel: "Verkennende activiteiten van de BVD spelen vooral een rol bij de kontra-spionage en ter voorkoming van terroristische activiteiten. Deze verkennende activiteiten richten zich uiteraard op de eerste plaats op die doelgebieden van waaruit naar de ervaring in binnen- en buitenland heeft geleerd, spionage en terroristische activiteiten kunnen worden ontplooid en voorts op die terreinen, waar deze activiteiten zich kunnen manifesteren. De uitvoering van verkennende activiteiten is een vast weerkerend onderwerp van bespreking in het geregelde overleg van de minister van Binnenlandse Zaken en het hoofd van de BVD." Het lijkt niet zo vreemd dat terroristische activiteiten de belangrijkste doelgebieden zijn van deze verkenningen. Het is dan wel noodzakelijk om te weten wat er allemaal binnen de definitie van terrorisme valt. In 1986 werden door de Advies Commissie Terrorismebestrijding "gewelddadige misdrijven, gepleegd door en vanuit de activistische beweging" al omschreven als georganiseerde misdrijven van terroristische aard. Een scheidslijn tussen gewelddadig activistische en terroristische misdrijven vond men moeilijk aan te geven. Door deze definitie vallen allerlei politiek getinte acties binnen de werkingssfeer van de Samenwerkingsregeling bestrijding terroristische misdrijven. Zo bezien is de aandacht die de BVD voor de beweging heeft best verklaarbaar. Deze verkennende activiteiten houden, naast uiteraard het lezen van tijdschriften en pamfletten, het tellen van affiches, meelopen bij demonstraties en bezoeken van openbare vergaderingen, ook in dat er via informanten (infiltranten?) een beeld gevormd wordt van een bepaalde *scene*.

De BVD en de wet

Eigenlijk zou het overbodig moeten zijn, maar toch is er in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten een artikel opgenomen dat de gebondenheid van de geheime diensten aan de wet regelt, artikel 2. Het artikel luidt als volgt: "De coördinator en de diensten verrichten hun taak in verbondenheid aan de wet en in ondergeschiktheid aan Onze betrokken minister." Het artikel houdt in dat de diensten geen verderstrekkende, uit hun algemene taak voortvloeiende, bevoegdheid toekomt dan in de wet is vastgelegd; de betrokken minister is de minister van Binnenlandse Zaken, die dus de baas is over de BVD. Zoals hierboven al is betoogd is de in de wet omschreven taak van de BVD ruim en vaag en wordt in de wet ook

geen verdere inhoud gegeven aan gehanteerde begrippen als 'Veiligheid van de Staat' en 'andere gewichtige belangen van de Staat'. Het artikel 2 uit de wet betekent niet meer dan dat de BVD niet zomaar zijn eigen grenzen mag vaststellen. Maar zou het ook maar iets uitmaken dat de geheime diensten gebonden zijn aan een wet die geen criteria geeft om de begrippen inhoudelijk te toetsen? De 'veiligheid' en de 'andere gewichtige belangen van de Staat' worden in de praktijk van het dagelijkse BVD-werk zo ruim uitgelegd dat blijkbaar alles eronder kan vallen: het omploegen van aardappelveldjes, het doorknippen van hekken, het in een antimilitaristisch T-shirt meelopen van de Nijmeegse vierdaagse of het koken in een kraakrestaurant. Voor zover er al vragen gesteld zijn over dit soort 'affaires' wordt er door de minister ofwel ontkend dat er ooit iets heeft plaatsgevonden, ofwel hij/zij fiatteert achteraf de BVD-interesse met de toverformule van 'aantasting van gewichtige belangen'.

Keller in Wageningen

Afgelopen juni ontstond in de Wageningse gemeenteraad een unieke situatie; nooit eerder kwam de BVD in een gemeenteraad openheid van zaken geven. De toespraak die Keller daar hield, en de discussie met de raad die later plaatsvond, gaf een vluchtige blik in de BVD-keuken en bovendien de mogelijkheid de denkwijze van een geheime dienst-medewerker te volgen en de BVD-uitleg van 'gewichtige belangen' te horen. Vandaar dat de heer Keller hier uitgebreid geciteerd wordt. Keller ("dat is mijn echte naam") vertelde ondermeer: "We hebben tot taak informatie te verzamelen, veiligheidsonderzoek te plegen en de beveiliging van staatsgeheimen te bevorderen. De informatie die we nodig hebben is doelgericht, in tegenstelling tot de gedachte die daar vaak over leeft. Wij winnen alleen informatie in over diegenen die door hun doelstelling of daden gewichtige belangen treffen. Iedereen die stelselmatig en structureel onwettige middelen gebruikt om politieke doelen na te jagen kan, als de minister van Binnenlandse Zaken dat zou willen, onderwerp van onderzoek zijn van de BVD." In het begin klinken de woorden van Keller wel redelijk, er moet toch wel heel wat aan de hand zijn voordat een echt gewichtig belang van de Staat getroffen is. Maar vrijwel direct wordt het onderzoeksgebied van de BVD alweer veel groter; in Kellers' redenering kan iedere hekkenknipper beticht worden van het treffen van staatsbelangen. Keller gaat verder: "Er is daarbij een aantal criteria door de minister genoemd: het moet gaan om andere zaken dan, laten we zeggen de waan van de dag; het moet politiek onomstreden zijn; het moet enige permanentie hebben en niet verbonden zijn aan politieke lotswisseling. Wanneer aan deze criteria is voldaan en er inderdaad een indruk is dat de mogelijkheden die iedere staatsburger heeft -want een van de mogelijkheden is dat iemand binnen het kader van de wet dat doet wat geoorloofd is- wanneer dat stelselmatig onmogelijk wordt gemaakt of als dat stelselmatig wordt bedreigd, dan loopt de geordende maatschappij gevaar. Wie bepaalt of die grens bereikt is of niet, dat bepaalt in onze maatschappij de minister van Binnenlandse Zaken." De aktiegroep de Ziedende Bintjes had tot dan toe echter nog maar een keer van zich laten horen, in augustus 1989. Het Wageningse raadslid voor Groen Links Jelle de Gruyter ging daarop in: "U had het over het 'stelselmatig' plaatsgrijpen van anti-demokratische akties. Als stelselmatig een voorwaarde is, dan kun je toch niet op basis van één aktie een BVD-onderzoek beginnen?" Keller: "Dat hangt er in het algemeen vanaf wat de aktiegroep zelf claimt. Als zij zelf zegt dat zij in de toekomst ook bereid is tot activiteiten, dan zit daarin besloten enige vorm van permanentie. In het algemeen is de beoordeling van dit soort zaken veel algemener en rationeler dan u denkt. Op het moment dat iemand zegt dat hij iets gaat doen, dan is het voor mij voor de hand

liggend dat dat ook inderdaad gebeurt." Het onvermijdelijke 'wij gaan door met de strijd' komt door deze uitspraken toch in een heel ander licht te staan! Nog een keer Keller: "Op het moment dat men politieke doelen structureel probeert na te jagen met gewelddadige of kriminele middelen, dan is dat op zich anti-demokratisch. En die combinatie betekent niet op zich dat mensen opgesloten worden, dat ze ondervraagd worden, nee, dat betekent dat de BVD het recht heeft om daar informatie over in te winnen en om die informatie via de minister van Binnenlandse Zaken bij diegenen die dit soort zaken moeten voorkomen, terecht te laten komen. Omdat zij daardoor bedreigd worden. (...) Om deze gegevens te kunnen verzamelen hebben we een aantal mogelijkheden en een aantal bevoegdheden. Dat gaat van het volgen van aktes tot het af luisteren van telefoonlijnen, dat laatste volgens regels nauwkeurig in de wet opgenomen. Een ander daarbij voor ons uitermate belangrijk middel is de vrijwillige medewerking van gewone burgers met burgerzin. Zij die willen helpen bij de bewaking van de maatschappelijke belangen die ik zojuist genoemd heb. Soms bieden die zich spontaan aan en meestal nemen wij het initiatief. Gelukkig krijgen wij die medewerking meestal ook. Uit mijn eigen praktijk is het maar drie maal voorgekomen dat iemand geen medewerking verleende aan zo'n verzoek. Eenmaal om zeer persoonlijke redenen, eenmaal omdat hij daadwerkelijk in de onmogelijkheid was om dat te doen en een keer om principiële redenen: hij wilde niets te maken hebben met de BVD. Ik heb al gezegd dat wij in de meeste gevallen medewerking krijgen bij dit werk. Daarmee ontstaat en bestaat er een draagvlak in de maatschappij voor onze werkzaamheden, opdat wij ons werk goed kunnen doen, namelijk het tijdig informeren van belangendragers opdat wanneer onze gemeenschappelijke belangen daadwerkelijk worden bedreigd zij passende maatregelen kunnen nemen."

Nogmaals, en misschien ten overvloede, moet er gewezen worden op de eindeloze rek die er zit in de terminologie die in de wet gehanteerd is. Terwijl Keller in zijn speech de 'belangen van de Staat' gemakshalve 'onze gemeenschappelijke belangen' noemt, zijn de meningen daarover ten minste enigszins verdeeld. Ook binnen de staat bestaan natuurlijk tegenstrijdige belangen, en als 'algemeen belang' wordt dan gepresenteerd dat deelbelang dat in een bepaalde periode wint. De PvdA stelde in 1987 bij de behandeling van het wetsvoorstel bij monde van Tjeenk Willink dat: "Elke minister, van welke politieke kleur dan ook gedwongen wordt zijn oren te laten hangen naar dat eigen belang, of belangen van zijn deel van de staat. Daarmee komt elke minister voor de vraag te staan hoe ver dat eigen belang mag gaan, welke middelen daarvoor nog wel geoorloofd zijn, welke ontsporingen hij nog wenst af te dekken, van welke acties hij uitdrukkelijk wel of niet wil weten. De risico's die aan de verdediging van de belangen van de staat, ook voor de staat zelf verbonden zijn kunnen alleen worden beperkt door van geval tot geval te specificeren waaruit het te verdedigen belang bestaat en van geval tot geval na te gaan of middelen voor die verdediging nog in verhouding staan met de andere belangen waarvoor de Staat ook heeft te zorgen."

Vanwege de mistige terminologie heeft het artikel dat de gebondenheid van de BVD aan de wet regelt geen enkele inhoudelijke betekenis. Het lijkt er zelfs meer op dat de dienst zijn eigen beleid bepaalt en daarmee een eigen betekenis geeft aan het begrip 'belangen van de staat', daarbij niet gehinderd door een minister of een actief parlement.

Parlementaire controle

Op vragen uit de Tweede Kamer komt eigenlijk zelden een inhoudelijk antwoord. Vragen die enige essentie raken krijgen van de minister als standaardantwoord dat

hij/zij gaarne bereid is daarover in de vaste kamerkommissie meer informatie te geven. Als er dus al enige controle plaatsvindt, is dat achter de gesloten deuren van de vaste kamerkommissie voor de inlichtingen en veiligheidsdiensten. Deze vaste kamerkommissie werd ingesteld in 1952 op aandringen van de Tweede Kamer.

De commissie wordt gevormd door de fractievoorzitters van (nu de 4 grootste) partijen. De leden van de commissie zijn gehouden aan een absolute zwijgplicht, ook tegenover leden van de eigen fractie. Wel wordt er een 'jaarverslag' geproduceerd, waarin summier aanwijzingen staan met betrekking tot de onderwerpen waar de commissie zich mee bezig gehouden heeft. Ondanks aandringen van vrijwel alle politieke partijen in de Tweede Kamer lukt het de commissie nog steeds niet om jaarlijks verslag uit te brengen van haar werkzaamheden. De commissie heeft geen zelfstandige mogelijkheden of bevoegdheden om de controle te kunnen uitoefenen. De toenmalige voorzitter van de commissie, den Uyl, zei in 1985 dat: "(...) De commissie veelal activiteiten ontplooit op grond van klachten van individuele burgers of organisaties, van incidenten en van berichten in kranten. Dan komt de commissie in het geweer. Het is juist, dat er weinig sprake is van structurele controle." De laatste keer dat een verslag van de commissie behandeld werd in de Tweede Kamer was in januari 1990. Uit het verslag blijkt dat de commissie in anderhalf jaar tijd slechts driemaal overleg gevoerd heeft met de minister. Dit is zelfs het CDA te gortig. De heer Krajenbrink van deze partij stelt dan ook: "Dat betekent dat er in mijn ogen een actieve commissie moet zijn. Ik heb de indruk, zolang de kamer dit soort verslagen behandelt, dat de commissie een te passieve rol speelt." Het blijkt moeilijk anders te kunnen. Van de toch al overbezette fractievoorzitters kun je eigenlijk niet verwachten een werkelijk actieve rol te spelen bij de controle op de inlichtingendiensten. Omdat zij een zwijgplicht tegenover derden hebben, kunnen ze ook geen deskundigheid en betrokkenheid vragen van adviseurs. Bovendien kan de minister, zowel tegenover de leden van de Kamer als in de vaste kamerkommissie een beroep doen op artikel 68 Grondwet en aldus weigeren inlichtingen te verstrekken wanneer dit strijdig wordt geoordeeld met het belang van de staat; daarbij is het wederom aan de beoordeling van de minister zelf overgelaten of er inderdaad sprake is van strijdigheid met het belang van de staat. Een afweging van dat belang door de leden van de Tweede Kamer kan niet plaatsvinden omdat er geen openbaar debat is; een beroep op het desbetreffende Grondwetsartikel volstaat. Was er tot voor kort alleen serieuze kritiek te horen van de politieke partijen die ook zelf door de BVD in de gaten gehouden werden, de laatste tijd lijkt er toch een en ander veranderd te zijn in de alles-slikkende houding van de parlementariërs ten opzichte van de BVD. Niet alleen de vroegere PSP-ers en CPN-ers, maar ook van de meer en zeer gematigde partijen is tegenwoordig zo nu en dan kritiek te horen; zo zei Dijkstal van de VVD in 1990 bij de behandeling van het verslag van de vaste kamerkommissie voor de inlichtingen en veiligheidsdiensten: "De vorige keer hebben wij gevraagd of de verslaggeving iets uitgebreider kon. Welnu, wij vinden dat dit redelijk is gelukt, uiteraard binnen de voorgeschreven grenzen van vertrouwelijkheid. Hoewel, dat laatste weet ik natuurlijk niet helemaal zeker. Ik kan namelijk niet beoordelen of hetgeen niet in het verslag staat, er wel in had moeten staan." Dat laatste klinkt misschien wat melig, maar raakt toch de kern van de zaak. En mevrouw Scheltema de Nie (D'66) bij hetzelfde debat: "De omvang van het verslag van de commissie heeft nauwelijks wijziging ondergaan. Het verslag biedt de geïnteresseerde lezer wel heel erg veel ruimte voor invulling met eigen fantasieën. Het roept ook meer vragen op dan het antwoorden geeft." Bij het debat in de Eerste Kamer, vlak voor de wet werd aangenomen, was dit al voorzien.

"De noodzaak van controle neemt toe", aldus Tjeenk Willink bij dat debat in 1987, "wanneer de regels voor het functioneren van het bestuur in belangrijke mate door dat bestuur zelf worden vastgesteld en wanneer de normen waaraan individuele

bestuurders zich in hun publieke handelen moeten houden, niet of niet meer duidelijk zijn. Verschillende vormen van controle zijn elkaars randvoorwaarden. Parlementaire controle versloft als publieke controle ontbreekt. Ministeriële controle wint aan effectiviteit als de parlementaire controle goed functioneert. Ambtelijke controle levert weinig op als de ministeriële verantwoordelijkheid niet werkt of als de resultaten van de controle niet openbaar gemaakt hoeven te worden." Tjeenk Willink vroeg zich af of ambtenaren, publiek, ministers en parlement in staat zouden zijn een systematische controle uit te voeren. "Dat is nodig, omdat met deze wet het optreden van de diensten letterlijk is gelegitimeerd." Dat er van een systematische controle door het parlement op het optreden van de geheime dienst absoluut geen sprake is, moge inmiddels duidelijk zijn. Dat is niet alleen de vaste kamercommissie aan te rekenen, maar zeker ook de kamerleden, namens wie de commissie toch de diensten controleert.

Klachtrecht van burgers

In het oorspronkelijke wetsvoorstel was voorzien in een speciale commissie onderzoek en klachten tegen inlichtingen- en veiligheidsdiensten, die zou moeten bestaan uit een lid van de Hoge Raad en twee leden van de Raad van State. Iedereen zou bij deze commissie schriftelijk een klacht kunnen indienen over het optreden van een geheime dienst. Kort na de indiening van het wetsvoorstel stuurde de Nationale Ombudsman (NOM) een brief naar de Tweede Kamer met bezwaren tegen de voorgestelde klachtenregeling. De verschillen tussen de commissie en het instituut van de NOM waren als volgt samengevat: De NOM mag ook anonieme klachten in behandeling nemen, kan op eigen initiatief een onderzoek starten, is bevoegd getuigen en deskundigen op te roepen, hij kan getuigen, deskundigen en tolken onder ede horen en het verslag van zijn bevindingen wordt eerst aan de bij het onderzoek betrokken personen om commentaar voorgelegd. De regering bleef, tot en met de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer, voor de aparte commissie, maar de Tweede Kamer nam de motie Lankhorst aan en besloot daarmee dat de NOM bevoegd zou blijven klachten over het optreden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in behandeling te nemen; de speciale klachtencommissie kwam er dus niet. De ombudsman kan eventuele klachten tot op de bodem toe uitzoeken. Hij heeft de mogelijkheid om zonder beperkingen BVD-dossiers in te zien. Daarover zijn werkafspraken gemaakt binnen het bureau. Er is een afdeling speciaal belast met afhandeling van klachten tegen de BVD. De aan deze afdeling verbonden personen, die door de BVD gecontroleerd zijn op hun antecedenten, kunnen inzage krijgen in een op de zaak betrekking hebbend dossier.

Hoe een klacht bij de NOM kan lopen leert ons het geval van de heer "X te Y". X is, naast ambtenaar bij de PTT, werkzaam bij het inmiddels ter ziele gegane aktieblad Bluf!, waar hij dokumentatiewerk deed. De Ombudsman formuleerde op grond van de door X verstrekte gegevens de klacht als volgt: "Verzoeker beklaagt zich erover dat een ambtenaar van de BVD hem op 29 september 1986 heeft benaderd teneinde informatie te verzamelen over (leden van) de aktiegroep Bluf!. Hem is uit dit contact gebleken dat de BVD veel over hem weet. Hij acht dit nogal bedreigend en ziet de benadering van de ambtenaar als een inbreuk op zijn persoonlijke levenssfeer. Verzoeker wil weten waarom de BVD hem heeft benaderd en welke informatie er voorts bij de BVD over hem bekend is." De baan die X had bij de PTT was een zogenaamde 'vertrouwensfunctie bij een overheidsinstelling', zodat een veiligheidsonderzoek naar hem was ingesteld door de BVD voordat hij aangesteld werd in die functie. In september 1986 werd hij aangesproken door een man die zich

legitimeerde als ambtenaar van de BVD die hem 'onder vier ogen' wilde spreken. Het gesprek vond plaats op een terras, en tijdens het gesprek liet de BVD'er blijken veel over X te weten. Het was bekend met wie X omging en vroeger was omgegaan; de post die X, ook op zijn vroegere adressen had ontvangen kwam ter sprake. De aap die uiteindelijk uit de mouw kwam was een ordinaire benadering. Tussen een aantal verkapte dreigementen door ("ik had je ook onder werktijd kunnen benaderen, in gezelschap van de veiligheidsdienst") vroeg de overheidsdienaar om informatie over 'de gevaarlijke mensen' bij Bluf!, en maakte hij duidelijk dat hij wilde dat X zich bij hem zou melden wanneer er plannen die 'niet door de beugel kunnen' beraamd werden. Nadat X had duidelijk gemaakt dat, wat hem betrof, het gesprek was afgelopen en hij was weggelopen riep de ambtenaar hem nog na: "Wij spreken elkaar nog wel meneer! (...) Ik kom nog wel een keer bij u thuis!" In het kader van het onderzoek werden de minister van Binnenlandse Zaken en de klager X verzocht op de klacht te reageren. Tijdens het onderzoek kregen de minister en de klager de gelegenheid te reageren op elkaars verstrekte inlichtingen. Zoals altijd gebeurt bij een onderzoek door de NOM, wordt het wettelijk kader waarbinnen de overheidsdienst waarover geklaagd wordt, bij het onderzoek betrokken. De taak van de BVD werd door de NOM als volgt samengevat: "voor wat betreft de BVD komt het erop neer dat die is belast met het inwinnen van gegevens over organisaties, groeperingen en personen waarvan het ernstige vermoeden bestaat dat zij, gezien hun activiteiten, een gevaar vormen voor (het voortbestaan van) de democratische rechtsorde ofwel een gevaar opleveren voor de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat." De minister liet, naar aanleiding van de klacht, weten dat "verzoeker (X) bij de BVD bekend is omdat naar hem als vertrouwensfunktionaris bij een staatsinstelling een veiligheidsonderzoek is ingesteld. Daarbij is hij bekend omdat hij in contact staat met organisaties en personen over wie die dienst gegevens inwint op grond van het besluit van 5 augustus 1972. De benadering van betrokkene vond plaats in het kader van die gegevens."

Wie de bui al ziet hangen krijgt gelijk. De Nationale Ombudsman oordeelde uiteindelijk dat: "op grond van het doel van Bluf!, en de wijze waarop (soms) wordt getracht dat doel te bereiken de BVD in redelijkheid van mening kan zijn dat er over die groep gegevens moesten worden ingewonnen. Verzoeker had zich ook moeten realiseren, in aanmerking genomen de activiteiten van Bluf! -ongeacht de aard van zijn bijdrage daaraan- dat hij door het enkele feit daarbij betrokken te zijn het risico liep als zodanig bij de BVD bekend te raken. Dat de dienst, toen dat gebeurde, het bestaande dossier over hem raadpleegde ligt zozeer in de lijn der verwachtingen dat hij zich daarvan bewust had moeten, althans kunnen zijn. De wijze waarop betrokkene naar zijn zeggen door de BVD is benaderd, acht ik niet zodanig dat daarvan kan worden gezegd dat daaruit -afgezien van het feit dat burgers zich in dergelijke omstandigheden al snel niet prettig zullen voelen- kan worden afgeleid dat betrokkene onheus is bejegend of onder druk is gezet, danwel dat op enigerlei wijze bevoegdheden zijn overtreden. Dat hem door de ambtenaar is gezegd dat er ook voor een andere benadering had kunnen worden gekozen dient eerder beschouwd te worden als een mededeling van informatieve aard. Alle omstandigheden in aanmerking genomen kan ik niet tot de konklusie komen dat de benadering door de ambtenaar van de BVD, gegeven de taak en de bevoegdheden van deze dienst, een niet aanvaardbare schending van de persoonlijke levenssfeer van verzoeker betekende. Ik ben derhalve van oordeel dat het betrokken administratief orgaan zich behoorlijk jegens verzoeker heeft gedragen."

Natuurlijk is het zo dat een instituut als de Nationale Ombudsman niet buiten de wettelijke kaders kan toetsen. Dat wil echter nog niet zegen dat de door de BVD-er geuite bedreigingen als mededelingen van louter informatieve aard te beschouwen zijn. Klager X is wel degelijk onheus behandeld, maar moet daar kennelijk genoe-

gen mee nemen omdat hij zich had moeten realiseren de kans te lopen aangesproken te worden door de BVD, simpelweg omdat hij bij Bluf! werkte, los van de aard van zijn bijdrage aan het actieblad.

Omslag

In 1988 werd bij de Ombudsman een klacht ingediend namens de redactie van het Haarlemse maandblad Omslag. Bij dit tijdschrift werden in 1986 en 1987 meerdere infiltratie-pogingen gedaan door de Haarlemse PID. De makers van de Omslag achtten dit: (formulering van de Ombudsman) "ongerechtvaardigd, onzorgvuldig en buiten-proportioneel, omdat zij weliswaar kritische artikelen schrijven, maar geen gevaar vormen voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde in de Staat en van hen geen schade te duchten is voor de veiligheid of andere gewichtige belangen van de Staat." Uit het onderzoek van de Ombudsman bleek, dat het niet de burgemeester was die opdracht tot infiltratie door de PID had gegeven; de leiding van het Haarlemse politiekorps wist niets van de pogingen van PID-medewerker Koops infiltranten binnen Omslag te werven. Dat ook de Binnenlandse Veiligheidsdienst zelf hiervan niet op de hoogte was, blijkt uit de het rapport van de NOM: als gevolg van een gebrek in de interne informatievoorziening is de externe controle op de activiteiten van de PID bemoeilijkt. De informatie die de minister van Binnenlandse Zaken over deze zaak gaf blijft onbekend; de minister verstrekke weliswaar de door de Ombudsman gewenste inlichtingen, maar deed dit onder het beding van geheimhouding. Dat is mogelijk ingevolge de artikelen 19 en 24 van de Wet Nationale Ombudsman. Minister en BVD-ambtenaren kunnen zich op grond van deze artikelen verschonen van het verstrekken van de door de Ombudsman verlangde inlichtingen, als de verstrekking van deze inlichtingen in strijd is met hun wettelijke geheimhoudingsplicht of het belang van de Staat. De geheimhoudingsplicht kan worden opgeheven onder voorwaarde dat de Ombudsman het geheime karakter van de verstrekte inlichtingen handhaaft. Dat gebeurde dus bij het onderzoek naar de door Omslagmedewerkers ingediende klacht; van het eindverslag van de Ombudsman wordt je dan ook niets wijzer. Weliswaar constateert hij een 'tekort in de interne informatievoorziening' waardoor externe controle is bemoeilijkt, maar wanneer het hoofd van de BVD belooft maatregelen te nemen om een 'korrekte interne informatieverstrekking' te waarborgen kan de NOM hiervan met instemming kennisnemen. Welke maatregelen precies genomen zijn blijft onbekend, blijkbaar is het in strijd met het landsbelang om daar opening van zaken over te geven. Over de overige klachten van de Omslagredactie kan de Ombudsman kort zijn: hem zijn geen feiten of omstandigheden gebleken op grond waarvan moet worden gekonkludeerd, dat de BVD op onjuiste wijze uitvoering heeft gegeven aan de taak die hij op grond van de Wet IVD heeft te vervullen. Dat de NOM serieuze klachten zo afdoet geeft te denken. De argumenten van de Tweede Kamer destijds om klachten te laten behandelen door de Ombudsman in plaats van de door de regering voorgestelde speciale klachtenkommissie waren juist gebaseerd op de onafhankelijkheid en de bevoegdheden die NOM heeft. In de praktijk betekent het echter dat het eigenlijk nauwelijks zin heeft om met een klacht betreffende de BVD naar de Ombudsman te gaan; zolang de wet IVD zulke brede 'definities' van staatsbelangen gebruikt en daarmee de geheime diensten zeer ruime bevoegdheden toekent is het 'gegeven de taak en de bevoegdheden van deze dienst' ook voor de NOM blijkbaar onmogelijk anders te oordelen dan in deze gevallen is gebeurd. Het blijft steeds de minister die de norm stelt; de NOM voegt daar niets aan toe en kan blijkbaar aan deze criteria niets afdoen. Daarmee kan dan wel de vraag gesteld worden of er iets terecht is gekomen van het uitgangspunt dat er een toereikende regeling diende te

zijn voor het onderzoek en behandeling van klachten tegen het optreden van deze diensten, en een garantie voor het nakomen door de diensten van door het parlement en/of door beroepsinstantie gedane uitspraken.

Geen controle

In dit hoofdstuk was de democratische rechtsstaat het uitgangspunt. Met de geschiedenis van de totstandkoming van de wet en de discussies over de inhoud van de in de wet gehanteerde begrippen in het achterhoofd is het mogelijk de uitvoering van die wet nader te beoordelen. Ondanks het feit dat het werk van de BVD zich per definitie afspeelt op de rand van de rechtsstaat, moest er toch een echte wet komen die de democratische controle op het optreden van de diensten mogelijk zou maken; die ervoor zou zorgen dat de diensten binnen de wettelijke regels van de rechtsstaat opereren, en die bovendien de burgers klachtrecht bij een onafhankelijke instelling zou geven. In de nog geen drie jaar dat de wet funktioneert kunnen al een aantal konklusies getrokken worden. De meest verstrekkende gevolgen heeft natuurlijk de oprekking van het begrip 'veiligheid of andere gewichtige belangen van de Staat'. Hierdoor heeft het voor de BVD geen enkel gevolg gebonden te zijn aan de wet, kan in feite elke activist staatsgevaarlijk genoemd worden en aldus voorwerp van onderzoek zijn. De minister die verantwoordelijk is voor de handelwijze van de BVD keurt stelselmatig het optreden van de diensten goed, voor- dan wel achteraf. Een aantal leden van de Tweede Kamer doet weliswaar regelmatig pogingen een debat te houden over het handelen van de veiligheidsdienst, maar stuit steeds weer op een muur van desinteresse van andere kamerleden enerzijds, danwel op een wal van zwijgen van de kant van de minister anderzijds. De BVD die met het aannemen van de wet IVD democratisch gelegitimeerd is, heeft in de praktijk niets te duchten van welke controle dan ook; niet door de Kamer, niet door de vaste kamerkommissie, en door de rekbare terminologie die in de wet is gehanteerd, ook niet door de Nationale Ombudsman. Met het aan BVD-ambtenaren kwistig toegedeelde verschonings- en zwijgrecht, kunnen bovendien eventueel lastige vragen van burgers, kamerleden of rechters altijd worden omzeild.

Hoofdstuk 5

DE BVD RUKT OP

De BVD heeft heel nadrukkelijk geen opsporingsbevoegdheden. Na de oorlog lag de herinnering aan de Gestapo, de politieke politie van de Duitsers nog te vers in het geheugen. Formeel wordt in de wet dan ook nog steeds vastgehouden aan de radikale scheiding tussen inlichtingenwerk en opsporingsdoeleinden. Het werk van de BVD is niet gebonden aan het Wetboek van Strafvordering. Dat houdt onder meer in dat een BVD-er ongewapend is en nooit iemand mag aanhouden. Maar het betekent ook dat het door niemand te controleren is hoe de BVD aan haar informatie komt. Omdat er geen regels zijn waar de Dienst zich aan hoeft te houden én omdat de BVD formeel geen opsporingswerk doet, is er bijna nooit aanleiding tot rechterlijke toetsing. De enkele keren dat het wel zover komt dat een BVD-er ter verantwoording wordt geroepen door een rechter, beroept hij zich altijd op de noodzaak tot geheimhouding om te voorkomen dat er teveel bekend zou worden over de werkwijze van de Dienst. BVD-informatie als bewijsmateriaal is in Nederland dan ook zeer omstreden.

Op zich zijn er duidelijke afspraken over deze scheiding van bevoegdheden. Zodra de BVD kennis heeft van op handen zijnde strafbare daden moet zij het OM daarvan op de hoogte stellen. Daar wordt beslist over te treffen maatregelen. Officieel ligt die beslissing dus niet bij de BVD. De praktijk is echter anders. Dat wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door belangentegenstellingen tussen inlichtingendiensten en het opsporingsapparaat. De BVD is gericht op het verzamelen van zoveel mogelijk informatie en is daarom niet altijd genegen alles wat er bij hen bekend is door te geven. Als er te vroeg mensen opgepakt worden, loopt het spoor dood. Opsporingsinstanties daarentegen kunnen hun werk niet doen als ze niet alles weten wat er te weten valt.

Een bekend verwijt aan het adres van inlichtingendiensten is dan ook dat ze teveel 'zitten' op hun informatie en niet bereid zijn die uit handen te geven aan opsporingsinstanties. Anderzijds klaagt bijvoorbeeld de CRI (Centrale Recherche Informatiedienst) erover dat gegevens die aan de BVD worden aangeboden in zo'n veranderde vorm terugkomen, dat de oorspronkelijke onderzoeksvraag nauwelijks terug te vinden is.

De spanningen schijnen intussen zo hoog opgelopen te zijn dat de chefs van BVD en CRI niet meer door één deur kunnen.

Een Commissie van Goede Diensten, die in juni van dit jaar is geïnstalleerd en in het geheim werkt, moet een oplossing zoeken voor deze problemen.

Eind augustus dit jaar werd bekend dat de BVD werkt aan een reorganisatieplan dat waarschijnlijk dit najaar door minister Dales aan de Tweede Kamer zal worden gepresenteerd.

Omdat de BVD vanwege de ontspanning tussen Oost en West op zoek is naar nieuwe werkterreinen, heet het officieel.

Aan de hand van een aantal aktuele gevallen, zoals bijvoorbeeld het onderzoek naar de Groningse WNC-krakers, zullen we in dit hoofdstuk aantonen dat de BVD zich al jaren op andere terreinen beweegt en bovendien haar eigen taken probeert uit te breiden tot bijvoorbeeld het leveren van ondersteunend bewijsmateriaal uit eigen archief. Tegelijkertijd is er bij de politie een verschuiving gaande naar meer 'pro-aktief recherchewerk'. In plaats van zich voornamelijk te richten op de repressie-kant -opsporing en vervolging- gaan ze meer aan preventieve observatie doen. Daarbij zullen ze het pad van de inlichtingendiensten vaker kruisen. De afbakening van taakstelling tussen BVD en politie zal steeds mistiger worden.

Neem bijvoorbeeld de roep om strafbaarstelling van voorbereidingshandelingen in een pleidooi over uitbreiding van artikel 140 over de kriminele vereniging: wie gaat dat onderzoeken?

In dit hoofdstuk aandacht voor de vervagende grenzen tussen inlichtingen- en opsporingswerk. Ondanks de belangentegenstellingen is er de laatste jaren op verschillende nivo's ruimte gemaakt voor projecten waarbij nauw werd samengewerkt. Tegelijkertijd zijn zowel de BVD als de BZC (Bijzondere Zaken Centrale) bezig hun takenpakket op eigen houtje uit te breiden.

Waar opsporingsonderzoek ophoudt en inlichtingenverzamelen begint is dan volstrekt onduidelijk, in feite doet het er ook niet eens meer toe.

Samenwerking en concurrentie

De BZC, een speciale tak van de CRI, bestaat sinds 1975 en is belast met "de landelijke taken op het gebied van de voorkoming en opsporing van terroristische misdrijven." De positie van de Bijzondere Zaken Centrale is nogal gekompliceerd omdat zij eigenlijk inlichtingendienst en opsporingsinstantie tegelijk is. Dat komt doordat de BZC is voortgekomen uit de samenvoeging van een inlichtingendienst en een uitvoerend team. Dat waren de Inlichtingencentrale Bijzondere Zaken (oorspronkelijk de Informatiecentrale Molukkers) en de executieve tak, het Recherche Bijstandsteam (in 1976 opgericht naar aanleiding van de eerste Nederlandse confrontaties met de RAF).

De rivaliteit tussen de BVD en de BZC is bijna spreekwoordelijk, een goede samenwerking wordt vaak in de weg gestaan door tegenstrijdige belangen en onderlinge concurrentie.

Er werken nu 35 mensen die zichzelf zien als de spil in het inlichtingenwerk op gebied van georganiseerde misdaad van terroristische aard in binnen- en buitenland.

Het verzamelen en checken van informatie is bij de BZC direkt gekoppeld aan het tijdig nemen van maatregelen ter opsporing of voorkoming van die misdrijven. Er is daartoe "nauw overleg met andere diensten, gericht op inwinnen en analyseren van informatie ter verificatie of aanvulling van binnengekomen gegevens." In ieder geval eenmaal per week overlegt de BZC met de BVD, bij speciale projecten zijn de kontakten nog veel intensiever.

De stichting van de BZC is geregeld in een ministeriële beschikking, dit in tegenstelling tot de CRI-zelf, die in het geheel geen wettelijke basis heeft. In de Samenwerkingsregeling Bestrijding Terroristische Misdrijven is echter niets geregeld over opsporingsbevoegdheden. Dat leidt tot de vreemde situatie dat er geen speciale bevoegdheden zijn toegekend, maar toen het Recherche Bijstandsteam (RBT) opging in de BZC zijn ze ook nooit afgenomen. Dit is tekenend voor het schemergebied waarin de BZC opereert.

Waar de BZC zich precies mee bezighoudt varieert met de definitie van 'terrorisme' die op een bepaald moment gangbaar is. Toen er in januari 1987 in de Kamer voor het eerst de term 'terrorisme' gebezigd werd met betrekking tot de RARA, was de BZC al 3 maanden bezig met de opzet van een speciaal anti-RARA-team, het Landelijk Coördinatie Team (LCT).

Het LCT was oorspronkelijk een initiatief van de Amsterdamse politie, maar het idee werd onmiddellijk overgenomen door de BZC. Bij de oprichting schreef de Amsterdamse politie een nota, met de uitgangspunten voor het functioneren van het team. Belangrijke voorwaarde was: "een continue overleg tussen BVD/PID's enerzijds en landelijke OvJ/CRI/Teamleiding anderzijds, waarbinnen alle beschikbare informatie wordt besproken en geëvalueerd, en waarin afspraken worden gemaakt omtrent exploitatie, bronbescherming etc."

Sietsma, op dat moment chef ondersteunende recherche in Amsterdam, schrijft over de vergadering waar deze nota besproken werd dat men het erg belangrijk vond dat "het OM in laatste instantie het beslissende orgaan is in de beoordeling of informatie al dan niet geoperationaliseerd kan worden en niet, zoals in het verleden veelal gebeurd is, deze beslissing over te laten aan de lokale ID's, BVD c.q. BZC/CRI." Uit deze notulen, buitgemaakt bij een inbraak in het stadhuis in het voorjaar van 1987 blijkt dat men zich al bij de start van het LCT/RARA-team zorgen maakt over de problematische onderlinge verhoudingen.

Het LCT legde een zwaar beslag op de BZC. Toen er na een jaar ook nog van alle kanten kritiek kwam op het uitblijven van concrete resultaten, stelde de CRI daar tegenover dat er dan maar geld beschikbaar gesteld moest worden. Dat had als resultaat dat in oktober 1987 het Coördinerend Project Team (CPT) ter ondersteuning van de overbelaste BZC van start ging. Het CPT nam een deel van het onderzoek naar 'gewelddadig aktivisme' over van het LCT en zette het na de opheffing van het LCT na afloop de RARA-processen voort. Vanwege de vrij wijd verbreide angst voor 'een Nederlandse FBI' was ook dit team van tijdelijke aard. Na twee jaar noeste arbeid is het in oktober 1989 opgeheven.

Omdat men in het begin absoluut niet wist waar men naar de RARA moest zoeken, is overal in het land de radikale *scene* doorgelicht. De PID moet het erg druk gehad hebben in die tijd, er ging een frisse wind door de archieven.

Uit de processtukken blijkt dat de basis voor de arrestatie van de uiteindelijke verdachten is gelegd door BVD-informatie. In het dossier zitten processen-verbaal waarin staat dat naar aanleiding van 'cryptische uitslatingen en conspiratieve gedragingen' is gebleken dat die en die personen behoren tot de dadersgroep. Met die informatie in de hand is de politie toen aan het werk gegaan om de technische bewijsvoering rond te krijgen.

Het feit dat er door de BVD intensief is meegespeurd naar de RARA, is in de Kamer door de minister van Binnenlandse Zaken met zoveel woorden bevestigd. Noch kamerleden, noch de pers hebben destijds de voor de hand liggende vraag naar de opsporingbevoegdheid van de BVD gesteld. De associatie met politieke politie dringt zich op.

Toch is het met de samenwerking uiteindelijk verschrikkelijk mis gegaan. Een paar weken voor de invallen in april 1988 onthulde het Algemeen Dagblad dat Justitie de RARA-verdachten kende en rondom de klok in de gaten hield en dat er, volgens een zegsman van de BVD, binnenkort huiszoekingen te verwachten waren. Het is nog steeds een raadsel waarom de BVD, toch actief onderdeel van het LCT, de enige hoop van het team: het vinden van doorslaggevend bewijsmateriaal bij onverwachte huiszoekingen, op zo'n manier onmogelijk heeft gemaakt.

Valse postwissels

Dat de BVD bezig is haar terrein te verleggen en daarbij zo ver gaat dat ze zich daadwerkelijk op het terrein van het recherchewerk begeeft, blijkt uit de hierna volgende affaire, waarin onmiskenbaar een poging wordt gedaan om op basis van BVD-informatie iemand veroordeeld te krijgen. Overigens werd dit door de rechter zeer beslist afgewezen.

Het gaat hier om een fraudezaak met vervalste postwissels, die zich afspeelt in Groningen, maart 1989. Drie mensen werden op heterdaad betrapt bij het aanbieden van een niet-korrekte Franse postwissel. De zaak bleef vrij lang in handen van de postale recherche. Uit hun onderzoek bleek dat er die dag meer van dat soort postwissels waren aangeboden in verschillende steden in Nederland. De postale recherche vermoedde een verband en ging op zoek naar medeplichtigen. Pas relatief laat werden andere diensten ingeschakeld, volgens de dossiers nadat een PID-er van de Groningse gemeentepolitie toevallig van de arrestaties had gehoord. Hij legde een link naar radicale activisten en via hem kwam het contact met de BVD en de CRI tot stand. De BVD had onmiddellijk een lijst namen van mensen die volgens hen in verband stonden met de arrestanten. Samen met de CRI stelde de BVD een fotoboek samen. De map bestond uit 15 politiefoto's en 12 foto's afkomstig van de BVD, nl. paspoortfoto's en foto's genomen bij observatie. Uit de processtukken: "Voor zover van de genoemde namenreeks politiefoto's aanwezig waren werd daarmee volstaan, waar dit niet het geval was met door genoemde veiligheidsdienst geleverde foto's. De foto's werden in willekeurige volgorde genummerd 1 t/m 27. Na afloop van het onderzoek werden ze teruggegeven aan de verstrekkers van de foto's." Dat ex-RARA-verdachte René R. nummer één was op deze lijst, gevolgd door een aantal andere destijds gearresteerde mensen geeft aan hoe willekeurig de volgorde was.

Dit fotoboek diende "slechts ter herkenning om eventuele medeplichtigen door de PTT te laten ontmaskeren." Alle PTT-ers die die dag valse postwissels aangeboden hadden gekregen moesten dit boek bekijken. Deze opzet slaagde in zoverre dat er in Amsterdam een vrouw door ambtenaren op een postkantoor waar ze vaker kwam, herkend werd. Een paar dagen later hield de politie haar aan. De Officier van Justitie werd echter door de rechter op dit punt niet ontvankelijk verklaard. Hoewel de klacht tegen het ongeoorloofd gebruik van de BVD-foto's voor opsporingsdoeleinden werd afgewezen, omdat de rechter vond dat de politie terecht gezocht had naar hulpmiddelen ten bate van opsporing en herkenning, mocht de laatste arrestante niet worden vervolgd.

Deze arrestante was namelijk geen verdachte op het moment van aanhouding, omdat ze was opgepakt op uitsluitend informatie afkomstig van de BVD. De rechtbank honoreerde het verweer van de advocaat en bevestigde daar mee dat op het moment dat de verdachte werd aangehouden *"er geen redelijk vermoeden van schuld tegen de verdachte bestond. De strafvervolgning was niet gebaseerd op feitelijke verdenkingen tegen verdachte."* Een door de BVD uitgesproken vermoeden alleen is niet voldoende om vervolgd te worden. *"Naar oordeel van de rechtbank is derhalve niet voldaan aan de beginselen van een goede procesorde."*

PID

Op lokaal nivo loopt de scheidslijn tussen opsporingswerk en inlichtingen verzamelen dwars door personen heen. Hier heeft de BVD de beschikking over PID-ers. PID staat voor Politieke, Plaatselijke of Politie Inlichtingen Dienst, bij de politie spreekt men intern vaker over buro-ID. PID-ers zijn gewone politiemensen met een dubbele pet, zij doen het inlichtingenwerk naast hun eigenlijke werk - soms in deeltijd, in andere gevallen zijn ze er fulltime mee bezig.

De vraag is wie er aangesproken kan worden op het werk van de PID-ers. Ondanks dat ze hun werk doen in dienst van de politie, werken ze op het moment dat ze een opdracht van de BVD uitvoeren onder directe verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en bovendien op aanwijzingen van de chef van de BVD. Daarnaast bestaat een deel van het PID-werk uit openbare orde taken; die activiteiten vallen wel onder de verantwoordelijkheid van de burgemeester. Wanneer er op deze gronden inlichtingenwerk wordt verricht, houdt de politieagent zijn opsporingsbevoegdheden. In de praktijk blijkt echter zeer moeilijk vast te stellen, welke pet een PID-er op een bepaald moment droeg.

Deze fijne konstruktie heeft er de afgelopen jaren toe geleid dat vragen over PID-activiteiten in de gemeenteraad in diverse steden stelselmatig zijn doorverwezen naar de Tweede Kamer. De minister had vervolgens de keuze te verwijzen naar de Vaste Kamercommissie, of de bal terug te kaatsen naar het gemeentelijk nivo. Zo bleven veel vragen onbeantwoord.

Sommige korpsbeheerders blijken desgevraagd nog wel bereid verantwoording af te leggen over dat deel van de PID-werkzaamheden dat onder het lokaal bestuur valt. In Wageningen zegde de burgemeester toe voortaan verslag te doen van de onderhandelingen met de minister over de kwantiteit van het BVD-werk dat door de politie wordt gedaan. Keller vertelde in Wageningen hoe de beslissing over de hoeveelheid formatieplaatsen tot stand komt. De korpschef is volgens de wet Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (IVD) verplicht werkzaamheden te verrichten voor de BVD, de agenten die het eigenlijke werk doen worden aangewezen door de minister in overleg met de beheerder van het korps, de burgemeester. In de praktijk echter kan zo'n beslissing, volgens Keller, niet anders dan in overleg en onderlinge overeenstemming genomen worden. De feitelijke sterkte van de PID wordt bepaald door enerzijds de situatie in de betreffende stad en anderzijds de capaciteit van het korps. In Wageningen staat er een halve formatieplaats voor PID-activiteiten, in de praktijk wordt er niet meer dan een kwart aan besteed. In een plaats als Haarlem was in 1986 140 uur per week beschikbaar, werk dus voor 4 mensen. Amsterdam heeft 30 PID-ers, waarvan de helft administratief werk doet. In Nijmegen zijn er minstens 5 PID-ers.

Ondanks het feit dat het niet te verwachten is dat er over de aard van het werk voor de BVD uitspraken gedaan zullen worden, zou er in elke gemeenteraad gevraagd moeten worden naar de bereidheid van de burgemeester meer openheid van zaken te geven. Bovendien is hij verplicht toelichting te geven op het openbare orde-deel van de inlichtingentaak. Dat aan de orde stellen zou in ieder geval iets meer duidelijkheid kunnen geven over de omvang van BVD-activiteiten op lokaal nivo.

Keller verwacht door de komende reorganisatie bij de politie een "forse afname van het aantal part-timers, en een geringe toename van de full-timers." Dat betekent dat minder politiemensen hun inlichtingentaak naast ander werk zullen verrichten. Over deze ontwikkeling in de richting van steeds verdergaande gespecialiseerde functies, in dit geval die van inlichtingenfunktionaris bij de politie, zijn de diskus-

sies nog niet afgerond.

Wat de verdere gevolgen zijn van de regionalisering voor het functioneren van de PID is nog niet helemaal bekend. De grote herindeling van ons land in 25 regio's zal in veel kleinere gemeentes tot gevolg hebben dat de burgemeester niet langer de beheerder van het korps is. Kleinere gemeentekorpsen en rijkspolitie-distrikten zullen worden samengevoegd in regio's. De verantwoordelijkheid komt per regio te liggen bij een commissie bestaande uit de regiobeheerder (25 door de minister benoemde burgemeesters), de regio korpschef (binnenkort te benoemen) en een hoofd-officier van justitie.

Burgemeesters zijn het helemaal niet eens met deze afkalving van hun bevoegdheden. Het is de vraag hoe in de toekomst de aanwijzing van PID-ers zal verlopen, naar het er nu uit ziet krijgen de burgemeesters een minder grote vinger in de pap. Dit kan grote consequenties voor de democratische controlemogelijkheden hebben. Is de burgemeester nu nog maar net aanspreekbaar op een heel klein deel van de PID-activiteiten, na de reorganisatie zou het wel eens erg makkelijk kunnen worden om te verwijzen naar de hiervoor genoemde commissie. Een commissie overigens, die niet rechtstreeks verantwoording hoeft af te leggen aan volksvertegenwoordigers.

WNC

Hoe ver de verstrengeling van het werk van de BVD met dat van opsporende instanties, CRI en politie kan gaan, blijkt uit een analyse van de opsporingsmethoden die gehanteerd zijn om de Groningse WNC-arrestanten achter slot en grendel te krijgen.

Om te beginnen is de hulp van de BVD ingeroepen om achter de identiteit van die arrestanten te komen die hun naam niet wilden zeggen. Maar dat was nog niet alles: de BVD leverde zoveel informatie, ook over al wel bij naam bekende mensen, dat de CRI daarmee haar hypothese van een 'criminele vereniging' kon ondersteunen. Omdat het uitsluitend werken met BVD-gegevens als bewijsmateriaal in Nederland door de rechter niet geaccepteerd wordt, heeft de politie geprobeerd te verhullen dat deze informatie uitsluitend van de inlichtingendienst afkomstig was, door het achteraf toevoegen van processen-verbaal over zogenaamd politie-onderzoek. Echter: bedriegen is een kunst, die men daar blijkbaar nog niet helemaal onder de knie heeft. Uit zeer nauwkeurige bestudering van de dossiers, is de volgende rekonstruktie te maken.

Uit de papieren moet blijken dat de Groningse politie al het mogelijke heeft gedaan om achter de identiteit van de krakers te komen. Daartoe werden onder andere de CRI en de BVD ingeschakeld. De CRI maakte een Bijzonder Opsporings Bulletin met foto's en beschikbare gegevens over de arrestanten, dat werd rondgestuurd aan alle korpsen en betrokken diensten.

De meest volledige informatie werd geleverd door de BVD. Zij produceerden een aan het proces-dossier toegevoegde lijst met een bonte variatie aan akties waar de arrestanten die zij konden identificeren in het verleden aan meegedaan zouden hebben.

Van de oorspronkelijke vraag uit Groningen om een onderzoek "met betrekking tot de (...) aangehouden verdachten, welke reeds eerder bij soortgelijke strafbare feiten betrokken zijn geweest" is al weinig meer over.

De BVD heeft namelijk geen onderscheid gemaakt tussen akties waarbij mensen opgepakt zijn en gebeurtenissen waarbij iemands deelname is waargenomen. Vaak

staat er in de BVD-lijst alleen "betrokken bij verzet tegen ontruiming", "spreker bij een demonstratieve optocht" of "deelgenomen aan bezetting van het VNO-kantoor te Den Haag". Van "strafbare feiten" was in die gevallen geen sprake.

Wat het selectie-kriterium voor "soortgelijke" (als WNC-ontruiming, J&J) akties is geweest, is volstrekt onduidelijk: wat heeft een inbraak in een bunker met kraken te maken? Of het verspreiden van pamfletten tegen het Pausbezoek met artikel 140? Aan de andere kant is de opsomming onvolledig, uit Amsterdam wordt alleen de laatste ontruiming van Stadhouderskade 82/83 genoemd. Er staan echter ook een aantal oude bekenden op de lijst waarvan je kunt vermoeden dat ze meer op hun kerfstok hebben dan de picketline bij de PGGM.

Voor zover valt na te gaan wist de BVD in ieder geval tien mensen te identificeren die geen CRI-antecedenten hadden, maar blijkbaar wel in het archief van de geheime dienst voorkomen.

Deze door de BVD geleverde informatie werd echter niet alleen gebruikt ter identificatie van de verdachten. De CRI ging ermee aan de slag en produceerde een analyse ter ondersteuning van de artikel 140-aanklacht. Daarin wordt aan de hand van vijf hypothesen de onderbouwing voor een 'criminele vereniging' geleverd, die later grotendeels door de Officier van Justitie is overgenomen. De CRI probeert hierin onder andere aan te tonen dat mensen zich bewust waren dat ze meededen aan een criminele vereniging, vanwege het simpele feit dat ze al eerder aan gewelddadige akties hadden meegedaan. Om dat te ondersteunen worden de volgende akties opgesomd, met daarachter de bijbehorende NN-nummers: de aktiekraak bij de European Festivities in Den Haag, een aantal VAK-mobiel akties, een ontruiming in Utrecht, de picketline bij de eigenaar van het WNC in Zeist, de ontruiming van de Stadhouderskade 82/82 in Amsterdam en verzet bij de ontruiming van het Klooster en van de Oosterstraat in Groningen. Dat de gegevens hierover afkomstig zijn van de BVD en niet (uitsluitend) uit CRI- of politie-archieven probeert men te verhuilen. Zo werder er een aantal brieven en processen verbaal aan het dossier toegevoegd die het moeten doen voorkomen dat de informatie over deelname aan deze akties afkomstig is van de plaatselijke politie respectievelijk de Marechaussee-recherche.

Uit het tamelijk chaotische dossier komt echter een ander beeld naar voren. Ten eerste zijn deze stukken allemaal pas opgesteld nádat de CRI-analyse afgerond was, kennelijk om de aandacht van de BVD af te leiden. Uit een van de brieven blijkt wel heel duidelijk dat de reactie niet spontaan was, de brief van het Centrale Recherche Bureau van de Marechaussee begint met de zin: "N.a.v. een dezerzijds telefonisch verzoek van het Recherche Bijstandsteam te Groningen..." De brief is gedateerd op 19 juni 1990 en bevat de namen van 3 arrestanten die bij de KMAR als antimilitarist bekend staan. 19 juni is ook de dag dat de CRI-analyse verscheen, waarin deze informatie al was opgenomen...

Ten tweede is men bij het opstellen van deze verhuillende dokumenten niet al te zorgvuldig geweest. Waar de KMAR slechts 3 mensen wist op te hoesten, noemt de CRI-analyse er 5. De PID uit Zeist meldt in haar proces-verbaal dat men 7 arrestanten herkend heeft die ook bij de picketline waren en in het CRI-rapport staan er weer 2 meer.

Van die (2+2=) 4 extra mensen waren er 3 oorspronkelijk niet bij de CRI bekend. Die moesten dus ergens anders vandaan komen. En inderdaad: ze staan wel genoemd op de BVD-inventarisatie.

Ten derde is er ter versluiering een lange lijst toegevoegd van de Groningse politie met daarop die arrestanten die bekend waren van eerdere akties in verband met het

WNC of kraken in die stad. De twee Groningse akties die in het CRI-rapport worden opgevoerd staan vreemd genoeg niet op die lijst. Over de Amsterdamse ontruiming is helemaal niets te vinden.

Met het vaststellen van de identiteit van de arrestanten was men intussen ook behoorlijk opgeschoten. Van de gevallen waar alleen vage BVD- of PID-informatie over beschikbaar was, moest zo mogelijk nog een bevestiging komen. Het raadplegen van andere registratie-bestanden, zoals de Informatiseringsbank, was slechts een van de trucs waarvan de politie zich bediende. Minder bekend is dat er nog veel grovere methodes gehanteerd werden. De mannen van het Groningse bijstandsteam werden op pad gestuurd: met een stapeltje foto's op zak gingen zij op bezoek bij niets vermoedende ouders. Dat leverde in Oost Groningen een konfrontatie op waar achtereenvolgens de vader en de moeder van een NN volhielden dat zij de persoon op de foto niet herkenden, laat staan dat het hun zoon was. In een ander geval had de arrestant niet echt meegewerkt aan het nemen van de foto. Daardoor stond hij er van opzij op, met een nogal vreemd, bleek, weggedraaid hoofd. Met die foto kwam de politie bij de ouders aan, vertelde niet waarover het ging en lieten deze foto zien. De ouders dachten dat er iets verschrikkelijks gebeurd was en bevestigden dat dat hun zoon was. Een meisje die haar naam niet wou zeggen werd op het bureau gekonfronteerd met haar ouders die ze na ruzie al vier jaar niet gezien had. Een oom bij de politie werd ingezet om haar te verhoren. Niets ging de politie te ver om achter de namen van de krakers te komen.

Deze bevindingen sterken ons in de overtuiging dat de basis van de CRI-analyse én van de bewijsvoering op het proces is gelegd door BVD-informatie. De verstrengeling van werkzaamheden van BVD, CRI en politie komt hier wel heel onegeneerd naar voren. Terwijl de BVD oorspronkelijk alleen gevraagd was te melden wat er bij hen over de arrestanten bekend was, ging de grote hoeveelheid door hen geleverde informatie een geheel eigen leven leiden.

Deze dingen gebeuren omdat de BVD jarenlang stilletjes bezig is geweest haar terrein uit te breiden zonder dat iemand er zicht op had, of er iets van zei. Al die kleine stapjes bleven ongecontroleerd en pas op het moment dat men op de golven van 'maatschappelijke verontwaardiging' over de gebeurtenissen in Groningen het idee krijgt dat alles kan, komt er iets naar boven van hoe ver men bereid is te gaan. En daadwerkelijk gaat.

Er wordt in Nederland veel bijgehouden over aktievoerders, meer dan over het algemeen wordt aangenomen. Daar merk je normaal gesproken niets van. Pas als het er op aan komt, wordt de verzamelde informatie ingezet.

Jan Karel en de ETA-bom

Naast de relatie BVD-PID is het op lokaal nivo interessant de verhouding tussen PID en CID, de Criminele Inlichtingen Dienst, te bekijken. Op dit vlak is sprake van vergelijkbare belangentegenstellingen en tegelijkertijd overlappingen tussen het verzamelen van inlichtingen én opsporingswerk.

Was er in het verleden in ieder geval formeel nog een duidelijke scheiding tussen de archieven van de PID en de CID, uit bovengenoemde uitgelekte nota's bleek jaren geleden al dat in Amsterdam gedacht werd over samenvoeging, omdat men zich toch met dezelfde klanten zou bezighouden. In het plan zouden 30 PID-ers en 20 CID-ers naast elkaar functioneren onder één chef. Hoe het intussen gesteld is met de reorganisatie van CID en PID is ons niet bekend.

In 1988 werd door de Commissie van Toezicht Herkenningsdiensten een advies uitgebracht om het privacyreglement van de CID-registratie op te rekken. Daarmee zou het mogelijk moeten worden 'zachte' informatie uit het grijze veld van de Criminele Inlichtingendienst op te slaan. Het gaat dan om personen die niet vallen onder degenen die krachtens het CID-privacy-reglement mogen worden geregistreerd, maar het accent ligt op "personen die worden verdacht van het plegen of gaan plegen van strafbare feiten die een ernstige inbreuk maken op de rechtsorde." Ook hier wordt weer het gevaar voor de rechtsorde gebruikt als breekijzer voor de uitbreiding van bevoegdheden, in dit geval toestemming voor het opslaan van gegevens.

Dat de PID en CID-registraties inderdaad door elkaar kunnen lopen, bleek bij de arrestatie van Jan Karel L. die -onterecht- verdacht werd van de aanslag op het Aurora-gebouw in Amsterdam, (later geclaimd door de ETA), vlak voor middernacht op 30 juni 1990. De politie kwam bij hem terecht op basis van niet te herleiden 'CID-informatie' en een foto die nooit bewaard had mogen worden. Een rekonstruktie.

Nadat er met een getuige van de aanslag een kompositie-tekening was gemaakt, kwam er volgens de dossiers meteen een aanwijzing die in de richting van Jan Karel wees. "Blijkens binnengekomen CID-informatie, vertoont deze kompositie-tekening een sterke gelijkenis met een man genaamd Jan L(..)", gevolgd door een vage adresaanduiding. Waar deze gegevens vandaan komen is onduidelijk, ze zijn niet aan het dossier toegevoegd. (Die aanwijzing was er schijnbaar binnen een kwartier, het proces-verbaal is gedateerd op 30 juni 1990, de dag van de aanslag!).

Met deze informatie ging de politie onmiddellijk, op zondag, naar het bevolkingsregister voor een recente foto en de precieze persoonsgegevens van de verdachte. Het bevolkingsregister gaf die zonder morren af.

Toen de getuige die zondagavond van de reeks getoonde foto's juist deze pasfoto wat langer vasthield, dacht de politie beet te hebben. Volgens het proces-verbaal maakte de getuige hierbij een opmerking dat dit de dader zou kunnen zijn.

Vanaf de volgende dag stond Jan Karel onder observatie om een week later gearresteerd te worden. In die week werd zijn telefoon afgetapt, zijn post gecontroleerd, hij werd uitgebreid gefotografeerd en dag en nacht gevolgd.

Voornoemde getuige kreeg later in diezelfde week nog een keer een serie foto's van kale mannen te zien en heeft toen iets gezegd, zoals hij zelf later bij de rechter-commissaris verklaarde, over het feit dat Jan Karel er weer tussen zat. Het proces-verbaal over deze fotokonfrontatie ontbreekt in het dossier.

Daarna bestonden de fotoboeken alleen nog maar uit foto's van de verdachte, gefotografeerd tijdens de observatie.

Toen Jan Karel uiteindelijk werd opgepakt, werd de getuige naar het bureau gehaald met de vraag: "We hebben die vent van de foto's nu in levende lijve. Kom je even kijken?"

Wilting claimde namens de politie in de pers een "100% herkenning" en bleef ook nadat de aanslag door de ETA was geclaimd triomfantelijk verklaren dat Jan Karel nog steeds verdachte was.

Na tien dagen voorlopige hechtenis echter, kwam Jan Karel weer vrij, omdat bij de meerkeuze-konfrontatie niemand van de andere getuigen hem aanwees.

Een aantal weken na Jan Karels vrijlating werd de zogenaamde kroongetuige nogmaals door de rechter-commissaris verhoord. Bij deze gelegenheid ontkende de getuige dat hij ooit had gezegd dat hij Jan Karel herkend had. De politie zat er dus vanaf het begin af aan helemaal naast. In feite had de politie niets anders dan die vage "CID-informatie". De rest van het bewijsmateriaal is moedwillig gekonstrueerd: de politie voerde de getuige zolang foto's van Jan Karel dat hij dacht dat het hem

was. Bewijsmateriaal van nul en generlei waarde.

De vraag dringt zich op wat voor 'CID-informatie' er over deze 'verdachte' was opgeslagen.

Jan Karel is filmer en maakte in het verleden een aantal documentaires over de kraakbeweging en het Dierenbevrijdingsfront. Hij had geen strafblad en niemand kent hem als 'Jan' zoals hij volgens de CID-gegevens zou heten.

De enige plek waar hij zo geregistreerd staat, is in zijn rijbewijs. Dat leidt tot het ernstige vermoeden dat het met de auto naar demonstraties of politieke manifestaties gaan al voldoende grond is voor opname in het CID-archief.

Daar komt nog bij dat tijdens het onderzoek zowel de getuige als de verdachte gekonfronteerd werden met foto's van aktievoerders, ooit opgepakt bij een aktie van de Vegetariërsbond. Verkleed als vis verstoorden zij een viswedstrijd voor hoogwaardigheidsbekleeders. De aktievoerders zaten minder dan een uur vast en alleen degenen die hun naam niet wilden zeggen werden gefotografeerd. De hele zaak werd geseponeerd en de foto's hadden vernietigd moeten worden, omdat ze gemaakt waren zonder dat er sprake was van in verzekering stelling. In plaats daarvan verschenen ze in een geheim opsporingsbulletin van de CRI uit Den Haag, met de vraag: "Wie kent deze aktievoerders?" Volgens de politie en de getuige gaat het hier om een foto Jan Karel. Zijn advokaat zoekt nu uit waarom deze foto niet vernietigd werd en hoe dit CRI-materiaal in Amsterdam terecht kwam.

Jan Karel rekent op een fikse schadevergoeding vanwege aantasting van zijn eer en goede naam door de steeds herhaalde publieke beschuldigingen en de onterechte hechtenis. Een andere manier om dit volkomen onrechtmatige onderzoek aan te kaarten is er niet. De verdachte die ontslagen is van rechtsvervolging heeft geen enkele mogelijkheid alle fouten die er door de politie zijn gemaakt te laten toetsen door een rechter. De zaak wordt geseponeerd, de politie aanklagen kan niet.

Registratie van zogenaamde 'zachte' informatie over politieke activiteiten beperkt zich dus niet tot de PID. Het ongelimiteerd verzamelen van gegevens en foto's kan er toe leiden dat dit materiaal, eenmaal opgeslagen, op reis gaat en ooit weer ergens opduikt. Iedereen die ooit op de een of andere manier in de ogen van het gezag aanleiding gegeven heeft geregistreerd te worden, loopt de kans net als Jan Karel bij het verlaten van het postkantoor een zwarte zak over zijn hoofd te krijgen, tegen de muur gekwakt te worden om vervolgens door een zwaarbewapend arrestatieteam geblinddoekt afgevoerd te worden naar het hoofdburo.

"DE BVD VERZAMELT GEEN GEGEVENS OM DAAR VERVOLGENS NIETS MEE TE DOEN."

Dit zei minister Dales over het gebruik van BVD-informatie als bewijsmateriaal in de Groningse WNC-zaak. Ze voegde er nog aan toe niet bang te zijn dat de bevoegdheden tussen enerzijds politie en OM en anderzijds de BVD in het geding komen. Dat de minister er niet mee zit de grenzen aan BVD-optreden wat op te rekken is al eerder gebleken. In het geval van de Ziedende Bintjes ging ze in de Kamer veel verder dan Keller in Wageningen, door te verklaren dat alleen al het feit dat niet uitgesloten kan worden dat er een risico van herhaling is, aanleiding genoeg is voor aandacht van de BVD.

Het NOS-journaal van zaterdag 8 september j.l. liet het bericht over de komende uitbreiding van bevoegdheden van de BVD niet weinig suggestief gepaard gaan met beelden van de WNC-rellen in Groningen. Blijkbaar is het al vanzelfsprekend in welke richting de BVD zich bij de komende reorganisatie zal profileren.

De in deze brochure aangehaalde voorbeelden geven aan dat de BVD al veel langer bezig is haar werkterreinen uit te breiden. De revoluties in het Oostblok zorgen voor een versnelde formalisering van de huidige praktijk.

BVD-informatie wordt aangereikt om te dienen als bewijsmateriaal, misschien nog enigszins verhuuld in een zaak als die tegen de WNC-arrestanten, die in het volle licht van de schijnwerpers wordt behandeld, maar onverbloemd en met zekere trots in het geval van de postwissel-fraudezaak.

Waar het eindeloos opslaan van 'zachte' informatie en het illegaal bewaren van polaroid-kiekjes toe kan leiden bleek in de zaak van Jan Karel en ETA-bom. Op basis van één signalement en wat vage CID-informatie kan het gebeuren dat een volstrekt onschuldig iemand tot in lengte van jaren met het label '(mogelijk) terrorist' rondloopt.

Deze ontwikkeling, de politie die zich op het gebied van inlichtingendiensten begeeft, is minstens zo gevaarlijk als de ontwikkeling dat de BVD opsporingswerk doet. Verregaande samenwerking danwel overlapping in registraties en werkterrein leveren situaties op die oncontroleerbaar zijn.

Het wereldbeeld van de gemiddelde BVD'er doet de rest. De fixatie op cryptische uitlatingen en conspiratieve bewegingen, waarbij heel links verwordt tot 'Umfeld' van mogelijk extremistische cellen, heeft vergaande gevolgen.

Infiltrant Han kreeg de opdracht zich actief op te stellen en sloeg vaak radicalere taal uit dan men in de groepen waarin hij infiltreerde gewend was. Hij deed met toestemming van de BVD mee aan gewelddadige acties, en soms gaf de BVD hem daar zelfs opdracht toe. Voor nachtelijke vernielingen op het kazerne-terrein Lunetten in Vught kreeg hij de complimenten van zijn runners. Op Kamervragen over dit onderwerp komt geen antwoord; de Minister haalt twee akties door elkaar en weet van geen infiltraties.

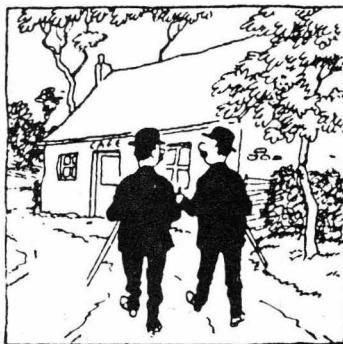
Als de BVD mensen opdracht geeft aan akties mee te doen is het nog maar één stap

naar autonome geheime dienst-akties, in de ons omringende landen geen onbekend verschijnsel.

Iedere benadering is er één. De door ons verzamelde benaderingen geven een slechts een indicatie van wat de BVD voor heeft met *links*. Wat de BVD verder nog uitvoert is onbekend en daardoor des te beangstigender. Die zaken blijven immers helemaal in het duister.

De taak van een geheime dienst is het verzamelen van informatie. Het grote gevaar schuilt in wat er met die gegevens gedaan wordt, en in de ongecontroleerde handelswijze van de veiligheidsdienst.

Tilly & Ruud

Eind april 1990 werd Ruud van Aaken, toen nog vijfdejaarsstudent plantenveredeling aan de Landbouwwuniversiteit Wageningen, thuis bezocht door een man en een vrouw die zeiden van de BVD te zijn. Ze waren uit op een nader gesprek met Ruud, die uit nieuwsgierigheid op de uitnodiging inging, maar voor de zekerheid besloot de gesprekken op een bandje vast te leggen.

Op 1 en 8 mei 1990 vonden in verschillende horeka-gelegenheden in de omgeving van Wageningen twee gesprekken plaats met Tilly Roodduyn van de BVD en Richard Mulder van de PID in Wageningen.

Hieronder publiceren wij de letterlijke weergave van het eerste gesprek, dat ruim drie kwartier duurde.

Tilly: "In ieder geval alvast hardstikke bedankt dat je bent gekomen."

Ruud: "Nou ja afspraak is afspraak natuurlijk. De vorige keer was ik enigszins overdonderd, van daar dat ik in eerste instantie neen zei, maar deels uit nieuwsgierigheid is het dan dus toch ja geworden. Vooral ook omdat jullie zeggen er wordt een hoop over gekletst, gediscussieerd, gelezen. Daar heb ik nog nooit wat over gehoord van iemand van de Dienst zelf, ook logisch natuurlijk."

Tilly: "Nou dat is een beetje inherent aan onze werkwijze. Dat hoop ik je nog duidelijk te kunnen maken. Uit wat je me tot nu toe hebt verteld heb ik wel begrepen dat je nog nooit persoonlijk met een BVD-er of binnenlandse veiligheidsdienst te maken hebt gehad. Je weet er dus waarschijnlijk ook érg weinig van, behalve dan wat er in de kranten staat. Daarom zal ik je er wat over vertellen. Als je er naderhand nog vragen over hebt moet je ze maar gewoon stellen, en dan vertel ik voor zover mogelijk wat het antwoord daarop is."

Géén politie

Tilly: "De BVD is na de tweede wereldoorlog opgericht, hè, even heel kort geschiedenis, en toen is bepaald dat wij geen opsporingsbevoegdheden hadden. Wij zijn dus geen politie in die zin. Wij houden ons bezig met allerlei stromingen, dat is ook geregeld in de Wet op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten. Ons handelen wordt gekontrolleerd door de vaste Tweede Kamer-commissie, die bestaat uit de voorzitters van de, of de fractievoorzitters van de grootste partijen in de Tweede Kamer. En in die wet hebben we eigenlijk drie taken gehad. De eerste is het doen van antecedentenonderzoeken naar mensen die vertrouwensfuncties gaan bekleden. Daar zou je bijvoorbeeld zelf mee te maken kunnen hebben. Maar ook al zeg jij bijvoorbeeld na een kwartier hé, nou sorry ik voel hier helemaal niet voor of ik wil nooit meer wat met jullie te maken hebben of wat dan ook, dan zou dat voor zo'n antecedentenonderzoek als zodanig, al zou je daar zelf ooit onderwerp van worden, dan zou dat nooit consequenties voor jou hebben. Want dat is voor ons gewoon heel strikt geschieden."

Ruud: "Dus mijn naam bijvoorbeeld blijft altijd binnen de dienst?"

Tilly: "Ja, dat komt nooit naar buiten, dat is ook wat in de wet genoemd wordt onze plicht op bronbescherming. Daarom ook als iemand verhalen over ons in de pers brengt, zeggen wij altijd geen commentaar. En waarom zeggen wij dat? Niet omdat we niks daarover kwijt zouden willen als ze ons onheus bejegenen. Maar stel je nou voor: Nu praat ik met jou en dan zeg ik: 'geen commentaar' en dan praat ik een keer niet met iemand en dan zeg ik 'neen'. Dus op het moment dat ik dan zeg 'geen commentaar' denken ze: 'haha, er zit toch wat'. Dus vandaar dat wij altijd standaard zeggen: 'geen commentaar'. Nou die antecedentenonderzoeken. Als jij zou solliciteren naar een vertrouwensfunctie hè, dat is die beveiligingsfunctie ten aanzien van vitale bedrijven

en ten aanzien van bepaalde regeringsfuncties, en dat zijn dan inderdaad die functies die in het kader van een eventuele oorlog, ja van vitaal belang zijn."

Ruud: "Dus dat gebeurt ook voor bedrijven? Ik dacht alleen overheids- en semi-overheidsbedrijven..."

Tilly: "Ja, jij noemt dat semi-overheidsbedrijven en ik noem dat vitale bedrijven. Noem ik dus bepaalde functies bij de NS, bepaalde functies bij de Gasunie, hè, maar dan kan je niet zeggen een heleboel functies. Bovendien wordt het aantal vertrouwensfuncties, dat heb je natuurlijk wel in de krant kunnen lezen, enorm teruggebracht. Hè, die dreiging uit het Oostblok valt grotendeels weg, nou dan moet dat natuurlijk ook gelden voor het aantal vertrouwensfuncties en wat je bijvoorbeeld doet aan kontra-spionage."

Demokratie

Tilly: "Ik denk dat ik je geen geheim verkap als een van de andere taken van de dienst is: kontra-spionage. Nou, dat is natuurlijk aan veranderingen onderhevig geweest. Wij zijn heel erg afhankelijk van de politiek. De politiek zegt nu natuurlijk van nou, er moet minder aan gedaan worden, die dreiging is veel minder. Een heleboel oostblok-landen hebben hun diensten opgeheven, dan moet je daar op gegeven ogenblik ook niet meer naar kijken. Nou in die zin zijn wij daar ook van afhankelijk, als dat dan door de politiek gezegd wordt dan gebeurt dat ook niet meer. En het kan ook anders niet, anders zouden wij natuurlijk heel erg veel problemen krijgen met eh, met de democratie. Als je natuurlijk op een gegeven moment zegt van nou wij willen die democratie, die willen wij bewaken, daar hebben wij een taak in gekregen, dan zou het heel erg strijdig zijn als wij dingen gingen doen terwijl het parlement zegt van dat mag niet. Vandaar ook dat we daar ook eerlijk de hand in houden."

Ruud: "Het blijft natuurlijk een wat raar breukvlak in zitten. Enerzijds werken jullie vertrouwelijk, anderzijds moet er een soort terugkoppeling zijn vanuit de controlerende Tweede Kamer."

Tilly: "Er is natuurlijk een minister van Binnenlandse Zaken die politiek verantwoordelijk voor ons is. En zij hoedt zich er natuurlijk voor dat wij niet buiten het boekje gaan, want dat kan haar de kop kosten. Dat is in menig buurland al gebeurd. Ik denk dat het ook een beetje met de Nederlandse instelling te maken heeft, maar je hebt wel gelijk als je zegt dat er tussen een veiligheidsdienst - wij zijn een veiligheidsdienst, geen inlichtingendienst, puur ter bewaking van de democratie, wat je daar ook onder verstaat - is het natuurlijk wel zo dat er altijd een soort spanningsveld is. Hè, kijk eerlijk is eerlijk, maar dat is dan ook nodig geoordeeld, na de tweede wereldoorlog. Er zijn altijd partijen of groeperingen die zeggen: 'Leuk die democratie, daar hebben we helemaal geen boodschap aan, daar hebben wij niks mee te maken, daar storen wij ons niet aan.' En dan heeft een democratie misschien toch te weinig herstellend vermogen."

Stukje Shell-activisme

Tilly: "En dan raak ik natuurlijk ook meteen aan de derde taak: wij kijken naar politiek extremistische stromingen. Een heleboel mensen zeggen dan meteen: dan kijken jullie zeker alleen naar extreem-links. Dat is niet waar. Net zo goed als dat extreem-links ondemokratisch kan zijn, kan extreem-rechts natuurlijk ook ondemokratisch zijn. Bovendien kijken wij naar groeperingen, die misschien dan wel een heel geoorloofd doel nastreven, maar met de verkeerde middelen. Op het moment dat jij zegt: Shell uit Zuid Afrika...nou ja het is niet zo'n goed voorbeeld. Iedereen mag een politieke partij oprichten ook al is het met als enige item Shell uit Zuid Afrika. Iedereen mag een picket-line houden, demonstreren tegen Shell, de hele Maliebaan mag je volzetten met mensen, spandoeken die tegen Shell zijn, je mag sandwichborden en petitie, je mag een konsumentenboykot tegen Shell organiseren. Maar op het moment dat je slangen-snijdt, dan ga je te ver. Op het moment dat jij brand sticht bij Shell, ga je te ver. Dat is hetzelfde natuurlijk met die Makro's, dat is een heel legaal protest, maar..."

Ruud: "Maar dit is ook weer zo'n punt waar die scheiding natuurlijk vaag is. Het is niet alleen persoonlijk verschillend

wat men onder democratie verstaat, maar ook een rechtbank heeft er natuurlijk moeite mee. Niet voor niets duren rechtszaken altijd erg lang omdat ze zo gekompliceerd zijn. Zo zijn er ook wel eens mensen veroordeeld wegens het houden van een picketline, hetgeen jij nu bij de legale dingen plaatst."

Tilly: "Nou neen, even... Kijk. Een picketline als demonstratieve uiting is zonder meer toelaatbaar. Dat je daarbij bepaalde aanwijzingen van de politie, als openbare orde element moet handhaven en je verzet je dan tegen die aanwijzingen dan kan een politie-agent jou vervolgen wegens wederrechtelijkheid of zulk soort dingen. Maar daar hebben wij natuurlijk niets mee te maken. Dat moet je dus echt heel strikt gescheiden houden. Wij zijn de veiligheidsdienst en houden die belangen in de gaten. Mochten er ernstige misdrijven aan het licht komen dan hoort de politie dat van ons, dat zijn wij gewoon verplicht, dat staat óók in de wet. Is natuurlijk vrij logisch dat als wij er kennis van dragen dat misschien iemand om zeep geholpen zou worden dan zouden wij natuurlijk niet meer kunnen zeggen dat wij die rechtsstaat proberen te verdedigen als wij zo iemand over hoop zouden laten schieten. Hè natuurlijk, iedereen legt de grens van die middelen anders. Maar wij, ja kijk, de meerderheid van de politiek heeft gezegd daar ligt ie en daar ligt dan voor ons de grens. En dat is dan iets waar we naar kijken. Maar wat is je reactie hier een beetje op. denk je van eh...?"

Ruud's opvattingen zijn anders dan die van de politiek en de rechtspraak: "Mijn sympathieën liggen meer in de linkse hoek, maar dat zal jullie ook wel bekend zijn, neem ik aan."

Tilly: "Nou, neen niet in het bijzonder. Kijk ja, je kan het verwachten natuurlijk maar, op zich mag dat ook."

Ruud zegt terugkomend op Shell dat de linkse partijen, als toen nog de PSP officieel dat soort acties afwezen, "maar dat is dan onze opvatting en we respekteren ook de opvattingen van anderen, dus van de mensen die destijds de MAKRO in de brand hebben gestoken bijvoorbeeld. Het is konflikterend maar ligt al heel anders dan het standpunt van het kabinet."

Prijskaartje

Tilly: "Nou kijk, ik denk ook dat je heel duidelijk moet zeggen: Iedereen mag zijn eigen middelen kiezen. Alleen als je voor bepaalde middelen kiest, dan weet je dat de rechtsstaat, de meerderheid van de mensen, het daar niet mee eens is. Anders zouden ze niet op die grote middenpartijen stemmen -laten we gewoon even heel eerlijk zijn- en dan kun je dus verwachten dat die rechtsstaat of die democratie, of wat die grote groep dan als democratie oordeelt, zich met jou bezig gaat houden. En dat is denk ik ook heel duidelijk dat die mensen dat ook best wel aksepteran. Ze zullen het niet leuk vinden, vind jij natuurlijk ook niet, als de politie iets veroordeelt wat jij niet leuk vindt. Of als je ineens de BVD in dat kader op je dak zou krijgen. Maar, ze aksepteran het wel als iets wat nou eenmaal onvermijdelijk is. Omdat ze ook best wel weten, OK wij konformeran ons natuurlijk niet aan die rechtsstaat. Zij zeggen dat bijvoorbeeld ook heel erg mooi: 'Jullie rechtsstaat is de onze niet.' Op dat moment plaats je jezelf al snel buiten zo'n rechtsstaat."

Ruud: "Naast de democratische vrijheid komt nog een andere vrijheid, en dat is een persoonlijke vrijheid. En dat kan botsen."

Tilly: "Dat vind ik nou een mooi voorbeeld dat je daar aanhaalt. Die persoonlijke vrijheid. Nu is het zo dat iedereen in Nederland mag denken wat ie wil. Als jij, terwijl wij hier zitten te praten denkt: 'hmhum, ik geef ze groot gelijk dat ze die MAKRO's in de brand steken', dan kan ik daar niks aan doen. Wil ik ook niks aan doen, dat is inderdaad je persoonlijke vrijheid. Dat heb je hetzelfde als met gewetensbezwaarden, op wat voor gronden ze ook weigeren, die militaire dienst weigeren is hun goed recht. Alleen daar wordt in de rechtsstaat altijd als het ware een soort prijskaartje aangehangen. Zo verkrijgen jehova's zonder problemen vrijstelling, terwijl mensen uit de pacifistische hoek het daar heel wat moeilijker mee hebben, om hun gewetensbezwaren rond te krijgen, omdat dat natuurlijk al veel moeilijker te toetsen is."

Ruud: "Is dat dan een teken van hoe onze democratie erbij staat, een mankement bijvoorbeeld?"

Tilly: "Nou ik denk dat dat binnen een democratie zou moeten kunnen dat je militaire

dienst mag weigeren, maar dat heeft dan ook zijn consequenties (...) Dat is dan altijd dat stukje persoonlijke vrijheid, hoe ver ga je daar in? Hoeveel consequenties wil je daarvan dragen. En dat is natuurlijk net zoiets als de MAKRO: de een vindt dat wel geoorloofd en de ander vindt dat niet geoorloofd. En je mag best wel denken: 'Nou steek ik lekker de MAKRO in de fik', alleen je moet het niet gaan doen. Kijk op dat moment kom je natuurlijk."

Ruud zegt dat hij zelf nooit zoiets zou doen en ook vindt dat anderen dat niet zouden moeten doen. Tegelijkertijd is hij van mening dat de manier waarop die zaak toen is aangepakt, als crimineel-politieke zaak met zware strafrechtelijke middelen, zo niet te vergelijken is met andere brandstichtingszaken. Dat daaruit blijkt dat er iets scheef zit met ons Nederlandse bestel, dat dat niet klopt.

Tilly: "Maar denk je ook niet: stel een brandstichter steekt een heel groot pand in de fik. Nou, technisch sporen onderzoek, dan heb je op gegeven moment de dader. Maar dat is natuurlijk ook omdat de mensen die daar mee bezig zijn, die mensen weten zo dondersgoed dat ze te ver gaan en dat ze dan met allerlei overheidsinstanties te maken krijgen. Die nemen ook zulke voorzorgsmaatregelen, dat wij daar natuurlijk niet zomaar achter kunnen kijken. Met een gewoon technisch onderzoek kom je er niet. Dus je krijgt automatisch, dat daar op gereageerd wordt. Een overheid die dit niet ongestraft wil laten, die dit niet... Stel je gewoon het andere uiterste voor, stel de minister...Korthals Altes, die was toen minister hè, tijdens de MAKRO, ja. Stel je voor dat Korthals Altes zei: 'Het is dan wel een paar MAKRO's, maar: politieke achtergrond...Laat maar.' Dan zou je natuurlijk overal... Stel je voor dat ik dan een videobedrijf in de fik wil steken zoals toen ook in Heerhugowaard is gebeurd, omdat ik toevallig de pest heb aan die eigenaar. Dan kan ik bijvoorbeeld ook zeggen: politiek misdrijf, ik haát de VVD, dus ik heb dat bedrijf in de fik gestoken omdat die man toevallig VVD is. Kijk, dan krijg je natuurlijk dat de grens heel moeilijk ligt. Kijk puur naar het feit: enkele MAKRO's, dus een serie misdrijven, waar ze helemaal geen dader bij hadden, dan denk ik dat je op een gegeven moment gewoon als overheid moet zeggen, en ik denk ook dat dat in dit geval niet anders kon: Nou ja, OK, dan maar zo'n team, want we moeten dan toch wel een daad.. Het staat toch wel heel raar als je als overheid dat maar konstant laat gebeuren. Dan ga je natuurlijk zelf de grenzen wegslaan. Ik denk dat je als overheid een hele duidelijke grens moet stellen, hier en niet verder. En ik denk ook dat die grens hier in Nederland vrij algemeen bekend is."

Ruud: "We hebben het nu wel heel erg over extremen."

Niet als James Bond

Tilly: "Dat is waar, maar het praat wel het makkelijkst. Het is natuurlijk wel een voorbeeld aan de hand waarvan je makkelijk kunt uitleggen hoe wij werken en waarom we dan in een bepaalde sfeer. Natuurlijk, er zijn een heleboel sferen die wat grijzer zijn. Vaak ook als wij bezig zijn in een sfeer die grijzer is, dan is dat met de bedoeling om bij zo'n extremere groep te komen. Want je kunt niet ineens zeggen van OK, nu wil ik daar wat van weten en nu stap ik naar RARA en nu weet ik er ineens alles van, nu vertellen ze mij dat zomaar. Dat komt natuurlijk omdat ze in de loop van de tijd natuurlijk heel conspiratief bezig zijn."

Mijn volgende vraag aan jou is: heb jij enig idee hoe wij informatie vergaren?"

Ruud: "Ik denk deels via een methode als deze, via een gesprek met mensen, heel in het algemeen. Een tweede voor de hand liggende methode lijkt me, het zijn maar wat gedachtes, want zoals gezegd, ik..."

Tilly onderbreekt: "Niet aan James Bond denken, want daar lijken we helemaal niet op."

Ruud: "Nee. Ik kan me ook voorstellen in wat grotere kringen als Wageningen, het infiltreren in bewegingen, eigen mensen die daar af en toe eens komen. En natuurlijk iedereen is vrij om te gaan en staan waar die wil, dus...ook jullie zullen zelf wel eens wat tegen het lijf lopen."

Tilly: "Nou dat is nou een punt. Maar ik zal bij het begin beginnen. Een heel groot deel van onze informatie krijgen we uit open bronnen. Zoals bijvoorbeeld een van de aktie-items binnen de beweging, dat is dus een groep mensen die zich dan bezighoudt met op zich vaak hele goeie doelen, laten we dat voorop stellen, dat is een persoonlijke mening van mij. Hele goeie doelen, maar met de verkeerde middelen. Eh. Daar komen

we dus aan informatie uit open bronnen, de media, wat er in de kranten staat, persverklaringen van hun. Daar geven ze een hele goeie inzage in hun gedachtengoed. Dat proberen ze ook voor niemand te verbergen. Bovendien zijn er natuurlijk een heleboel andere methoden en een van onze belangrijkste methoden is inderdaad, zelf zorgen dat je bij zo'n vergadering aanwezig bent. Maar dat spreekt denk ik voor zich. Nou is dat alleen niet zo makkelijk als jij denkt. Want als ik daar naar toe ga, en ik zeg: 'Hoi, ik ben Tilly Roodduyn van de Binnenlandse VeiligheidsDienst', nou ik zou het een keer kunnen proberen (lacht) maar ik weet zeker dat ze dan hun mond dichthouden."

Ruud: "Dat lijkt me ook."

Tilly: "Dat is gewoon heel erg logisch, dat hoef ik voor de rest ook niet uit te leggen. Daarom werken wij inderdaad vaak met informanten, mensen met wie wij praten, mensen die in een bepaalde sfeer goed thuis zijn. Of goed thuis zouden kunnen raken, mensen die daar een geschikt profiel voor hebben en mensen die dat voor ons zouden willen doen. En dat is dus een van de redenen waarom ik met jou praat. En waarom ik dan ook probeer zo open mogelijk met jou te zijn. Dat ik zeg van nou OK, wij zijn gewoon op zoek naar iemand die voor ons af en toe naar een vergadering zou willen gaan en die daarvan dan aan ons verslag zou willen doen. En dan moet je echt niet denken dat dan meteen

de dag na zo'n vergadering de politie op de stoep staat, want zo is dat gewoon niet. Het is vaak gewoon voor onszelf om..."

Ruud: "Een stuk beeldvorming."

Tilly: "Een stuk beeldvorming. Je hebt bijvoorbeeld ook de kans dat wij, stel jij zegt ja, ik zeg niet dat je ja zeg, maar stel. Wij sturen je naar een vergadering toe en wij komen eigenlijk tot de konklusie van nou, dit is helemaal geen doel voor ons, hier hoeven we helemaal niet naar te kijken, daar is helemaal niks mee aan de hand. Nou, dan moeten wij dus weer heel omzichtig jou terugtrekken, want dan wordt daar niet meer naar gekeken, omdat wij puur naar die extremistische dingen kijken. Soms heb je een bepaald opbouw-gebied nodig om bij zo'n extremistische cel te komen. Of nou, cel is ook weer zo'n ... dat doet me altijd meteen denken aan de RAF en dat is natuurlijk absurd. Maar om bij zo'n extremistischer gedeelte te komen. Hè, omdat je niet helemaal blanko binnen zo'n extremistische groep zou kunnen komen. Of voor zover het echt extremisme betreft, maar zeg maar een groep die de verkeerde middelen hanteert. Daar vragen wij mensen voor waarvan wij denken, nou die zouden misschien daartoe bereid zijn, die zouden misschien dat kunnen, hè."

Op heimelijke wijze

Tilly: "In het geval van het Wageningse denk ik daar bijvoorbeeld aan hè, hier is toentertijd zo'n aktie geweest van de, eh, Ziedende Bintjes. Ja dat is dus een voorbeeld."

Het gesprek wordt onderbroken door een koffie-juffrouw.

Tilly: "Nou, dat is daar een heel goed voorbeeld van: genetisch gemanipuleerde aardappeltjes ja he, zeg ik het goed? en daar liepen nog allerlei bezwaarschriften tegen. Dus de democratische rechtsgang was eigenlijk nog helemaal niet afgerond. En toch vonden een paar mensen het nodig om dan dat hele veld met bintjes om te ploegen. Nou daar was daar natuurlijk voor de rest niets nodig. Nu kun je natuurlijk best wel tegen bio-genetisch gemanipuleerde aardappeltjes zijn he. Vooral dat je je kunt afvragen, dat stond ook heel terecht denk ik in die aktie-bladen waarom maken ze in godsnaam aardappeltjes die tegen bestrijding... Waarom gaan ze in godsnaam bepaalde bestrijdingsmiddelen creëren waar bepaalde aardappeltjes tegen kunnen? Waarom maken ze geen aardappeltjes die geen last hebben van insecten, zodat je geen bestrijdingsmiddelen nodig hebt? Dat is natuurlijk heel terecht, maar het feit dat ze het op die manier doen hè, en nog niet eens proberen om die publieke discussie op ... Als ik tegen genetisch gemanipuleerde aardappeltjes zou zijn, dan zou je daar een hele publieke discussie ... Want, nou het was dat ik daar van hoorde, maar voor de rest weet je daar niet veel van, hè. Wat denken mensen bij genetisch gemanipuleerde dingen? Ja, dan denk ik aan een koe met de oren van een cocker-spaniël bijvoorbeeld. Nee, en daar kun je wel om lachen, maar kijk en daar heb ik het alweer over dat specialisme ... Er zijn natuurlijk een heleboel mensen bezig en ook als je artikelen leest over de bio-genitika: dat zijn altijd enorm technische dingen. Terwijl daar hele enge kanten aan zitten."

Misschien zitten er ook hele goeie kanten aan, aan de bio-genetika hè. Maar dat is dan weer zo'n waarde-oordeel dat ik zeg van: nou iedereen mag tegen bio-genetika zijn persoonlijke moet ik eerlijk zeggen dat ik (dat is gewoon puur intuïtief) er de kriebels van heb. Het idee hè. Terwijl er misschien ook best wel hele goeie dingen uitkomen. Maar niet op die manier hè. En dat is dus een item wat hier in Wageningen, denk ik, heel erg speelt: die bio-genetika hè, dat aktivisme tegen de bio-genetika. Vandaar ook dat jij zei van: nou ja, in Wageningen heb je dat misschien niet zo nodig. Nou, wij denken dat we dat in Wageningen wel nodig hebben, al is het alleen maar eens om te kijken van: wat zitten daar nou voor een mensen, moeten wij daar naar kijken, moeten we er niet naar kijken, is dit incidenteel geweest of kunnen we vervolgens een hele, ja, serie van aanvallen op laboratoria en alles ... Aanvallen ook tussen haakjes hè, want ik zie het niet voor me dat mensen echt massaal zo'n ding zullen bestormen. Maar ook op heimelijke wijze, zo'n aktie: niet openlijk. De volgende ochtend: die mensen komen daar en opeens het hele veld is omgeploegd! Hoe vond je trouwens die aktie?"

Ruud doet geen echte uitspraak maar konstateert dat de democratie altijd te laat komt waar het de controle op bio-technologisch onderzoek betreft.

Tilly: "Ja, maar dan heb ik een vraag aan jou hè. Kijk, dan zeg jij: 'ja fijn die democratie'. Waar ben je dan hè? Want dat zeg jij in feite. Maar waar was die onderzoeker ...? Ja kijk, nou weet ik wel: onderzoekers gaan altijd verder, onderzoekers willen altijd meer doen. Maar waar zijn dan die kritische mensen die dat dan eens publiekelijk maken? Ik denk dat als daar eens een heel goed stuk over zou komen hè, ... Nou net wat je zegt: populair wetenschappelijk, maar ook voor ieder gewoon mens begrijpelijk. Dacht je dan dat er niet meer mensen tegen zouden zijn? Denk je niet: doordat het een klein groepje is en zo technisch is ...? En dat dat dan een goed doel is, dat je dan zulke middelen gebruikt?"

Transgene muisjes

Ruud zegt dat de schade bij de aktie van de Ziedende Bintjes wel meevalt.

Tilly: "Kijk, het schijnt een aanzienlijk bedrag geweest te zijn, maar dat doet dan nog niet eens ter zake. Kijk, in feite is het, kijk ik denk dat zulke akties in feite een beetje kontra-produktief zijn. Dat denk ik dan even persoonlijk, hè. Want als je dan kijkt, nou die Ziedende Bintjes, hoeveel mensen dat niet echt schandalig vonden, hè gewoon dan... Nou die mensen, die misschien met goede argumenten te overtuigen waren. Maar gewoon het feit dat ze zeggen: 'goh, nou dat vind ik toch wel asociaal hè, dat het op die manier gebeurt; goh, waar is dan die democratie voor'. Kijk een heleboel mensen geloven natuurlijk wel in democratie, hè dat hele grote midden. En daar zitten best wel mensen bij die kritisch denken. Ik denk dat ik mezelf ook tot dat grote midden kan rekenen. Maar ik vind bio-genetika ook eng omdat ik het niet begrijp. En waarom die onderzoekers, die mij dan vertellen dat er mooi iets tegen AIDS is wat misschien ook weer een heleboel enge kanten heeft ... Waarom staan er dan geen mensen op die dan proberen duidelijk te maken: leuk, dit zeggen ze jullie, maar denk daar eens aan, moet je die muisjes eens zien, waarom hoor je dan altijd alleen maar de pro's? En dat zeg ik dan: in een democratie, die ruimte is er om dat duidelijk te maken. Maar daar maken zij geen gebruik van."

Ruud konstateert dat er in Wageningen wel degelijk gediskussieerd wordt over de toelaatbaarheid van bio-technologisch onderzoek. En hij volhardt in zijn mening dat de kosten van de aktie niet zo groot waren dat de de baten er niet tegen op wegen.

Tilly: "Nou kijk, de baten. Dat zei je zelf al van: OK, een half jaar vertraagd, maar voor de rest is er niks wezenlijks gebeurd. Het instituut gaat er gewoon mee door hè, en kan dat ook. Want kijk, een heleboel mensen vonden het toch schandalig dat er vernielingen waren verricht. Terwijl, als er misschien een demonstratie was geweest een ludiek iets dat het meer was opgevalen en dat mensen meer bereid waren geweest er naar te luisteren. Maar kijk, nu zit je dus echt gewoon puur te diskussieren over aktie-middelen. Hè, dat je zegt van: 'nou OK, in het ene geval zal dat misschien meer helpen, in het andere geval.' Een feit blijft hè, waar we het ook al eerder over gehad hebben of waar ik het al eerder over gehad heb: die aktie-methoden worden niet geaksepteerd. Want dat is gewoon echt schade toebrengen. Kijk en daar gaat het dus niet om. In principe, als jouw fiets gestolen wordt, ons nationale delikt, dan wordt jou ook schade toege-

bracht door iemand anders. En moet de politie daar wat aan doen of moet de overheid daar wat aan doen. Dat gebeurt dan nou in de vorm van campagnes omdat het inmiddels zoveel gebeurt, fietsen stelen. Maar op zich blijft het: als jij een fiets pikt en je wordt betrapt, dan wordt je gestraft. Waarom? Gewoon, puur het is iets wat we niet kunnen toelaten. (Wat praten die mensen hard, praat ik ook zo hard? Nee toch?) En dat is dan echt iets dat je zegt van: ja, in die zin kijken wij ook naar zulk soort dingen. In het Wageningse is dat dus puur van: ja OK, kijken wat houdt het in, is dit iets voor ons, moeten wij hiernaar kijken. En daar zoeken wij gewoon iemand voor die goed de weg weet in Wageningen. Die weet waar het over gaat. Ook iemand die voor ons op technisch vlak toch in kan schatten hoe of wat. Kijk, als iemand tegen mij zegt van: nou, daar hoeft je niet naar te kijken hoor. Transgene muisjes? Niks mee aan de hand. Dan zegt mij dat natuurlijk heel weinig." Ruud geeft te kennen dat hij op technisch vlak niet zo deskundig is.

Stukje vrijwilligheid

Tilly: "Maar, wij wilden aan je vragen of jij daar een keer over wilde nadenken; of je daar wat voor zou voelen - om ons wat wegwijs te maken in Wageningen, om voor ons eens naar vergaderingen toe te gaan. En dan puur: ik denk niet dat je... Tenminste ik hoop dat je niet een rol zal willen gaan spelen van: het zijn dingen waar ik ook tegen ben of het zijn dingen waar ik ook voor ben. Maar gewoon puur: gelet op de middelen. Daarbij staat ook altijd, en dat blijft voorop staan: bronbescherming. Wij zullen tegen niemand zeggen dat jij dat voor ons doet. Gewoon puur vanwege het feit: op het moment dat mensen dat van jou zouden weten, zou het geen nut meer hebben, want dan zou dat voor jou de deur sluiten. Dat is natuurlijk iets dat wij nooit zouden willen. Ik denk dat als je erover nadenkt dat je ook in je achterhoofd moet houden, het is en blijft op vrijwillige basis. Wat je wel eens leest, dat wij mensen de klemmen aanzetten, nou dat is dus helemaal niet waar. Als jij het drie keer voor ons geprobeerd hebt en je zegt: ik vind het toch helemaal nix, ik vind het helemaal niet to the point of ik vind het afschuwelijk: nou even goede vrienden. Dan is dat altijd op vrijwillige basis. Wat ik er maar meteen bij zal zeggen, voor het geval je je dat af zult vragen: je zult er niet rijk van worden, je onkosten worden wel vergoed en je krijgt een vergoeding voor de tijd, maar het is dus niet zo dat wij met flappen van duizend gulden over de bank kunnen komen. Het is dus gewoon ook een stukje vrijwilligheid."

Ruud: "Dat lijkt me logisch, ik denk dat voor iedereen de drempel heel hoog moet liggen, als mensen dat uit financiële overwegingen gaan doen. Wat voor mij wel meespeelt, een vraag die nu ook al de hele tijd speelt, ook direkt vanaf onze eerste kennismaking: hoe zijn jullie aan mijn naam gekomen, waarom juist ik?"

Tilly: "Hoe ik aan je naam kom kan ik niet zeggen. Dat is dus ook weer een stukje bronbescherming en dat is heel jammer. Het zou makkelijker voor mij zijn als ik zou kunnen zeggen: Goh, ik heb je naam van Pietje Puk. Feit is, we hebben dus hier en daar voelsprietjes in de samenleving, om het zo maar eens te zeggen, eh...Laat ik het anders proberen uit te leggen. Jij gaat voor ons op gegeven moment naar een vergadering en daar zijn twee partijen heel erg tegen elkaar bezig. En mensen die enorm tekeer gaan tegen iets en mensen die zich wat gematigder opstellen. Maar jij zegt bijvoorbeeld: Pietje Puk zat bij die mensen die verschrikkelijk tekeer gingen, maar volgens mij zou hij wel aanspreekbaar zijn voor de Dienst. Dan heb je heel goede kans dat wij op gegeven moment denken van hé, wij zouden misschien aan Pietje Puk moeten vragen of hij misschien dat en dat voor ons zou kunnen doen. Dan kunnen wij natuurlijk niet tegen Pietje Puk zeggen, wij hebben je naam van Ruud van Aken. Vandaar dat wij dat nooit zeggen, jouw naam is op gegeven moment komen bovendrijven en dan doen we een heel kort onderzoekje naar je of er niet al te schokkende dingen zijn gebeurd. Want zoals ik al zei, een soort heimelijkheid, een soort vertrouwelijkheid is aan ons beroep toch wel eigen. Het is denk ik het meest creepy-e van dat beroep, dat is waar. En vandaar ook, die bronbescherming staat voorop."

Ruud: "De enige bron die ik me voor zou kunnen stellen, waar dit vandaan zou kunnen komen, is bijvoorbeeld, politie of dat soort instanties."

Tilly: "Daar kan ik dus ook al geen uitlatingen over doen, dat is diezelfde bronbescherming. Kijk, dat kan op heel veel manieren."

Jouw uiterlijk past bijvoorbeeld al heel goed binnen die groep mensen en dat kan een argument zijn. Het klinkt echt heel stom, maar je zoekt toch naar mensen die zo goed mogelijk daarbij aansluiten. En dat doen we dan gewoon, dat zeg ik dan wel heel eerlijk, we hebben een kort onderzoekje naar je gedaan. Gewoon puur om te kijken: we hopen dat hij aanspreekbaar is. Als er dan hele schokkende dingen uitkomen, dan kunnen we natuurlijk op onze vingers natellen dat daar niks uitkomt. Ook omdat we van mensen een bepaalde integerheid verwachten. Dat heeft niets te maken met politieke kleur, maar ...Mensen zeggen wel eens: 'Oh, BVD, rechts en kijken alleen maar naar links. Dat is dus niet zo. En dat mensen kritisch zijn, dat vinden we op zich ook helemaal geen punt, dat is alleen maar goed. Mensen die het alleen maar zouden doen omdat jij het zou vragen, en zelf niet zouden nadenken, daar heb je denk ik niet zoveel aan."

Ruud: "Ja dat kan ik me wel voorstellen."

Verkeerd bezig

Tilly: "Want jij moet toch ook een bepaalde inschatting kunnen doen, kunnen zeggen, nou, die jongens houden zich alleen met bepaalde dingetjes bezig, waarvan ik zeg: ik begrijp niet dat jullie er naar kijken. Dan moet het niet zo zijn, dat wij dan naar een andere groepering gaan, dat gaat heel spelenderwijs, heel langzaam...dat een week later bijvoorbeeld die groepering de MAKRO in de brand heeft gestoken, want dan zijn we dus verkeerd bezig."

Ruud snijdt het probleem van zijn huisgenoten aan, woont met 6 mensen: "In hoeverre doen jullie aan tegenkontroles, worden er telefoons afgeluisterd. Dat soort dingen, want ik weet er dan vanaf, maar die anderen dus niet."

Tilly ontkent dat er veel afgeluisterd wordt. Alleen zwaarwegende zaken, handtekeningen van vier ministers voor nodig, dat is niet even een lijntje leggen: "En wat betreft die tegenkontroles: wij gaan gewoon eerlijk met jou om. Als mij iets niet bevalt...we kunnen er over discussiëren, als jou iets niet bevalt, moet je het gewoon ook heel eerlijk zeggen. Want alleen zo kun je een vertrouwensrelatie opbouwen. En op gegeven moment is dat gewoon, denk ik, noodzakelijk. Hè, dat je zegt van nou OK, Tilly heeft dat gezegd, of dat ik dan zeg van nou, hij heeft dat gezegd, daar vertrouw ik op. Want dat zou natuurlijk heel afschuwelijk zijn, als wij van jou een stukje vertrouwen vragen en we zouden je dan op zo'n manier controleren."

Ruud: "Nog één punt. Het onderwerp waar het over gaat. Dat is bio-technologie..."

Tilly: "Nou dat kun je dus niet zo zeggen, het is dus een breder terrein. Je kunt dus niet zomaar zeggen het is bio- of genentechnologie. Omdat je dan zou opvallen, als je puur alleen op dat gebied zou... Maar het is dus ook een stukje Shell, Shell-activisme, maar dat moet je puur zien om bij een groep te komen, eerst het algemene om dan bij een groep die slangensnijdt. En het kan best een hele tijd duren. Was het maar zo dat wij jou morgen naar een vergadering zouden laten gaan, dat jij overmorgen uitgenodigd werd om even mee te gaan slangensnijden. Dan zou deze manier van werken niet nodig zijn."

Het is ook een beetje een kwestie van hoe wij jou op het terrein dat wij dan de beweging noemen, hoe wij zullen proberen jou in te zetten is ook afhankelijk van jouw tijd. Want ik kan me bijvoorbeeld heel goed voorstellen dat jij denkt, van nou leuk, maar ik ben bezig met afstuderen, ik heb ook andere dingen te doen. En ik denk dat je dat voor jezelf heel eerlijk voorop moet stellen, dat je studie altijd voor gaat."

Ruud: "Maar het achterliggende onderwerp is biotechnologie?"

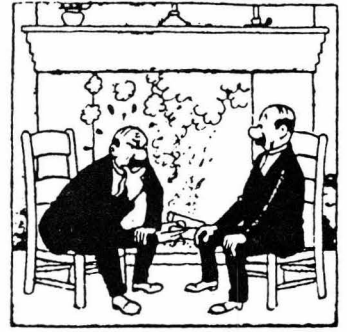
Tilly: "Ja dat is het zwaartepunt, omdat, kijk en daar heb je het alweer, jij daar volgens ons bij uitstek geschikt voor bent. Omdat jij daar meer verstand van hebt dan wij, je hoeft ook niet alles te weten."

Het gesprek gaat nog even door over de studie en vakantieplannen van Ruud, en loopt dan naar zijn einde.

Tilly: "Ik hoop dat je erover na wilt denken? Ik weet niet of je... Zullen we een afspraak maken voor een volgend gesprek? Als je dan nog vragen hebt dat je dan..."

Ruud: "Dat dan wederzijds duidelijk is wat er gebeurt...dat is best."

Er wordt een afspraak gemaakt voor volgende week dinsdag, in een ander restaurant, dat lijkt Tilly beter voor de veiligheid van Ruud.

Overzicht benaderingen

In dit chronologische overzicht van benaderingen binnen 'de beweging' zijn de 58 benaderingen opgenomen die ons bekend zijn over de afgelopen 3 jaar. Voor zover de gevallen nog niet eerder waren gepubliceerd, hebben we als dat mogelijk was iedereen toestemming gevraagd voor deze publikatie.

Mensen die elders in de brochure ook genoemd worden, zijn hieronder met dezelfde schuilnaam opgenomen.

Infiltranten die onmaskerd zijn, waren al eerder met hun echte naam in de publiciteit, dat hebben we zo gelaten. Benaderingsgevallen die uitsluitend in dit overzicht voorkomen hebben geen naam. Als in deze lijst BVD-ers en PID-ers bij naam genoemd worden, zijn dat de namen waarmee zij zich zelf voorstelden.

1. Januari 1987, Nijmegen, PID.

Ouders van een jongen krijgen de PID op bezoek, met de vraag of ze hun zoon willen polsen. De jongen zou van werk voor de politie zeker niet slechter worden. Hij voelde hier echter niets voor.

2. Januari 1987, Haarlem, PID.

Gescheiden vrouw wordt tweemaal benaderd met de vraag of ze niet wat wil bijverdienen door in het vrouwenhuis te infiltreren. Ze heeft geen interesse.

3. Januari 1987, Zwanenburg, PID.

Een aantal leden van de aktiegroep de lastige Zwanenburger krijgt 'huisbezoek' van PID-ers, die een goed gesprek willen over de '7 plagen-kampagne' tegen de uitbreiding van Schiphol.

4. Januari 1987, Nijmegen, PID.

Jongen wordt hardhandig aangehouden voor kladden en belandt een nacht in de cel. De volgende morgen excuses: "Om dit soort dingen te voorkomen hebben we meer informatie nodig, dan kunnen we de organisatoren pakken i.p.v. jou". Hij moest naar de ontruiming van de Mariënburcht gaan en goed kijken wie wat deed. Hij is er niet op ingegaan.

5. Januari 1987, Nijmegen, PID.

Omdat haar vader hartpatiënt is, benaderen ze haar via een ander familielid. Tijdens een afspraak op het politiebureau wordt ze gepolst over een vriendin van haar die de politie wil werven als informante met oog op de komende ontruiming van de Mariënburcht. De vrouw verklaart na een korte discussie niet mee te willen werken.

6. Maart 1987, Nijmegen, PID.

De politie brengt een drie uur durend bezoek aan de ouders van een jongen die ze willen benaderen. Ze vertellen de jongen tijdens de afspraak dat als ze van tevoren weten dat er ergens een brandende barrikade komt, de troep na afloop sneller kan worden opgeruimd. Ze hadden hem gevonden via het zogenaamd tweesporenonderzoek (strafrechtelijk- en inlichtingenonderzoek naast elkaar) naar aanleiding van de Mariënburcht. Hij wil niet.

7. Maart 1987, Nijmegen, BVD

Een man die zich als BVD-er legitimeert spreekt op een winkelstraat een vrouw aan die in een groot kraakpand woont. De vrouw wordt ontzettend kwaad en na een tijdje kiest de man het hazepad.

8. April 87, Nijmegen/Ede, PID

Na de ontruiming van de Mariënburcht krijgt een meisje bezoek van twee heren die zich voorstellen als 'Jan en Dick'. Om geweld bij akties te voorkomen zou zij in hun opdracht mee moeten naar de anti-kernenergiedemonstratie in Borsele, de werklozenbezetting van het Catshuis. F 100,- per keer ("dat liegt er toch niet om"), geen moeilijkheden bij eventuele arrestatie. Ze ziet er toch vanaf.

9. Mei 1987, Nijmegen, PID

Als herhaalde pogingen hem via zijn ouders te bereiken mislukken, belt Nieuwhuis een jongen zelf op voor een afspraak en een kop koffie op het hoofdburo. Zijn auto was gesignaleerd bij kraakpanden, de discussie gaat over geweld bij akties en de Mariënburcht. Een tweede gesprek had geen zin vanwege gebrek aan enthousiasme van de jongen. Als de jongen enige tijd later 3 dagen in een cel zit vanwege een boete, probeert Nieuwhuis het nog een keer. De PID-er krijgt te horen dattie op moet rotten.

10. Augustus 1987, Amsterdam, BVD/MARID.

Hans krijgt bezoek van 'Bert en Peter' van Binnenlandse Zaken. Vanwege zijn marineverleden waren ze erg geïnteresseerd in zijn antimilitaristische activiteiten bij BONK en AMOK. Er werd geld aangeboden en ook nog geïnformeerd naar zijn buurt, de krakers in de Amsterdamse Staatsliedenbuurt.

11. Januari 1988, Nijmegen, PID

Klemgereden door de politie en meegenomen naar het buro. Voor technisch onderzoek halen ze zand onder zijn schoenen vandaan, haren uit zijn hoofd en worden vingerafdrukken genomen. Dit alles binnen een uur, hij zou verdacht zijn van slangensnijden. Volgt nog een verhoor over akties van de laatste jaren, terug tot de Mariënburcht en de rol van bepaalde mensen daarin. Kwaad eist hij vrijgelaten te worden en staat even later, zonder aanklacht, op straat.

12. Januari 1988, Nijmegen, PID

Een man die begin jaren '80, ten tijde van de ontruiming van de Piersonstraat in Nijmegen woonde, maar nu buiten de stad, werd benaderd om te gaan infiltreren in de kraakbeweging. Dat was makkelijk want hij kende nog mensen in de kraakbeweging, wisten ze. De man is hier niet op ingegaan.

13. Februari 1988, Den Bosch, BVD.

Student aan de sociale akademie werd gevraagd te gaan werken voor de BVD, te infiltreren. Zelf was hij niet actief, maar er werd gerefereerd aan een recente stoplicht-sabotage aktie. Meer informatie zou volgen in een tweede gesprek, dat nooit plaatsvond.

14. Februari 1988, Nijmegen, PID?

Een man die zich verder niet voorstelde of legitimeerde nodigde jongen bij hem thuis uit voor een ritje naar Beek-Ubbergen. De politie wilde graag juiste inschattingen over de komende Arkstee-ontruiming. De jongen werd gekonfronteerd met zijn militaire diensttijd, maar dat was niet echt een zwakke plek. Hij bleef weigeren.

15. Maart 1988, Nijmegen, PID

Een jongen wordt op straat benaderd door iemand die graag over de Arkstee wil praten. In ruil daarvoor weet de PID-er wel een oplossing voor zijn huisvestingsproblemen. De jongen weigerde, ook toen de man later nog een keer opbelde.

16. Maart 1988, Nijmegen, PID/BVD

Vlak voor de Arkstee-ontruiming wordt een jongen benaderd. Hij maakt bandopnames van het tweede gesprek dat vooral over de hoogte van de vergoeding gaat die hij wil hebben voor het doorgeven van 'sfeerplaatjes' van aktie-vergaderingen over de Mariënburcht. Hij komt niet veel te weten en zal er niet rijk van worden. Doet het dus niet.

17. Mei 1988, Amsterdam, LCT/BVD

Liesbeth woonde bij gearresteerde RARA-verdachten in huis. Haar moeder moest haar overhalen om met de politie te gaan praten over haar huisgenoten. De telefonische gesprekken tussen moeder en dochter waren later letterlijk terug te vinden in de tap-verslagen van het LCT.

18. Mei 1988, Amsterdam/Groningen, BVD

Als een vriend van haar in het buitenland is opgepakt, staat vrijwel onmiddellijk een BVD-meneer bij haar op de stoep. Hij maakt gebruik van haar verwarring en geeft details die zij zelf nog niet wist. Hij wil wel graag meer achtergronden over de vriend en diens bekenden horen, maar die krijgt hij niet.

19. Juli 1988, Nijmegen, PID

Politie aan de deur op het postadres van een aktievoerster. Of de bewoonster daar een keer wil praten over deze dame. Bij het uiteindelijke gesprek is ineens ook haar moeder aanwezig. Onder druk geeft ze wat informatie over huisgenoten.

20. Najaar 1988, Nijmegen, PID

Aangehouden bij winkeldiefstal, valse naam opgegeven, ze wisten toch wie hij was. Rondleiding in de autowerkplaats en een ritje naar een wegrestaurant voor een 'vrijblijvend kopje koffie'. Discussie over geweld als aktiemiddel schiet niet op. Ander thema is: hoe kom je van de drugs af. Ook pogingen tot een tweede afspraak meteen de volgende dag leiden tot niets.

21. Najaar 1988, Amsterdam, BVD/LCT

Twee weken geleden was er ingebroken, maar de politie bleek nu voor iets anders te komen. De BVD'er maakte op nogal intimiderende manier gebruik van privé-informatie om hem ertoe te dwingen dingen te vertellen over de RARA. Deed hij niet.

22. Oktober 1988, Nijmegen, PID/Vreemdelingendienst

Anderhalf jaar eerder was Irene op bezoek bij de vreemdelingendienst bij iemand die was opgepakt bij de artikel 140-demonstratie. Nu kwamen ze langs en wilden ineens dringend een afspraak. Of ze bereid was informatie door te geven over kraken en akties. Niet om mensen op te pakken, maar om konfrontaties te vermijden. Niemand zou er ooit achter kunnen komen. Een tweede gesprek, met koffie aan de snelweg, leidt tot niets.

23. November 1988, Amsterdam, BVD

Vriendschap met een in kraakkafee Vranckrijk aktieve dame is handig te gebruiken om daar binnen te komen, weer aktiever te worden. Francien krijgt een cursus aangeboden en steun van de andere infiltranten die daar rondlopen. Het betaalt goed, als je goed werk levert. Ze weigert.

24. November 1988, Amsterdam, BVD.

De burens van de in Vranckrijk aktieve dame uit het vorige verhaal krijgen bezoek. Omdat ze buitenlands zijn, schrikken ze erg. Ze moeten informatie geven over hun buurvrouw. De vrouw zelf wordt bij een demonstratie zonder reden opgepakt en nogal intimiderend verhoord over haar mening over allerlei akties.

25. November 1988, Amsterdam, BVD.

Meisje, zelf absoluut niet politiek aktief maar bevriend met iemand die bij het tijdschrift NN werkt, kreeg bezoek van 'Bernardus' van de BVD. Hij wist veel persoonlijke dingen en wilde weten of de NN-medewerkster benaderbaar was als informante. Na drie kwartier buiten de deur gezet.

26. December 1988, Amsterdam, BVD

Buurvrouw die altijd de plantjes verzorgde van een vrouw die meehielp aan de procesvoorbereiding van René R. werd benaderd door de BVD.

27. Begin 1989, Amsterdam, BVD

Vrouw krijgt thuis bezoek van de BVD. Ze volgt een avondopleiding samen met iemand die zich met de voorbereiding van het hoger beroep van René R. bezighoudt. De vrouw wordt gevraagd naar vergaderingen te gaan en informatie te leveren, "dat kan best heel ver gaan". Ze weigert direct en toen ze na twee weken werd teruggebeld nogmaals.

28. Januari 1989, Nijmegen, PID

Dave die twee jaar lang voor de PID heeft gewerkt wordt ontmaskerd. Hij vertelde over alles en iedereen die iets met kraken, shell-slangensnijden, antimilitarisme of wat dan ook te maken had aan de PID-ers Pim, Herman, William en Wiel.

29. Februari 1989, Groningen, BVD.

Hij sprak haar naam perfect uit, wat de meeste mensen moeite kost. Probeerde discussies uit te lokken over geweld en extreem-links en gooide het daarna op de persoonlijke toer: "je bent intelligent genoeg, we hebben je niet voor niets uitgekozen". Ze moest via tips van hen informatie doorgeven. Het ging om een langere termijnplanning. Ze kende mensen in het WNC, maar ook van AMOK-Noord, maar wilde niet.

30. en 31. Maart en april 1989, Groningen, BVD.

AMOK-Noord meldt nog minstens twee andere benaderingen in Groningen. Het draait allemaal om het Wolters Noordhoff Complex en de ontruiming van dat pand.

32. Februari 1989, Den Haag, PID

Ronnie komt naar aanleiding van de ontmaskering van Dave in Nijmegen naar buiten met het verhaal dat hij een half jaar lang veel verteld heeft over Haagse aktiekringen. Hij zou een dubbelrol hebben willen spelen maar kon het niet langer aan.

33. Maart 1989, Amsterdam, BVD

Jongen die altijd in de geldproblemen zit krijgt thuis bezoek van een BVD'er met de vraag of hij tegen vergoeding informatie wil leveren. Zijn broer is aktievoerder in Utrecht, een huisgenoot werkt bij Radio 100. Gaat uiteindelijk niet naar vervolgspraak de volgende dag op het Centraal Station. Wordt daarvoor telefonisch ter verantwoording geroepen.

34. Begin 1989, Utrecht, PID.

Twee jongens worden gearresteerd bij een inbraak. Een van hen wordt apart genomen door Paul den Hertog, die bovenmatig geïnteresseerd blijkt in bepaalde kraakpanden. Stelt nog wat vragen in die lijn. Als de jongen ooit problemen had, moest hij maar bellen.

35. Maart 1989, Amsterdam, BVD.

Vriend van SuZa-medewerker wordt gepolst over de benaderbaarheid van de aktivist. Later wordt het SuZa-lid zelf ook benaderd om informatie door te geven aan de BVD. Toch maar niet.

36. Maart 1989, Utrecht, PID.

Lena woont in een kraakpand, waar de jongen uit verhaal 34 zijn postadres heeft. Paul den Hertog probeert hem diverse malen via haar te bereiken. Lukt niet. Dan vraagt hij aan de Lena zelf of ze aktiever wil worden om informatie door te geven over vergaderingen, mensen die daar komen en achtergronden van akties. Ze kreeg een korte cursus aangeboden. Deed het toch niet.

37. April 1989, Amsterdam/Noord Holland, BVD

Alie, minderjarig, bovendien zwanger, heeft diverse gesprekken met 'Erik Schreurs' van 'de BVD-afdeling die alles onderzoekt', die wil dat ze weer vaker naar kraakkafee Vranckrijk gaat. F 30,- tot 50,- per uur voor goed werk. Ze kreeg een cursus aangeboden, zou elke week een gesprek hebben en fotoboeken moeten bekijken. Ze kreeg ook een aantal brieven van hem. Na vier gesprekken besluit ze bewoners van Vranckrijk in te lichten.

38. April 1989, Amsterdam, BVD

Eva wordt door de veiligheidsdienst van haar werk ontboden en voorgesteld aan een BVD-er. Na een discussie over bommen bij de MAKRO blijkt dat hij informatie wil over de bezigheden van iemand met wie ze ooit op eenzelfde adres ingeschreven stond. Ze weet niks en weigert medewerking. Een half jaar later wordt ze weer gebeld voor een afspraak. Men konfronteert haar met uit onderzoek vergaarde gegevens over dezelfde persoon, alsof zij gelogen zou hebben. Ze houdt het kort, verleent geen medewerking.

39. Mei 1989, Utrecht, PID?

Op de dag van de ontruiming van twee kraakpanden wordt er aangebeld. Voor de deur staat een man die zich 'Frans' noemt. Wil spreken met een jongen, die er niet is. Hij laat een telefoonnummer achter en loopt rechtstreeks terug naar het hoofdburo.

40. Juni 1989, Venlo, BVD/Shell

Getuige van een actie tegen Shell waarbij slangen werden doorgesneden wordt herhaaldelijk op het politiebureau ontboden voor gesprekken met politie en BVD. Hem wordt zelfs F20.000,- geboden om de daders aan te wijzen. Uiteindelijk is de man het spugzat en vertelt het verhaal aan krakers van de Martinusstraat.

41. Juli 1989, Amsterdam, LCT

Frans van Putten vertelt aan Aktueel hoe hij vier jaar lang met de Amstelveense politiemensen Jeuring en Zeilstra praatte over de RARA en andere akties. Dacht dat hij niets verraadde en alleen maar dingen te weten kwam. Zijn informatie werd echter wel als ondersteunend bewijs tegen RARA-verdachten gebruikt.

42. Juli 1989, Amsterdam, BVD

Jan logeerde langer dan een jaar in een huis waar het LCT een inval had gedaan. Drie dagen na de verhuizing naar zijn nieuwe woning staat er al iemand op de stoep die over zijn vorige huisgenoten wil praten. Hij laat de man niet binnen.

43. Augustus 1989, Amsterdam, BVD

Huisgenote van René R. -dan alweer ruim een half jaar op vrije voeten- heeft een vriendje. Die wordt benaderd om informatie te leveren over de huidige gangen van oud-RARA-verdachten. Gaat hij niet op in.

44. Augustus 1989, Utrecht, PID.

Kees, voormalig beroepsmilitair, krijgt thuis bezoek van een PID-er die zich bezig houdt met het rekruteren van betaalde informanten. Met een beroep op loyaliteit aan de staat vraagt hij hem naar vergaderingen toe te gaan zodat zij het politie-optreden aan kunnen passen. Tweede gesprek de volgende dag in de auto gaat niet door.

45. September 1989, Groningen, BVD

CPN-er, naar eigen zeggen marxist-leninist, wordt thuis door 'Ria' gevraagd voor de Dienst te komen werken, 'in het algemeen'. Inleidend gesprek over democratie en de MAKRO doet hem vermoeden dat het eerder om het WNC gaat, dan om de CPN. Kwaad scheldt hij dat ze zich beter met extreem-rechts in Groningen kunnen gaan bezighouden. Zij: "Als ik geweten had dat jij zo radikaal was, had ik je niet eens benaderd."

46. September 1989, Groningen, PID.

Voor een kilo gejatte kaas komt jongen op het hoofdburo. Als hij al weg mag, krijgt hij koffie met koek aangeboden ("je zult wel honger hebben"). Dan volgen allerlei vragen over de dreigende ontruiming van het WNC: wat voor wapens, wat kunnen we verwachten, waar kunnen we het best naar binnen? De bewoners zelf zijn ook interessant. Toen de jongen vroeg waar de uitgang was, vroeg de PID-er nog of hij nu bang moest zijn als hij met vrouw en kinderen over straat liep.

47. September 1989, Amsterdam, BVD.

'Frans van Heel' van de BVD-afdeling 'Anti-demokratische stromingen: extreem-

rechts en extreem-links' kwam informeren of meisje zin had om als voelspriet voor de Dienst te fungeren. Ze deed als studente van de School voor de Journalistiek onderzoek naar extreem-rechts en kende linkse aktievoerders, ze mocht zelf kiezen waar ze zou gaan werken. Deed ze niet.

48. Oktober 1989, Amsterdam, BVD

Maurice wordt op zijn werk gebeld. Maakt een afspraak op zijn werk en moet zeggen of een oude huisgenoot van hem, die bij Ultimatum werkt, geschikt is als informant. Een goede manier om mensen aan de praat te krijgen: hij vertelt een aantal dingen die hij bekend veronderstelt. Gesprek duurt niet lang, verdere medewerking geweigerd.

49. November 1989, Den Bosch, BVD

Kort nadat vrouw verhuisd is uit kraakpand staat de BVD op de stoep van haar nieuwe huis. Ze laat hem binnen en er volgt een gesprek over het democratische werk van de BVD, en dat ze niet genoeg mensen hebben. Wil zij niet...? Ze wil niet.

50. Januari 1990, Amsterdam, BVD

Man wordt op zijn werk gebeld door Kees Boskamp om een gesprek over "vrienden die hij van vroeger kende, mensen die mogelijk betrokken zijn bij subversieve, danwel terroristische activiteiten". Hij weigert, denkt er na aandringen nog een dagje over na, maar belt dan toch 070-3609940 om te zeggen dat hij het echt niet doet.

51. Januari 1990, Amsterdam, BVD

Karin van Loon op bezoek bij een FNV-vrouw die ooit met een Rode Jeugd-lid samenwoonde. Of ze bij haar een observatiepost in mochten richten voor de krakers aan de overkant die zich bezighielden met "aktiviteiten in het schemergebied tussen wat kan en niet kan." De overbuurvrouw kwam het meteen aan de krakers vertellen.

52. Januari 1990, Amsterdam, BVD

Vermoedelijk ook Karin van Loon probeert het in hetzelfde huis nog een keer, nu bij iemand die bevriend is met de krakers zelf. Twee heren met een akte-tasje zouden de hele dag ongezien uit het raam gaan zitten kijken. Ook dit ging niet door.

53. Januari 1990, Amsterdam, BVD

Dame en heer van de BVD op bezoek aan de overkant van het pand waarin Ultimatum en Jansen & Janssen gevestigd zijn. Of ze hier een observatiepost mogen. Helaas voor hen is dat huis tijdelijk bewoond door een NRC-journalist die er een stukje voor de krant van maakt.

54. Maart 1990, Amsterdam/Hengelo, PID/BVD

Dick wordt aan de grens opgepakt vanwege openstaande boetes. In de cel bezoek van twee Amsterdamse agenten die "toevallig in de buurt waren". Of hij eens wat meer wou vertellen over Vranckrijk en Shell-akties. Dat wilde hij niet.

55. Maart 1990, Amsterdam, PID.

Een jongen die niet meer zo actief is krijgt bezoek van een PID-er die hem vrij onomwonden vraagt of hij zin heeft weer wat aktiever te worden en informatie over gebeurtenissen in de (Staatslieden)buurt wou doorgeven. Gesprek was vrij snel afgelopen omdat de PID-er de deur uit werd gezet.

56. Mei 1990, Nijmegen, PID.

Han wordt ontmaskerd, nadat hij meer dan een jaar lang de PID van informatie had voorzien. Hij moest infiltreren in en zelf initiatieven nemen voor akties bij het Netwerk Uitkeringsgerechtigden, Is Het Hier Oorlog en het Vredes Aktie Kamp. Wekelijks maakte hij een afspraak met de PID-ers William en Gerard via telefoonnummer 080-220012. De VPRO maakt er een radioprogramma over.

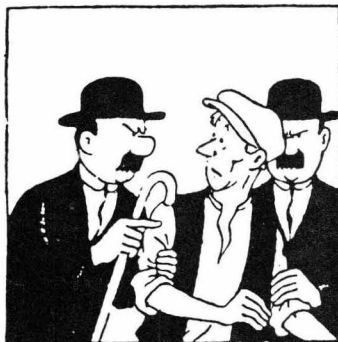
57. Mei 1990, Wageningen, BVD/PID

Ruud van Aken neemt twee gesprekken op die hij heeft met Tilly Roodduyn van de BVD. Of hij wil infiltreren in de Ziedende Bintjes en naar Shell-vergaderingen wil

gaan. De publiciteit rond deze zaak leidt tot Kamervragen en een BVD-optreden in de Wageningse gemeenteraad.

58. Mei 1990, Nijmegen, BVD

De telefoon gaat thuis, midden op de dag. Tilly Roodduyn aan de lijn. Ze wil graag "een vertrouwelijk gesprek over zaken aangaande de binnenlandse veiligheid." Konkreter wordt het niet, "Het is heel open", bovendien: haar kollega's luisteren mee. Ze vindt dat ze een heel normale baan heeft, ja. Gesprek beëindigd.

Hoe om te gaan met ontmaskering

De ontmaskering van iemand die langere tijd voor de politie of de BVD heeft gewerkt is een pijnlijke geschiedenis. Aangezien het praktisch onmogelijk is de beweging of wat daar voor door gaat kontinu te scannen op mogelijke infiltranten, komen de meeste mollen vanzelf naar boven. Omdat ze het niet meer uithouden, wat het gevolg kan zijn door wantrouwen van de omgeving. Vaak zijn er achteraf gezien onbegrepen 'seintjes' van de infiltrant geweest, waarmee hij heeft aangegeven dat er iets aan de hand was. In de regel wordt een infiltrant na zijn ontmaskering uitgehoord, worden er een of meerdere lange gesprekken gehouden. Dat is geen eenvoudige zaak. Afhankelijk van de lust tot praten en de dwang waaronder de bijeenkomsten plaatsvinden, komen er allerlei verhalen boven tafel, die echter niet altijd even betrouwbaar zijn. Bij de beoordeling daarvan moet bedacht worden dat de ontmaskerde infiltrant zich in die situatie niet bepaald op zijn gemak voelt. Hij (of zij) is afgebrand en slaat een flater, voor de BVD én vrienden & vriendinnen en de beweging. Dat heeft consequenties voor het verhaal dat hij vertelt. Enerzijds heeft hij misschien de neiging niet met alle details op de proppen te komen, anderzijds kan er sprake zijn van overdrijving, de boel mooier voorstellen dan het was. En voor het ontzenuwen van de complottheorie moet altijd even overwogen worden of de hele ontmaskering niet een onderdeel is van een strategie om de betrokkene of iemand anders onverdacht te maken, of om paniek te zaaien in de scene.

De ervaring leert dat iemand die ontmaskerd wordt praat; het probleem is meer de woordenstroom in een bepaalde richting, te leiden. Tegenstrijdige factoren spelen daarbij een rol. Vlak na de ontmaskering is er nog geen ruimte geweest om na te denken over het eigen gedrag, de vraag of er maatjes verraden worden is vaak erg diep weggestopt. Het praten met de BVD of PID is al langere tijd een normaal onderdeel van het leven, dus eróver vertellen lijkt ook niet zo vreemd. Tegelijkertijd geeft open kaart spelen een gevoel van opluchting, een opheffing van de spanning van het verborgene. Ronnie, die in 1989 in Den Haag naar buiten kwam met zijn verhaal, deed dat ook omdat hij een verplichting voelde ten opzichte van de kraakbeweging. Ondanks dat hij dacht dat hij iets goeds gedaan had, kreeg hij het gevoel dat het steeds meer de verkeerde kant uitging. De PID-ers vindt hij nu niet sympathiek meer. Hij kon er niet meer tegen dat hij de enige was die het wist, werd bang voor krakers én PID-ers. Hij had een informatiebron voor de beweging willen worden, maar overschatte zichzelf. Achteraf vindt hij dat hij het niet in zijn eentje had moeten doen.

Kontrasponage is een vak, en als het gepruts wordt is het zinloos, dat kan niet vaak genoeg worden gezegd. Als iemand wil proberen de BVD of PID een hak te zetten, moet dat zeer goed voorbereid worden. Voor hen is het hun dagelijks werk, het is geen spelletje, wil je er wat aan hebben dan moet het goed gebeuren. Te vaak wordt er in het kader van veiligheid gekozen voor teveel geheimzinnigheid.

Ook als je alleen een gesprek gaat houden om iemand goed uit te horen, is het belangrijk de zaak goed voor te bereiden. Wát er wordt onthuld hangt verder voor een groot deel af van degenen die met de infiltrant praten. In de meeste gevallen zijn dat direkt-betrokkenen, mensen uit de omgeving van de infiltrant. Voor hen is vooral van belang wát er allemaal is doorgegeven: welke acties, over wie is er gepraat, wat waren de panden die ze interessant vonden, enzovoort. Op zich natuurlijk zeer belangrijke vragen om een inschatting te kunnen maken van de schade die de infiltrant heeft aangericht en om inzicht te krijgen in de strategie en tactiek van de inlichtingendiensten. De achterliggende vragen met betrekking tot operationele werkwijzen van de

PID of BVD komen echter vaak tussendoor of pas helemaal op het laatst ter sprake. Wat erg jammer is, omdat feiten als foto's, beschrijvingen van uiterlijk, auto's en kentekens, adressen van kantoren en safe-houses het werk van de diensten aanmerkelijk kan bemoeilijken. Bovendien kan praktische informatie inzicht verschaffen in de daadwerkelijke kracht en grootte van het apparaat dat ons in de gaten houdt. Daarmee kan een betere inschatting gemaakt worden.

Dus:

1. Stel een groepje samen van betrouwbare mensen met wie aan de zaak gewerkt gaat worden. Dit groepje zou moeten bestaan uit:
 - a. mensen die direct betrokken zijn, uit kringen waarin geïnfiltrerd werd, om de schade te beoordelen;
 - b. mensen die de persoon in kwestie wat beter kennen om te bedenken hoe er met hem of haar gepraat moet worden en om het waarheidsgehalte van de verhalen te beoordelen;
 - c. mensen met meer achtergrondkennis over de politie en inlichtingendiensten voor het opvissen van achtergrondinfo;
 - d. voor zover nog niet aanwezig: mensen die goed zijn in gesprekstechnieken;
2. Maak een lijst met dingen die je wilt vragen.
Ter ondersteuning hebben we hier al een lijst bijgevoegd, niet om zo achter elkaar af te vuren maar als aandachtspunten.
3. Bespreek hoe je het gesprek gaat aanpakken.
Grote kans dat het verhaal van de infiltrant een grote warboel is, van de hak op de tak, zonder dat er een duidelijke lijn in zit. Dit kan als voordeel hebben dat er meer gezegd wordt dan bij een strikte ondervraging. Risiko is wel dat je zelf ook de draad kwijtraakt.
4. Bedenk wie het gesprek gaan voeren.
Twee of drie mensen is genoeg. Een of twee voor het voeren van het eigenlijke gesprek, waarbij het goed is om een rolverdeling af te spreken. Degene die niet aan het woord is kijkt hoe het gesprek gaat, wat er aan bod komt, hoe degene die uitgehoord wordt reageert op vragen en probeert te beoordelen of er gelogen wordt.
5. Zorg voor zo min mogelijk stress.
Ga niet nachten achter elkaar zitten praten, maar wissel het ondervragingsteam af. Zorg voor genoeg slaap en eten. Neem de tijd om tussentijds te evalueren en te bekijken of het nog zin heeft (op dat moment) door te gaan. De druk opvoeren tijdens een gesprek heeft alleen zin als je zelf de macht over het stuur houdt.
6. Openheid.
Probeer je eigen paranoïa op waarde te schatten, niet met bivakmutsen op gaan zitten verhoren. Kies voor zover dat kan voor openheid. Het enige wapen dat er is tegen geheime diensten is het bekend maken van hun sneaky praktijken en je er zelf zo min mogelijk aan schuldig maken.
7. Publiciteit.
Neem alles op op de band. Stel benadeelde mensen zo snel mogelijk op de hoogte. Maak een verslag van de belangrijkste onderdelen voor de mensen die dat moeten hebben. Geef nuttige informatie door aan aktieblaadjes of Jansen & Janssen. En publiceer er over, maak duidelijk wat er aan de hand is. Anders lukt het ze ondanks de ontmaskering toch nog een hoop schade aan te richten. Meer dan nodig is.

Lijst met mogelijke vragen.*** Over de benadering & het kontakt**

Wanneer is het begonnen
 Hoe is het begonnen
 Hoe intensief waren de kontakten
 Hoe vaak waren er gesprekken
 Waar zag je ze
 Hoe verliepen die gesprekken
 Had je een band met die mensen
 Vond je ze aardig
 Geloofden ze je altijd
 Wisten ze vaak al wat je zei
 Hadden ze het door als je zat te liegen
 Vertelden zij je wel eens iets
 Met wie had je kontakt
 Met hoeveel verschillende mensen

Kon je ze altijd bellen
 Belde jij hen vaak
 Hoe vaak
 Belden ze jou thuis
 Belden ze jou nog elders
 Belden ze je vaak
 Heb je telefoonnummers
 Heb je kentekens
 Heb je adressen
 Weet je safe-houses

*** Over de runners**

Van welke dienst waren ze
 Uit welke stad kwamen ze
 Hoe heetten ze
 Hoe zagen ze eruit
 Wat voor types waren het

 Waar houdt de PID kantoor
 Hoeveel PID-ers zijn er
 Klaagden ze (over geldgebrek bijv.)
 Waar wonen die PID-ers
 Waar wonen die BVD-ers
 Is er veel kontakt PID/BVD

Hoe gingen de ontmoetingen precies
 Wist je van tevoren waar het was
 Was er kontra-observatie
 Hoe was die kontra-observatie
 Waren ze zenuwachtig
 Bang voor ontmaskering

*** Over het werk**

Hoe moest je te werk gaan
 Waar waren ze in geïnteresseerd

 Kreeg je foto's te zien
 Wat voor foto's?
 Politiefoto's (drieluik)
 Aktiefoto's
 Observatiefoto's
 Stiekeme foto's (waarvandaan genomen?)

Wat voor opdrachten kreeg je
 Moest je ergens gaan werken
 En waarom daar?
 Moest je aan akties meedoen
 Stuurden ze je naar akties toe
 Kreeg je daar een bepaalde rol
 Moest je fotograferen

Werd je naar vergaderingen gestuurd
 Wat moest je dan vertellen
 Moest je zelf iets zeggen/voorstellen
 Moest je rapporteren wie er wat zei
 Moest je op foto's aanwijzen wie er waren

Wat was de bedoeling
 Op de lange termijn
 Doordringen in bepaalde groep
 Bepaalde mensen leren kennen
 Had je een eigen inbreng
 Werd dat op prijs gesteld

Over welke aktie/vergadering/pand heb je gepraat
 (stuk voor stuk behandelen)
 Over wie heb je iets verteld
 Wat heb je precies over diegene gezegd
 Heb je akties verraden

*** Wat stond er tegenover?**

Kreeg je een vergoeding
 en hoeveel dan?
 Kreeg je onkostenvergoeding
 en hoeveel dan?
 Kreeg je strafvermindering aangeboden?
 Kreeg je vrijstelling van boetes?
 Kreeg je een huis, een brommer o.i.d.?
 Kreeg je abonnementen

Wat zou er gebeuren als je opgepakt zou worden
 Mocht je hun bellen
 Zouden zij zorgen dat je vrijkwam
 Zou je een schadevergoeding krijgen

Wat zou er gebeuren als je ontmaskerd zou worden
 Mocht je hun bellen
 Boden zij bescherming
 En hoe dan
 Hebben ze meer beloofd

*** Over de persoon van de infiltrant**

Waarom ben je er aan begonnen
 Waarom ben je ermee doorgegaan
 Wanneer begon je te twifelen
 Hoelang heeft het toen nog geduurd
 Waarom ben je er niet eerder mee gekomen
 Wie weet er van jouw dubbelrol
 Waar kom je vandaan
 Hoe opgegroeid
 Gebruik je drugs

Kontakten met justitie
Ben je ooit gearresteerd, wanneer

** De ontmaskering*

Moest de PID/BVD je kwijt
Werd je niet meer vertrouwd
Weten ze al dat je ermee ophoudt
Heb je nog kontakt
Is er nog een afspraak
Ga je erheen
Wat zeg je dan

** Voor de groep*

Hoe is het aan het licht gekomen
Kwam hij er zelf mee
Wat waren de eerste aanknopingspunten
Hoe sloot het net zich
Werd hij al gewantrouwd
Zijn er nep-akties georganiseerd
Hoeveel kontakt is er na de ontmaskering geweest
Heeft hij zijn runners nog gesproken
Aan welke akties heeft hij meegedaan

** Voor anderen:*

Wie heeft er ooit iets gemerkt
Wisten vrienden/naasten er van af
Werd hij al gewantrouwd
Zat hij diep in de scene
Hoeveel schade is er aangericht
Bij wie kwam hij over de vloer
Hoeveel wist hij echt
Wie waren zijn vrienden
Wie zag hem vaak
Bij wie kwam hij thuis
Waarom ging hij infiltreren
Bij welke akties was hij

** Maatregelen:*

Is zijn huis doorzocht (is dat nodig)
Is zijn verhaal gecheckt
Heeft hij veel verzwegen
Hoeveel zit hij te liegen
Gaattie verhuizen
Waar heeftie nog toegang
Weten genoeg mensen ervan af
Zijn de direkt betrokkenen ingelicht

Tips: de benadering

0. Het beste advies: zeg meteen dat je niets met de BVD te maken wilt hebben. Helaas blijkt dat de meeste benaderde mensen uit een mengeling van tijdelijke be-
duusdheid en nieuwsgierigheid de BVD-er niet onmiddellijk de deur uitzetten. Daar-
om toch een aantal tips.

1. Hou het initiatief in eigen hand.

Hun tactiek is gericht op overrompeling en meestal staan ze binnen voor je het in de gaten hebt. Hou je hoofd erbij en bedenk dat je nergens toe verplicht bent. Als de situatie je niet aanstaat, dan moet er subiet een einde aan komen. We leven in een vrij land!

2. Vraag om legitimatie.

BVD-ers en PID-ers behoren zich te legitimeren, ze zijn hiertoe echter niet verplicht. BVD-ers hebben een giro-achtig pasje bij zich met "Binnenlandse Zaken" erop en hun naam. Over dat pasje loopt een streep. Vraag of je het even mag bekijken, neem de tijd en schrijf de gegevens over die erop staan.

3. Laat geen vreemde mensen binnen!

Zonder jouw toestemming komt er niemand over de drempel (tenzij in het bezit van een huiszoekingsbevel, maar dat is wat anders), je hoeft niemand binnen te laten en kan altijd iemand sommeren je woning te verlaten.

4. Vraag ze een andere keer terug te komen.

Zo'n bezoek komt vaak onverwacht en daardoor bijna per definitie ongelegen, waar-
door ze je een stap voor zijn. Dat wapen sla je ze uit handen door een afspraak te
maken voor een tijdstip dat het jou uitkomt. Zo kun je je voorbereiden en kom je toch
te weten waarom ze je moesten hebben.

5. Kies voor een openbare gelegenheid.

Misschien voel je je meer op je gemak in je eigen woning, maar het is nogal een
inbreuk op je privacy om zo'n type over de vloer te hebben. Het voordeel van een kafé
is dat je iets met vrienden kunt arrangeren, die zo'n persoon dan in ieder geval ook
kunnen zien. Zelfs als je meteen wilt praten kun je voorstellen ergens anders heen te
gaan. Je hebt dan ook de gelegenheid op te stappen als het je niet meer bevalt. Iemand
je huis uit werken is een stuk moeilijker.

6. Je hoeft niets te zeggen.

Tijdens het gesprek is er duidelijk sprake van tegengestelde belangen. Jij wilt weten
hoe ze bij jou terecht zijn gekomen en waarom. Zij willen jou eerst peilen, je mening
horen over een aantal zaken voordat ze opener zijn over hun uiteindelijke doel.
Onthoud altijd dat je niet verplicht bent ook maar iets te zeggen, ook al zijn ze van de
politie of van de BVD.

7. Denk vooral niet dat je ze te slim af bent.

Het is hun dagelijks werk om op mensen in te praten om ze over te halen. Een bekend
gespreksonderwerp is de ideologische discussie over geweld bij acties. Terwijl jij denkt
dat je alleen maar babbilverhaaltjes houdt, lever je misschien toch weer voor hun
leuke puzzelstukjes. Bovendien hebben ze je aan de praat, terwijl dat niet je bedoeling
was.

8. Laat het niet langer duren dan nodig is.

Als jij vindt dat het gesprek is afgelopen dan is het uit. Laat je niet verleiden tot eindeloos gezellig geklets. Maak er een eind aan en stap op c.q. zet zo'n typ de deur uit en laat duidelijk merken dat je er niet meer van gediend bent.

9. Wees duidelijk in wat je wilt.

Als je geen contact meer wilt, moet daar geen twijfel over zijn. Mocht je erover denken zo iemand een loer te draaien, zeg dan dat je er nog over wilt denken. Je moet wel heel zeker weten dat je het aankunt iets te organiseren en een toneelstuk op te voeren. Bedenk dat ze, helemaal bij een tweede afspraak, erg bedacht zijn op een val en daar hun maatregelen voor nemen.

10. Vertel het zo snel mogelijk aan mensen.

Wat er ook gebeurd is, hoe vervelend het gesprek ook is verlopen, vertel het meteen aan iemand. Ga naar vrienden die zullen begrijpen waar je het over hebt. Schrijf op wat er gebeurd is, wat ze wilden weten, voor wie ze belangstelling hadden en hoe het ging. Hoe openener je bent, hoe minder kans dat mensen jou gaan verdenken. Je kunt er niks aan doen dat ze bij jou terechtwamen, het is niet jouw schuld, maar je moet het wel vertellen. De mensen of groepen om wie het gaat moeten in elk geval op de hoogte gesteld worden. Als je dat liever niet zelf doet, zoek dan een geschikt iemand.

Of:

Maak een tweede afspraak, bereid je voor en hou de BVD in de peiling:

- * Zet je vriendjes om de hoek en laat ze foto's maken
- * Stop wat vriendjes in de gangkast en laat ze foto's maken
- * Neem het gesprek op en zend het uit.
- * Loop hem achterna en noteer zijn nummerbord, of het adres waar hij heen gaat.
- * Neem je maatregelen en hou rekening met hun voorzorgsmaatregelen.

Of:

Maak een tweede afspraak, stop wat vriendjes in de gangkast en neem de BVD in de maling:

- * Zet een emmer water boven de deur, zodat hij teleurgesteld afdruipt.
- * Hang zijn kleren aan de kapstok en zet hem in zijn hemd.
- * Gooi wat koffie (oeps) of verf over de smetteloze vrijetijdskleding.
- * Gebruik je fantasie en verzin zelf wat.

AANKONDIGING

Naar verwachting zullen in december 1990 de resultaten van een door buro Jansen & Janssen uitgevoerd onderzoek naar de bemoeienissen van de BVD met asielzoekers en vluchtelingen gepubliceerd worden. In het onderzoek, dat Jansen & Janssen begin dit jaar in opdracht van het Landelijk Steunpunt Vluchtelingen aanving, komen tientallen informantenwervingen en infiltratiepogingen bij buitenlandse organisaties aan de orde. Zowel de BVD als de Plaatselijke Inlichtingen Diensten (PID's) probeerden, daarin vaak bijgestaan door agenten van de plaatselijke vreemdelingendiensten, met wisselend succes asielzoekers als informanten of infiltranten aan te werven.

De BVD mag aan iedere burger vragen medewerking te verlenen door informatie te verstrekken. Iedere burger heeft het recht om deze medewerking zonder verdere konsekventies te weigeren. Inmiddels is echter duidelijk geworden dat de methodes die de BVD en PID's bij hun pogingen tegenover asielzoekers inzetten veelal verder gaan dan zo'n verzoek om vrijwillige medewerking.

Ervaringen van asielzoekers en vluchtelingen met onze inlichtingendiensten kunnen worden doorgegeven aan buro Jansen & Janssen of aan het Landelijk Steunpunt Vluchtelingen.

Ravijn boeken

Leven in Verzet

De Palestijnse Volksopstand
Foto's en reportages
ISBN 90-72768-01-09

uitverkocht

De Contra's Verpakt

Een geval van CIA-desinformatie
Edgar Chamorro
ISBN 90-72768-05-1

f16,50

Terreurbestrijding in Nederland 1970-1988

Peter Klerks
ISBN 90-72768-02-7

f34,50

Als 't tij keert

Shell en Nederland - Macht en Verbeelding
René Didde e.a.
ISBN 90-72768-06-X

f19,50

Arcade

Jaarboek voor Ambulante Wetenschappen #1 1989
Academie voor Ambulante Wetenschappen (red.)
ISBN 90-72768-03-5

f27,50

bolo'bolo - Nederlandse editie

p.m. vertaald uit het duits door a.m.
ISBN 90-72768-04-3

f15,00

Bewegingsleer

Kraken aan gene zijde van de media
bilwet
ISBN 90-72768-07-8

f25,00

Reken niet op ons

Hackerkrimi
Daniel de Roulet
ISBN 90-72768-09-4

f15,00

Arcade

Jaarboek voor Ambulante Wetenschappen #2 1990
Academie voor Ambulante Wetenschappen (red.)
ISBN 90-72768-12-4

f27,50

Bij Jansen & Janssen wordt al jaren de stand van zaken op het gebied van BVD-benaderingen bij aktievoerders/sters bijgehouden. De afgelopen drie jaar telden ze er 58. In deze brochure beschrijven Jansen & Janssen hoe de benaderingen in de praktijk in z'n werk gaan. Hieruit wordt onder meer duidelijk wat de BVD allemaal tot haar werkterrein rekent. De BVD bespiedt niet alleen diegenen die op het punt staan over te gaan tot levensgevaarlijk terrorisme; zij probeert alles wat beweegt in kaart te brengen. Jansen & Janssen konkluderen dat de kontrolemogelijkheden op de activiteiten van de Dienst zo goed als afwezig zijn. De BVD maakt haar eigen beleid. Aan de hand van aktuele voorbeelden wordt in de brochure geanalyseerd waar het ongelimiteerd verzamelen van informatie over duizenden mensen toe kan leiden. Het gevaar is groot dat dit materiaal, eenmaal opgeslagen, op reis gaat om op een onverwacht moment ergens op te duiken.